

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

BİNGÖL İLİ ÖRNEKLEMİNDE
GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLE YAPILARINDA
ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Beyda ÖZTÜRK

ANKARA-2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

BİNGÖL İLİ ÖRNEKLEMİNDE
GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLE YAPILARINDA
ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Beyda ÖZTÜRK

Danışman
Yrd.Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

ANKARA-2009

ÖNSÖZ

Araştırmamın başından sonuna kadar akademik bilgi, deneyim ve güler yüzünü esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Fatma Tezel ŞAHİN'e, beni akademik eğitime teşvik eden Doç. Dr. Ali YAKICI'ya, şube müdürüm Hasan BASUGAY'a, sabır ve destekleri için okul müdürüm Hatice BAŞOĞUZ, eşi Aydın BAŞOĞUZ ve Ahmet Callut ŞAHİN'e, araştırmamın istatistiksel verilerinde yardımcı olan Ahmet GÜL'e, uygulama aşamasında yardımcı olan tüm okul müdürleri ve öğretmenlerine, sevgili mesai arkadaşlarıma, yaşamımın her anında sevgi ve desteğini esirgemeyen biricik aileme, ismini saymadığım tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Beyda ÖZTÜRK

ÖZET
BİNGÖL İLİ ÖRNEKLEMİNDE
GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLE YAPILARINDA
ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Öztürk, Beyda
 Yüksek Lisans, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı
 Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN
 Mayıs– 2009

Bu araştırma; Bingöl ili örnekleminde, geniş ve çekirdek aile yapılarında anne-çocuk ilişkilerini incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, MEB’e bağlı resmi ilköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden geniş aile yapısına sahip 120 ve çekirdek aile yapısına sahip 139 olmak üzere toplam 259 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, aile yapılarının belirlendiği Genel Bilgi Formu, annelerin ve çocukların demografik özelliklerinin belirlendiği Kişisel Bilgi Formu, anne-çocuk ilişkilerini incelemek amacıyla Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği (PARQ) - Anne Formu ve çocuk-anne ilişkilerini incelemek amacıyla da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (PARQ)- Çocuk Formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi S.P.S.S. istatistik programı ile yapılmıştır. Anne ve çocukların demografik bilgileri yüzde ve frekans dağılımları ile verilmiş; aile yapıları ve anne-çocuk ilişkilerinin belirlenen bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için iki gruplu karşılaştırmalarda Mann- Whitney U testi, 3 ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Annelerin çocuklarıyla olan ve çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasındaki ilişki korelasyon tekniği ile test edilmiştir. Gruplar arasında anlamlı farklar bulunduğunda, farkı yaratan grubun hangisi olduğu Scheffe Testi ile belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda, anne çocuk ilişkilerinde aile yapıları, gelir düzeyi, çocuk sayısı, çocuk cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmamıştır ($p>0.05$). Çekirdek aile yapısında anne yaşı, çocuk doğum sırası, geniş aile yapısında anne öğrenim durumu ve çekirdek-geniş aile yapılarında çocuk doğum sırasına göre ise istatistiksel olarak anlamlı farkların olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Çekirdek aile yapısında 21- 30 yaş grubundaki annelerin PARQ “Sıcaklık ve Sevgi”alt boyutunda; geniş aile yapısında Ortaokul-Lise mezunu annelerin PARQ “Sıcaklık ve Sevgi”ve“ İlgisizlik ve İhmal” alt boyutlarında çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu bulunmuştur.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, PARQ toplam ve alt boyutlarında 5 ve üstü doğum sırasındaki çocuklarıyla ilişkilerinin sağlıklı olduğu bulunmuştur.

Çekirdek ve geniş aile yapıları arasında PARQ “Saldırganlık ve Kin” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyutlarında ise geniş aile yapısındaki annelerin doğum sırası 3. gruptaki çocuklarıyla olan ilişkilerinin çekirdek aile yapısındaki annelere göre daha sağlıklı olduğu saptanmıştır .

Çocuk-anne ilişkilerinde aile yapıları, gelir düzeyi, anne yaşı, anne öğrenim durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyetine göre anlamlı farklar bulunmazken($p>0.05$), geniş aile yapısında çocuk doğum sırası, çekirdek-geniş aile yapılarında çocuk doğum sırasına göre ise anlamlı farkların olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Geniş aile yapısında 5 ve üstü doğum sırasına sahip olan çocukların PARQ toplam ve tüm alt boyutlarda anneleriyle ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu bulunmuştur.

Çekirdek ve geniş aile yapıları arasında ise, çekirdek aile yapısındaki doğum sırası 5 ve üstü olan çocukların PARQ toplam ve “Saldırganlık ve Kin” alt boyutunda ayrıca doğum sırası 3. olan çocukların “Saldırganlık ve Kin”alt boyutunda anneleriyle olan ilişkilerinin geniş aile yapısındaki çocuklara göre daha sağlıklı olduğu saptanmıştır.

Annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açılarıyla çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasında ters bir ilişki olduğu bulunmuştur.

ABSTRACT**ANALYSING MOTHER-CHILD RELATION IN EXTENDED AND IMMEDIATE
FAMILIES AT BINGÖL PROVINCE SAMPLE**

Öztürk, Beyda

Post Graduate, Child Development and Education Department

Thesis Supervisor: Yrd. Doç.Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

May – 2009

This research has been done to examine the mother-child relations in extended and immediate families in Bingöl city sample. The samples of this research contain eighth grade students at Public Primary Schools and their mothers who are members of 120 immediate and 139 extended families.

General information form where family structures have been stated, Personal information form where demographic situation of mothers and children stated, PARQ Mother form in order to examine mother-child relations and PARQ Child form in order to examine child-mother relations, had been used to collect data for this study. The analyzing of the data was done with S.P.S.S statistics program. The demographic information of mothers and children was given in percentage and frequency distribution; Mann-Whitney U test was used in comparison of two groups to define differences among independent variables of family structures and mother-child relations and Kruskal-Wallis H test was used for comparison of 3 or more groups. The relation between point of view of mothers to their children and children to their mothers was tested with correlation technique. When significant differences were realized among groups, the group that caused difference was defined with Scheffe Test.

Statistically significant differences were not found according to family structures, amount of income, number of children and their gender in mother-child relations at the end of research ($p>0.05$). But statistically significant differences were found according to age of mother, birth sequence in immediate families, education of

mother in extended families and birth sequence in extended and immediate families ($p < 0.05$).

Mothers aged 21-30 in immediate families at sub dimension of PARQ “Warmth and Love”; high school graduated mothers in extended families at sub dimensions of PARQ “Warmth and Love” and “Neglect and Indifference” had better relations with their children.

The relations of mothers with their children of 5th and over birth in immediate families at PARQ total and sub dimensions were found unhealthy.

The relation of mothers in extended families with their children of 3rd birth sequence according to “Aggression and Hostility” and “Undifferentiated Rejection” sub dimensions of PARQ between immediate and extended families is found unhealthier than mothers in immediate families.

Although there were no significant differences in child-mother relations considering family structures, amount of income, age of mother and her education, number of children and their gender ($p > 0.05$), significant differences were found considering birth sequence in extended families and birth sequence in immediate-extended families ($p < 0.05$).

Children of 5th and over birth sequence in extended families have healthier relations with their mothers at PARQ total and all sub dimensions.

In immediate and extended families, children of 5th and over birth sequence at PARQ total and “Aggression and Hostility” sub dimension, and also children of 3rd birth sequence at “Aggression and Hostility” sub dimensions had unhealthier relations with their mothers than children of extended families.

It was found that there is an adverse relation between mothers’ point of view to relations with their children and children’s point of view to relations with their mothers.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Ailenin Tanımı.....	2
1. 2. Aile Modelleri	5
- Bernstein Modeli	5
- Beavers Modeli	5
- Kontor ve Lehr Modeli.....	6
- McMaster Aile Fonksiyonları Modeli	7
- Reis Aile Paradigmaları Modeli.....	8
-Olson Döğüsel Modeli.....	9
-Roannau ve Partner Modeli.....	9
1. 3. Aile Türleri	10
1. 3. 1. Hanede Yasayan Kişi Sayısına Göre Aile Türleri.....	10
a) Geniş Aile	10
b) Çekirdek Aile	12
c) Geçiş Ailesi	14
d) Parçalanmış / Eksik Aile	14
1. 3. 2. Otorite Biçimlerine Göre Aile Türleri	15
a) Ataerkil Aile	15
b) Anaerkil Aile	16

1. 3. 3. Evlenme Biçimlerine Göre Aile Türleri	16
a) Poligami	16
b) Monogami	16
1. 3. 4. Yerleşim Yerlerine Göre Aile Türleri	17
a) Köy / Kırsal Kesim Ailesi	17
b) Kent Ailesi	17
c) Gecekondu Ailesi	18
1. 3. 5. İşlevlerini Yerine Getirme Durumlarına Göre Aile Türleri.....	19
a) Sağlıklı İşlevlerini Yerine Getiren Aile	19
b) Sağlıklı İşlevlerini Yerine Getiremeyen Aile	19
1. 4. Ailede İletişimin Önemi.....	20
1. 5. Aile İçi İlişkiler	24
1. 5. 1. Anne – Baba İlişkisi.....	25
1. 5. 2. Anne – Çocuk İlişkisi.....	28
a) 1. Bağlanma	29
b) 2. Kopma	31
c) Anne-Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler.....	33
1. 5. 3. Baba – Çocuk İlişkisi	35
1. 5. 4. Kardeşler Arası İlişkiler.....	37
2. KONUyla İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	39
3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	54
3. 1. Alt Amaçlar	55
3. 2. Araştırmanın Önemi.....	56
3. 3. Varsayımlar.....	58
3. 4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	58

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	59
4. 1. Evren ve Örneklem.....	59
4. 2. Veri Toplama Yöntemleri	60
4. 3. Veri Toplama Araçları	60
4. 4. Verilerin Analizi	64
5. BULGULAR VE YORUMLAR	65
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	152
6. 1. Sonuçlar.....	152
6. 2. Öneriler.....	160

KAYNAKÇA

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

PARQ : Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği – Anne Formu

PARQ : Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği – Çocuk Formu

n : Örneklem Sayısı

% : Yüzdelik Değeri

-

x : Aritmetik Ortalama

ss : Standart Sapma

r : Korelasyon Katsayısı

p : Önemlilik Değeri

S.P.S.S. : Statistical Package for Social Sciences. Verilerin analizinde kullanılan istatistik programı.

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1. Annelerin Aile Yapılarına Göre Dağılımı.....	66
Tablo 2. Annelerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	66
Tablo 3. Annelerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	67
Tablo 4. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.....	67
Tablo 5. Annelerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 6. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 7. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	69
Tablo 8. Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 9. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Yapılarına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	71
Tablo 10. Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları.....	73
Tablo 11. Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları.....	75
Tablo 12. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	78
Tablo 13. Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları.....	81

Tablo 14. Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	84
Tablo 15. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	86
Tablo 16. Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	88
Tablo 17. Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	90
Tablo 18. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	93
Tablo 19. Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	95
Tablo 20. Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	97
Tablo 21. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	100
Tablo 22. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Cinsiyetine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	102
Tablo 23. Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	104
Tablo 24. Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	106

Tablo 25. Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Doğum Sırasına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	109
Tablo 26. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Yapısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	111
Tablo 27. Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Grubuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	113
Tablo 28. Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Grubuna Göre Kruskall- Wallis Testi H Sonuçları.....	115
Tablo 29. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	111
Tablo 30. Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	119
Tablo 31. Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Grubuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	122
Tablo 32. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Grubuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	124
Tablo 33. Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları...	126
Tablo 34. Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	128

Tablo 35. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	130
Tablo 36. Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	132
Tablo 37. Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	134
Tablo 38. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	136
Tablo 39. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Cinsiyetine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	138
Tablo 40. Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	140
Tablo 41. Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları.....	142
Tablo 42. Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Doğum Sırasına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları.....	145
Tablo 43. Çekirdek Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları.....	148
Tablo 44. Geniş Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları.....	150

1. GİRİŞ

Aile, evlilik ve kan bağına, karı- koca, ana-baba, çocuk ve kardeşler gibi ilişkilere dayalı olan, en küçük toplum birimi, kurumu, bir iletişim birimi örneğidir. Aile içinde bulunduğu bölgenin, çevrenin, toplumun özelliklerini taşımaktadır. Yetişen kuşaklara bu özellikleri aktarmakta ve böylece toplumun sürekliliğini sağlamaktadır (Özgüven, 2001:89; Ugürol,1993:20).

Çocuğun doğumuyla birlikte ilk karşılaştığı ve sosyal ilişkilerini kurduğu toplumsal kurum ailesidir. Aile çocuğun beslenme, bakım, korunma ve sevilme ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra ,çocuğu gelişimleri ve davranışları açısından da yönlendirerek onun toplumsal bir birey haline gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle yapı olarak ailenin ve aile içi ilişkilerin çocuklar üzerinde çok önemli etkileri bulunmaktadır (Dizman, 2003: 1).

Aile, çocuğun yaşama ve topluma uzanması için bir köprü görevi yapmaktadır. Aile içindeki deneyimler ve ilişkiler diğer kişilerle olan ilişkilerin de belirleyicisi olmaktadır. Çocukluktan itibaren farklı özellikteki insanlarla birlikte yaşamaya başlama sonraki yaşama ve toplumsallaşmaya bir hazırlık niteliği taşımaktadır. Yani toplumun kurallarına ve yaşama ayak uydurmadaki asıl görev aileye düşmektedir.

Aile bireylerinden öğrenilenler, yaşamın ilk yıllarında atılan sağlam temeller ve kurulan güvenli ilişkiler önemini yaşam boyu korumaktadır. Çocuğun bilişsel gelişiminden cinsel gelişimine kadar tüm alanlar açısından tam ve sağlıklı bir birey olmasında ailenin etkisi inkar edilemez. Aile içi etkileşimlerin olumlu olması, anne-babaların tutumları, özellikle temel güven duygusu açısından anne ile ilişkileri ve diğer aile bireylerinin özellikleri çocuğun psikolojik gelişimi için önem taşımaktadır. Anne-babaların çocuklarıyla ilişkileri dünyayı ya güvenli yaşamaya değer, yada korkulacak, güvensiz bir yer olarak algılamalarına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 2000:84-85).

Anne-baba-çocuk ilişkilerinin, çocuğun yetiştirme ve kişilik kazanmasında etkisi çok büyüktür. Çocuklar; insanlar arası ilişkileri, toplumun değer yargılarını, öz güveni, yaşamla ilgili anlayışları, büyük ölçüde aile içinde, ailenin bireyleri ile sürekli bir biçimde etkileşimde bulunarak öğrenirler. Bu ilişkiler olumluysa çocuklar sağlıklı bir gelişme gösterir ve okumaya, öğrenmeye arzu gösteren, çalışmaktan zevk alan, insanları seven, onlarla iyi ilişkiler kurabilen bireyler olurlar (Kaplan, 2002:12).

Toplumsal değişmelerle birlikte aile yapıları da çeşitli değişikliklerden geçmiştir. Bu değişimlerin ortaya çıkardığı en önemli aile yapıları, geniş ve çekirdek aile tipleri olarak sayılmaktadır. Çekirdek aile, anne-baba ve çocuktan oluşmaktadır. Geniş aile ise, içinde birden fazla kuşağı bulunduran kalabalık bir aile tipidir.

Aile bireyleri ile birlikte büyük ebeveynlerden birinin yada her ikisinin yaşaması, kuşak çatışması ve tutum farklılıkları nedeniyle aile ortamında gerginlik yaşanmasının yanı sıra bazen de ortamı sakinleştirici ve yumuşatıcı rol oynayabilmektedir. Büyük ebeveynlerin aile bireyleri ile olan ilişkileri ve onlara davranışları o ailenin sağlıklı veya sağlıksız olduğunun belirlenmesi için temel oluşturabilmektedir (Coşkun, 2005:1-2).

Zaman içinde farklılaşan şartlar nedeni ile ailenin ilk zamanlardaki yapı ve işlevinde değişiklikler meydana gelse dahi neslin devamı, çocukların yetiştirilmesi, kişilerin topluma kazandırılması, düzeni koruyan sosyal mekanizmaların sürdürülmesi ancak sağlıklı ailelerin varlığına bağlıdır. Aile toplumun en küçük ancak en temel birimi olduğundan, toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesi, ilerlemesi, toplumsal huzur ve barışın sağlanabilmesi açısından sağlam temellere dayalı ailelerin varlığı son derece önemlidir (Könezoglu, 2006:10).

1. 1. Ailenin Tanımı

Aile, insanın tek başına yetersizlik duygusunu yaşamaya başladığı andan itibaren, farklı iki cinsin bir araya gelerek kurduğu tarihin en eski kurumudur. Biyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimlerin karşılanmasına yönelik oluşturulan ve eşitlik ilkesine dayalı olarak üyelerinin ortak birçok noktada

paylaşımlarının sağlandığı bir birliktelik olan aile, çocuk açısından, sosyal yaşama katılmak için hazırlıkların yapıldığı ve deneyimlerin kazanıldığı bir ortam; yetişkinler açısından ise mutluluğun hâkim olduğu, şiddetli gerilim ve sıkıntılar karşısında dayanışmanın en iyi şekilde elde edildiği bir sığınma yeri anlamlarını ifade etmektedir (Şentürk, 2006: 12).

Aile evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde birbirlerine etki yapan kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa sürdüren insanların topluluğudur (Şahinkaya, 1975:18).

Aile kavramı genel geçerliği olan, sosyal grup ile aile fertleri arasındaki ilişkileri içeren, adetleri, örfleri, görenekleri, gelenekleri bulunan sosyal bir kurumdur (Nirun, 1994:17).

Aile, karı-koca, anne-baba, evli veya bekar çocuklarıyla, yakın akrabalarından oluşan, aynı çatı altında veya hanede yaşayan toplumun en temel insan grubu ve kurumudur (Cerit, 2007:19).

Aile, şekillendirme özelliğine sahiptir. Çocuğun kişilik yapısı aile içinde gelişir. Birçok alışkanlık ailede gelişir, ailede kazanılır. Sosyalleşme olayı da ailede kazanılır. Aile üyelerinin sorumlulukları vardır. Aile, üyelerinden, diğer birliklerde görülmeyen, sürekli ve çok sayıda isteklerde bulunur. Ailenin üyelerinden beklentileri vardır ve bu yaşam boyu sürer. Aile, toplumsal kurallarla çevrilidir. Aile toplumsal yasakların ve yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir (Özmen, 2007:8-9).

Ailenin mutlu ve huzurlu olması toplumun da mutlu ve huzurlu olmasıyla eş anlama gelmektedir ve aile korunmak zorunda olunan bir sosyal kuruluştur. Ailenin insan yaşamında vazgeçilmez bir önemi vardır. İhtiyaçların karşılanabileceği en doğal ortam aile ortamıdır. Bireyin yaşamında doyum sağlaması, fonksiyonlarını

etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi öncelikle aile çevresinde sağlanır (Hasdemir, 2007: 20).

Aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir (Elmacıoğlu, 1998:15).

Aileler sosyal değişimle bir yerlere çekilmiş ve sürüklenmiştir. Fakat değişimlere rağmen ayakta kalmış hatta ilerlemiş ve toplumdaki yerini de korumuştur. Şekli değişmesine rağmen toplumun sabit ve en büyük unsuru olmaya devam etmektedir (Ryder, 1995: 66).

Ailenin nasıl şekillenip, değişime uğradığı ve aile içi ilişkilerin nasıl işlediğiyle ilgili olarak bulunan bazı belirgin faktörler;

- Ailenin, aile üyeliğine ve evliliğe karşı tutumu,
- Çocukluktaki ailenin etkileri ve bağlılık deneyimleri,
- Ekonomik fırsatların etkisi,
- Ebeveynlerin ilişkilerinin etkisi,
- Babanın katılımının anneye etkisi,
- Yalnız bir ebeveynin diğer yetişkinlerle ilişkilerinin etkisi olarak belirtilmektedir (Wittmer ve Petersen, 2006:27).

Tarihin en eski ve köklü kurumlarından biri olan aile bu faktörlerle beraber , değişik zamanlarda farklı yapılar kazanmasına rağmen daima kendi özelliğini koruyabilmiştir. Böylece aile insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar her dönemde yapısal olarak kendisini yenileyerek, bulunduğu dönemin ihtiyaçlarına göre şekil almakla birlikte farklı görevleri yerine getirebilmiştir. Aile ile ilgili farklı tanımlar yapılırsa da ailenin; toplumun temeli olduğu, aynı amacı taşıyan sosyal bir kurum olduğu tanımlardan ortak olarak ortaya çıkmaktadır.

1. 2. Aile Modelleri

- Bernstein Modeli

Bu modelde ailenin temel görevlerinden biri kişisel uyum ve kültürel beklentiler doğrultusunda aile rollerinin entegrasyonunu sağlamaktır. Bernstein aileleri kişi merkezli ve mevkisel olarak aile bireyleri arasındaki rol farklılıklarına ve kültürel açıdan kendisine biçilen statüye dayanarak ikiye ayırmaktadır.

Mevkiye Dayalı Aileler: Bütün ailenin kabul ettiği bir biçimde aile bireylerinin aile içindeki statülerini temel alan bir yaklaşımdır. Bu tür ailelerde çocuklar, kadınlar, babalar şeklinde sınıflandırmalar vardır. Herkes kendisinden beklendiği gibi hareket etmek zorundadır. Davranışların kontrolü için “kızlar böyle yapmaz” ya da “annene saygısızlık yapma” gibi ne yapılması gerektiği belirlenmiş kuralları vardır.

Kişi Merkezli Aileler: Aile içindeki görev dağılımına dayanarak farklılık gösterir. Burada ayrım “eve ekmek getiren, yemek pişiren, hesapları tutan,” şeklindedir. Herkesin bir görevi ve sorumluluğu vardır ve onu yapması beklenir (Yerby, 1998: 269).

- Beavers Modeli

Beavers’ın sistemler modeli, aile sistemleri açısından zayıflık ve güçlülük boyutuna göre aile işlevlerini, aile yeterliliği ve aile biçimi olmak üzere iki yönden değerlendirir. Aile yeterliliği üyelerinin esnek ve uyumlu olabildiği aile yapısının kapsamını ortaya çıkarır. R Beavers ve Hampson’a göre esnek yapı ailelerin diyalog kurmasına ve sorunlu durumlarla etkili bir şekilde mücadele etmesine izin verir. Yeterlilik boyutu ise, 1. aile yapısı (güç, işbirliği, yakınlık), 2. aile mitolojisi, 3. hedefe odaklı diyaloglar, 4. özerklik (ifade netliği, sorumluluk, geçimlilik) ve 5. aile etkileri (hisler, ruh hali, ses tonu, çelişki, empati) gibi bölümleri içerir. Sonuç itibarıyla eğer bir aile katı kuralları ile birbirine bağlı değil ise o ailede daha çok özgürlük ve farklılık vardır (Turner ve West; 2006: 67-68).

- Kontor ve Lehr Modeli

Kontor ve Lehr ailenin en büyük faaliyetinin kendisiyle, birbirleriyle ve çevresiyle mesafesini düzenlemek olduğunu belirtirler. Aileler bilginin aşamalandırıldığı bir sistem olarak kabul edilir. Mesafe belirlemedeki bilgi aile bireylerinin iletişimi ile paylaşılır. Bu iletişim ile aile çevresiyle yaşamını sürdürür ve bireyleri arasındaki ruhsal ve fiziksel yakınlaşmaları düzenler. Bu modelde aileler açık, kapalı, esnek olmak üzere üçe ayrılır.

Açık Aileler: Zaman ve mekan biraz daha esnektir. Başkalarıyla ilişkiler serbest ve kimin ne yaptığıyla fazla ilgilenilmez. Dışarıyla iletişimde bir kısıtlama yoktur. Ancak aile sırları gibi önemli konuların paylaşımı engellenir. Zaman ve programlar çok önemli değildir. Bir kişinin hakimiyeti yerine grup kararları uygulanır (Yerby, 1998:270-271).

Hem bireyselliğe hem de gruba önem verilir. Kararlar ailenin tüm üyeleri tarafından alınır, bilgiler paylaşılır, işbirliği yapılır. İletişim fazladır ve açık aileler üyelerine güven verir (Hasdemir, 2007:28).

Kapalı Aileler: Geleneksel ailelerdir. Bu ailelerde kararları veren bir lider ve hiyerarşik yapı vardır. Lider anne veya baba olabilir. Aileler üyelerinin ihtiyaçlarını sabitlik/doğurganlık, yapı ve ait olma duyguları ile karşılamaya çalışırlar. Anne baba olma otoriteye dayanır (Yerby, 1998:271; Hasdemir, 2007:27).

Zaman, mekan ve hareketlilik bir yetki tarafından belirlenmiştir. Bilgi akışı sınırlı, başkalarıyla ilişkiler belirli bir kalıptadır. Çocukların kiminle, nereye, ne zaman gideceği, oturulup kalkılacağına kadar kurallar dizisi vardır ve bunlar yetkili tarafından uygulanır.

Esnek Aileler: Bu ailede bir kısım kuraldan, programdan veya sınırlardan söz etmek mümkün değildir. Bunların bir önemi yoktur. Herkes kendi istediği gibi yaşar. Komşularla ilişkiler rahattır. Geçmişe ve geleceğe yönelik planlar yoktur. Herkes içinde bulunduğu anı özgürce yaşar (Yerby, 1995:271).

-McMaster Aile Fonksiyonları Modeli

McMaster aile fonksiyonları modeli, aile fonksiyonlarını tüm yönleri ile kapsamaz. Sadece ailenin ruhsal fiziksel sağlığında ve aile üyelerinin problemlerinde en etkili olan boyutlar üzerine odaklanır. McMaster aile fonksiyonları modeli, sistem yaklaşımını temel alarak oluşturulmuştur. Sistem yaklaşımı, aileyi iç içe geçmiş sistemlerden (birey ve eşler) oluşan ve diğer sistemler ile (akrabalar, okul, din, iş) ilişkili açık bir sistem olarak ele almaktadır. Aile fonksiyonları tek tek bireylerin incelenmesi ile anlaşılamayacağı gibi ailenin bir üyesi de sistemin geri kalan kısmından ayrılarak incelenemez. Ailenin anlaşılması için ait olduğu kültürel özelliklerin bilinmesi gereklidir. Ailenin sağlıklı veya normal olduğuna ilişkin kararlar ancak kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak verilebilir. Günümüz ailesinin en önemli ve ilk fonksiyonu, bireylerinin sosyal, psikolojik ve biyolojik açıdan yeterli düzeyde gelişimini sağlamak olmalıdır (Epstein ve diğerleri, 1993:36).

McMaster aile fonksiyonları modeli ailenin yapısını, organizasyonunu ve davranış kalıplarını anlamak için problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü olmak üzere bu altı boyut üzerine odaklanmıştır (Turner ve West, 2006: 69).

Problem Çözme: Problem ailenin çözüm bulmakta güçlük çektiği ve ailenin bütünlüğü ile işlevsellik kapasitesini tehdit eden durum olarak tanımlanır. Ailenin işlevsel kapasitesini ve ailenin birliğini zaafa uğratacak potansiyel konularla baş edilmesine vurgu yapar .

İletişim: İletişim aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi olarak tanımlanmaktadır. Bilginin sözlü olarak nasıl paylaşıldığıyla ve net ve direkt bir şekilde ifade edilmesiyle uğraşır. Bu alt boyutta ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir.

Roller: Rollerin netliği kişilerin birbirlerinin rollerini tamamladıkları ve karşılıklı olarak anlaştıkları davranış örüntüleri anlamına gelir.Bireylerin aile işlevlerini yerine getirdikleri tekrar eden davranış biçimlerini içerir.

Duygusal Tepki Verebilme: Duygusal tepki verebilme aile üyelerinin söz konusu uyarana uygun nitelik ve nicelikte tepki verebilmesi anlamına gelmektedir. Duygusal tepki verebilme fonksiyonu sağlıklı olan ailelerin uyaranlara karşı nitelik ve nicelik bakımından tam tepkiler verebilmesi beklenir.

Gereken İlgiyi Gösterme: Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derece ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir.

Davranış Kontrolü: Davranış kontrolü aile üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu alt ölçekte psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir (Ağacık, 2007: 16- 19 ; Turner ve West, 2006:69).

- Reis Aile Paradigmaları Modeli

Reis ailelerin inançları, kültürel değerleri ve sorun çözme yöntemlerine dayalı bir model geliştirmiştir.Aile içi ilişkilerde ve dışarıyla olan iletişimde ortak bir yapılanma sonucu alınan kararlar uygulanır.Aile kolektif bir yapıya sahiptir.Reis işbirliğine bağlı olarak üç tip aile tanımlanmıştır.

Görüşbirliğine Duyarlı Aileler: Çevresel bir tehdide karşılık ailenin rolü birbirlerini korumaktır.Sorun özme yöntemi aile içindeki yakınlığın birlikteliğin devamı için bir fırsattır.Sorunlara özüm için çevrenin etkileşiminden çok ailenin görüşü önemlidir.Kararlar aile içinde alınır.

Kişilerarası Mesafeye Duyarlı Aileler: Çevreyle ilişkilerini ya da sorunlarını, kişisel gelişimlerini tamamlamak ve aileden bağımsız kararlar alabilmek için fırsat olarak görürler.Başkalarının görüşlerine bağlı hareket etmek zayıflık olarak kabul edilir.Her birey kendi sorunlarını kendi dünyası içinde ve kendi değerleriyle, kurallarıyla

çözer. Aile bireyleri birbirlerini çok az etkilerler, ancak , birbirlerini çevreyle olan ilişkilerinde desteklerler.

Çevreye Duyarlı Aileler: Çevreyi dost olarak görürler. Sorunların çözümü bilgi ve mantıkla yapılır. Aile bireylerinin görüşleri ve bilgileri birbirleri için değerlidir. Sorunların çözümünde bilgi paylaşımı yapılır (Yerby, 1998:273).

-Olson Döğüsel Modeli

Olson ve arkadaşları diğer araştırmacıların aile ilişkileri tanımlarına dayalı bir aile modeli geliştirmişlerdir. Aile işlevlerine yönelik iki boyut olan bağıllık-bütünlük ve çevre şartlarına uyum olarak ele almışlardır.

Bağıllık Kavramı Olan Aileler: Ailedeki ayrılık ve birlik duygusuyla ilgilenir. Bağıllık aile bireylerinin birbirlerinin yaşamlarına dahil olmayı ifade eder. Bu aile türünde ailenin birlikteliğini sağlayan kuralların devamlılığı ve ifade edilmesi esastır.

Çevre Şartlarına Uyuma Yeteneği Olan Aileler: Hayat döngüsü içinde ailenin ilişkilerini değiştirme ve kurallarını yapılandırmayı tanımlar. Sistemin kuralları, güç yapısı ve rol ilişkilerindeki değişikliklere izin verme yeteneğidir. Bazı aileler kurallara uyma ve rol ilişkilerinde katı olabilirler. Bazı kaotik aileler çok az da olsa uyum gösterebilirler. Her ikisinden de uzak duran (katı-kaotik) aileler dengeli ailelerdir.

Bu boyutlar arasındaki dengenin optimum düzeyde olması bireysel gelişim ve etkili aile ve evlilik ilişkileri için gereklidir (Yerby, 1998:275; Goldenberg ve Goldenberg, 1991: 268; Segrin ve Flora, 2005:17).

-Roannau ve Partner Modeli

Aile sistemleri modelinin güçlendirilmiş bir şekli olan bu modelin; aile yapısı, etkileşim, yaşam döngüsü ve fonksiyonlar olmak üzere dört önemli parçası vardır. Bu modelde aile yapısında; ailenin özellikleri, sorunlarla başa çıkma biçimleri,

kültürel ve etnik farklılıklar vardır. Aile yaşam döngüsünde; ailedeki üyelerin değişimi, yapısal, sosyal ve fonksiyonel değişiklikler olup bunlar ailede meydana gelen gelişme ve değişimin dışında oluşan durumlardır. Aile fonksiyonlarında ailenin her bir üyesine düşen görev ve sorumluluklar yer almaktadır. Her aile üyesinin neye ihtiyacı varsa ona hizmet edilir. Aile etkileşiminde ise ailenin alt sistemlerini oluşturan ebeveynlik, kardeşlik, evlilik ve ailenin çevresi ile olan ilişkiler yer almaktadır (Hasdemir, 2007: 35).

1. 3. Aile Türleri

Aile, tarım toplumundan sanayi toplumuna kadar çeşitli görevler yüklenmiş ve zamanla fonksiyonlarının bir kısmını toplumun diğer sosyal kurumlarına ve bürokratik örgütlere bırakmış sosyal bir müessesedir.

Ailenin kökeni ve gelişimi ile ilgili çalışmaların XIX.yy.da başladığı görülmektedir.Aile hakkındaki çalışmalar kısaca gözden geçirilirse, politik, dinsel, felsefi, görüş ve ideolojilerin yarattığı aile modellerine rastlanır.Tarihsel perspektif içerisinde farklı aile türlerine ilişkin sınıflandırmalar yer almaktadır.Aileyi toplumda sınıflandıran bazı özellikler vardır.Bu özellikler;

- Hanede yaşayan kişi sayısı
- Otorite işlevi
- Evlenme biçimleri
- Yerleşim yerleri
- Aile işlevlerini yerine getirme durumlarıdır.

Aileler, bu özelliklerden yola çıkılarak sınıflandırılmaktadır (Çakıcı, 2006:4).

1. 3. 1. Hanede Yasayan Kişi Sayısına Göre Aile Türleri

a) Geniş Aile

Geniş aile İkidenden fazla kuşağın aile içine dahil olması ile meydana gelir.Başka bir deyişle üç neslin aynı çatı altında birlikte yaşamasından veya aynı aile içerisinde birleştirilmesinden meydana gelen bir aile düzenidir.Bu aile içerisinde evli

kardeşler, onların ebeveynleri ve çocukları bulunur. Üretim-tüketim ve ortak mülkiyet anlayışı vardır (Cengiz, 1993:7; Eremrem, 1998: 15).

Geniş aile genellikle köysel veya geleneksel toplumların bir kurumudur. Çeşitli kuşakların bir arada yaşadığı, aynı geliri, aynı sofrayı paylaşan kalabalık aile biçimidir. Geniş aile büyük ölçüde baba soyuna dayanır. Ataerkil bir özellik gösterir. Ailede yaşayan üyelerin özelliğine bağlı olarak bu aile tipi; dikey geniş aile ve yatay geniş aile olmak üzere ikiye ayrılır. Dikey geniş aile; baba-oğul-torun gibi üç kuşağın bir arada yaşadığı bir aile modelidir. Yatay geniş aile ise; bütün akrabalık ilişkilerinin yer aldığı ana-baba ve çocukların yanı sıra büyükanne, büyükbaba, hala, teyze, amca, dayı gibi akrabaların bir arada yaşadığı aile tipidir. Farklı kuşakların bir arada oturma ve ortak mülkiyet özelliklerini taşıyan, bu kuşakların yatay, dikey, ya da hem yatay hem de dikey bir şekilde genişlemesi ve birden fazla evli çiftin bulunmasıyla karakterize olan, genellikle kalabalık ailelerdir (Kongar, 1972:12; Topçuoğlu, 2001:32; Aydoğan, 1992:17).

Geniş ailede aile bilinci bireysel bilincin önünde gelmektedir. Daha önemlisi, geniş ailenin çatısını, demografik ölçüte göre küçük aile olarak tanımlanabilecek ailelerin oluşturmalarına karşılık, tek bir aile bilinci vardır, o da geniş ailedir. Aile, üyelerinin maddi ihtiyaçlarını kendi içinde karşılamaya çalışır. Ekonomik bir iş bölümü vardır. Ailenin geliri aile reisinde toplanır (Erol, 1992:28; Bayram, 2006: 28).

Büyük anne, büyük baba otoritesi altında, özellikle erkek çocukların ve eşlerinin, onların çocuklarının, yani üç neslin aynı çatı altında yaşadığı ve örneklerinin giderek azaldığı bu aile şeklinde büyük anne ve babalar torunlarının bakımında önemli bir role sahiptirler. Bu aile içinde önemli olan bir nokta da, geniş ailenin temel özelliği olan baba otoritesinin oğla geçmiş halidir. Burada aile içindeki ilişkiler diğerinden biraz farklıdır. Otorite evli olan erkek çocuğa geçmiştir. Aile başkanı, karısı ve çocukları, anne babası veya bunlardan birisi ve bekar kardeşler yer almaktadır (Araz, 2007:52; Wyse, 2004).

Babanın prestiji ailenin prestiji ile özdeşleşmiştir. Babanın çocuklar ve gelinler üzerinde otoritesi vardır ve karar almada erkekler ön plandadır. Üyelerin eğitimleri, meslekleri, bütün aile üyeleri tarafından karşılandığından sosyal hareketlilik kısıtlanır. Aileye bağlılık ve sadakat önemli olduğundan, üyelerin kişisel değerleri aile değerlerine bağlı kalmaktadır (Bilgin, 1998:3; Özgüven, 2001: 10).

b) Çekirdek Aile

Endüstrileşmeyle birlikte tarım toplumundan endüstri toplumuna hızlı bir geçiş yaşanmıştır. Nitelikli elemanlara ihtiyaç duyulmuş, aileler yaşadıkları bölgeleri bırakıp sanayi kuruluşlarının bulunduğu bölgelerde yaşamaya başlamıştır. Böylece yeni bir kentleşme ve kent kültürü oluşum sürecine girmiştir. Kent yaşamında geniş aileyi yaşatmak zor olduğundan aileler yavaş yavaş yapısını ve fonksiyonlarını değiştirerek çekirdek aileye dönüşmüş ve yaygınlaşmıştır. Orta çağın sonlarında batı toplumlarında şehirlerde toplum bağlarının zayıflamasıyla ön plana yükselen çekirdek aile, zamanla şehirleşen toplumlarda hakim aile tipi haline gelmiştir. Şehirli toplum, piyasaların geliştiği ve endüstriyel-ticari ekonomik ilişkilerin yoğunlaştığı bir yapıya sahiptir. Bu yapıda insanların “asli bağlar” dan koparak sosyal hareketliliği motive eden açık statü yapılarının bulunduğu ve “ferdin” hürriyetlerinin geliştiği bir sosyal atmosferde yükseldiği düşünülürse; artık ataerkil veya anaerkil ilişkilerin, “aile”nin yenilenmesinde fazlaca rolü kalmayacağı açıktır (Özgüven, 2001:12; Bilgin, 1998:5).

Toplumsal değişimle birlikte aile yapısı değişmiştir. Burada aile yapısını değişime zorlayan birtakım etkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Aile yapısı 1950’lerden sonra hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Özellikle tarımda makineleşmeyle birlikte geniş aile tipinden çekirdek aile tipine doğru hızlı bir dönüşüm başlamıştır. Kente göçün artması ve kentsel yaşamın getirdiği pazar ekonomisine ait zorluklar, sosyal güvenlik olanaklarının toplumda çeşitli alanlara yaygınlaşması, kitle iletişim araçlarının toplumu bireysel ve sosyal bazda kültürel açıdan etkilemesi, eğitim olanaklarında kız çocuklarının da yoğun olarak faydalanması, kadınların çalışma hayatına girişleriyle aile içi ilişkilerin farklı bir

boyut kazanması, evlenme yaşının ve evlenme tarzının değişmesi, aile planlaması yöntemlerinin yaygın olarak kullanılması, ekonomik bağımsızlık anlayışının artmasıyla aile içersinde bireyci davranışların artması ve geleneksel toplumda yaşlının sahip olduğu saygınlığın eski önemini yitirmesi, ailenin toplumsal değişmeyle birlikte değişmesinde etki eden önemli faktörlerdendir (Atıla, 2006: 42-43).

Toplumsal değişme aile yapısını etkilemiştir. Geniş ya da orta boy toprak mülkiyetine sıkı sıkıya bağı olan ataerkil geniş aileler çözülmeye başlamıştır. Ana baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı artmıştır. Aile içinde yer aldığı sosyal yapıya bağı olarak değişirken, aile içi rol ve statülerde değişme olması kaçınılmazdır. Bu anlamda aile içi ilişkilerin bilinmesi gerekir . Kırsal alanda nüfusun artması, toprağın parçalanması, toplumsal hayatın geleneksel tarım toplumundan sanayi toplumu haline gelmesi, kentleşmenin ve köyden kente olan göçün yaygınlaşması geleneksel bağların gevşemesine ve çekirdek ailenin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Cengiz,1993:9; Yörükoğlu, 2000:45; Taylan, 2003: 51).

Birbirine evlilik sözleşmesi ve kan bağıyla bağı, bünyesinde sadece iki kuşağı barındıran, sayı olarak dar olan, anne, baba ve çocuklardan oluşan en basit aile türüdür. Eşler kendi anne-babalarıyla yakın ilişkiler içinde bulunmalarına rağmen evleri ayrıdır ve bağımsız gelir-giderleri vardır. Evlenme yaşı, eş seçimi çocuk sayısı bireylerin kendi kararlarına bağıdır. Çekirdek ailenin akrabalarla bağları geniş aileye oranla zayıflamış, dış etkilere önemli ölçüde bağımsızlaşmışlardır. Akrabalık ilişkilerinde, anne ve baba soyu akrabalarının büyük bir ağırlığı yoktur veya her iki taraf akrabaları da eşit olarak tanınmaktadır (Timur,1972: 7; Bilen, 2004: 97-98).

Çekirdek ailenin üç fonksiyonundan söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi üreme, ikincisi küçük yaştaki çocukların sosyalizasyonu , üçüncüsü ise eşler arasındaki psikolojik dengenin sağlanmasıdır (Sertelin, 2003: 38).

Toplumların değişme süreci içinde, göçebe topluluklardan yerleşik tarım toplumuna: oradan da ticaret ve sanayi toplumuna gelinceye kadar tüm toplulukların temelini teşkil eden aile kurumu, farklı anlam ve içerikler kazanmışsa da günümüzde en yaygın iki aile yapısı:geniş ve çekirdek ailedir (Topçuoğlu, 2001: 7) .

c) Geçiş Ailesi

Hızlı değişen ve gelişmekte olan toplumların doğal özelliği olarak, birkaç süreç eş zamanlı olarak yaşanmaktadır. Hızlı sanayileşme ve modernleşmenin yaşanıldığı toplumlarda ikili bir yapı özelliği göze çarpmaktadır. Toplumun sahip oldukları özelliklerden dolayı, belirli bir kısmı yaşanan sürece uyum sağlarken, uyum sağlama güç ve imkânını elinde bulunduramayan kesim, geleneksel yaşantısına veya eski/mevcut yaşam tarzına devam etmektedir. Böylece, ikili bir yapı göze çarpmaktadır (Şentürk, 2006: 21).

Tarım toplumlarında ve sanayi öncesi toplumlarda görülen geniş aileler sanayileşme sürecinde değişime uğrarlar, çekirdek aileye geçiş sürecinde çekirdek aile ve geniş aile arası farklı bir tür görülür. Geçiş dönemi ailesinde evde yaşayan bireyler geniş aileden sayıca daha az, çekirdek aileden ise daha fazladır.Bu tür ailelerde anne, baba ve çocukların yanı sıra evde yaşayan büyükanne, büyükbaba veya evli çiftlerin evlenmemiş kardeşleri olabilir.

Geçiş ailesi sadece şekil olarak “geleneksel geniş aile” ile “çekirdek aile” arasında bir ara şekil değildir. Çünkü geçiş ailesi, şekil olarak her iki aile tipine de benzeyebildiği halde, toplumla sürdürdüğü ilişkilerin ve kendisine yeniden ürettiği sosyal ve ekonomik ilişkilerin değişmesiyle yapı ve fonksiyonların da değişikliklerin görüldüğü bir aile olarak tanımlanabilir (Bilgin,1991: 44).

d) Parçalanmış / Eksik Aile

Ailede parçalanma deyince ailenin genel yapısında bir değişme anlaşılır.Bunlar da çocukların aileden ayrılmaları, ölüm, anne veya babanın uzun

seyahatleri, karı-kocanın birbirinden ayrı yaşamaları veya boşanmaları gibi durumlarıdır (Bulut,1990:198).

Parçalanma ölüm, boşanma gibi nedenlerle ailenin toplumsal işlevini yitirmesi durumudur.Parçalanmış aile yalnızca ailenin olmadığı anlamına gelmez, evde sadece baba ya da anneden birisi vardır ve çocuklar hayatlarını bu kişiyle devam ettirirler (Özağı, 2007:5).

Bu tür aileler tek ebeveyn, üvey bir ebeveyn, büyük anne ve babayla veya başka yakınlarından oluşabilir. Parçalanmış ya da eksik aile çocuklarında endişe, depresyon, uyku bozuklukları ve fobiler görülebilir. Her ne kadar çocukların çoğu boşanma sonrası anneleriyle yaşasa da, anne-çocuk ilişkisindeki kalite esasta düşüş göstermektedir (Feldman, 2004:399).

Çocuğun gelişimi ailenin dinamiklerini etkileyen boşanma veya ekonomik durum gibi nedenlerden etkilenir. Çocukların boşanma öncesi ve sonrası gelişimi, davranışları farklı olabilir. Aile içi ilişkiler sürekli farklılık gösterdiği için çocuğun davranışlarında da aynı sonuçları doğurabilir. Bir bakıma gelişimin her aşaması aile içi olaylardan derin bir şekilde etkilenir. Bilişsel gelişim, etik davranışlar, kişilik gelişimi ve duygusal gelişim çoğunlukla aile içi olaylarla şekillenir (Bukatko ve Daehler, 2004: 497).

1. 3. 2. Otorite Biçimlerine Göre Aile Türleri

a) Ataerkil Aile

Üretimin tarıma dayalı ve erkeklerin yüksek statülü olduğu toplumlarda görülmektedir. Akrabalık ilişkilerinin baba soyuna dayalı olduğu geniş ailede, aile içi ilişkiler eşitlikten uzak ve erkeğin kadına hakim olduğu aile tipidir. Evlenme yaşı genç ve eş seçimi aile tarafından yapılır (Timur,1972:6; Erol,1992:35).

Erk ve ya yetki babada ya da erkek başkanda toplanır, kadın ve çocuklar astlık durumunda bulunur (Kocacık, 1990:269).

b) Anaerkil Aile

Anaerkil ailede evin ailesel gücü kadına aittir. Kadının çocuk dünyaya getirmesi, çocuğunu soğuklara karşı koruması ve onu beslemesi, evine daha yakın ve daha bağlı olması, aynı zamanda toplayıcılık yaparak tarımsal üretime geçmesi, erkeğin oturma yerinden uzakta avcılık yapmasıyla etkisinin azalması, kadının evin içerisindeki karar verme yetkisini artırmıştır. Bu durumda miras anneden kıza geçmekte ve ayrılma durumunda da erkek evi terk etmek zorunda kalmaktadır (Ozankaya, 1991: 360).

1. 3. 3. Evlenme Biçimlerine Göre Aile Türleri

a) Poligami (Çok Eşlilik)

Poligami bir kadın veya erkeğin aynı anda birden fazla eşle evli olması demektir Polijini; bir erkeğin iki veya daha fazla kadınla evli olması, Poliandri; bir kadının iki veya daha fazla erkekle evli olması şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Kabile ve aşiretlerde yağma yoluyla elde edilen kadınların fazlalığı nedeni ile bu tip, çok eşlilik biçimi doğmuş, zaman içinde de erkeğin erkek çocuk sahibi olma arzusu, kadınların işgücünden faydalanılmak istenmesi, toplumsal saygınlığın artırılması gibi çok farklı sebeplerle poligami çeşitli toplumlarda varlığını sürdürmüştür (Nirun,1994:22; Könezoğlu, 2006:16; Benokraitis, 2005:10).

b) Monogami (Tek Eşlilik)

Tek eşlilik, aile hukukunun gelişmesinin son aşamasında ulaşılan bir biçim olmuştur. Bir erkeğin tek kadınla, bir kadının da tek erkekle evlenmesi ve evlilik ilişkisi devam ettiği sürece tek eşle evli kalması anlamına gelmektedir (Könezoğlu, 2006: 15).

Eşin seçildiği gruba göre aile tipleri farklılaşmaktadır. Evlenecek kişilerin eşlerini, içinde bulundukları topluluktan seçmelerine endogami- içevlilik adı verilir. Hindistan'daki kast sistemi buna bir örnektir. Bu tür evliliklerde genetik değişim yok

veya çok azdır. Egzogami evlilikte ise akrabalarla evlilik yasaklanmıştır, dıştan evlilik söz konusu olmaktadır (Dönmezer, 1990: 218-219; Benokraitis, 2005: 8).

1. 3. 4. Yerleşim Yerlerine Göre Aile Türleri

a) Köy / Kırsal Kesim Ailesi

Genel anlamda tarım ve hayvancılıkla uğraşan köy ailesi, çoğunlukla hem üretim yapan bir aile olma özelliği hem de tüketim yapan bir aile olma özelliği gösterir. Tüketim kalıpları, çoğunlukla kendi ürettikleri ile sınırlı olması bakımından değişkenlik göstermez. Genellikle ihtiyaçlar ailenin içinden karşılanmaktadır.

Genel olarak köy ailesi, ana-baba, evlenmemiş çocuklar, torunların bir çatı altında oturmalarıyla şekillenen kendi kendine yeten küçük toprak işleyen bir ailedir (Taylan, 2003:22).

Kırsal aile anne, baba, zaman zaman ev işlerine ya da tarımsal faaliyetlere katılan çocuklar ve birinci dereceden yakın akrabalarından oluşan bir grup olarak da tanımlanmaktadır. Kırsal ailenin bir yaşam biçimi olduğu vurgulanmakta ve faaliyet alanına yakınlık, iş birliği çabası, aile girişimciliği üretim-tüketim faaliyetlerinin organize edilme ve yürütülme biçiminin karmaşık olmayışı gibi kendine özgü niteliklerinden söz edilmektedir.

Kırsal ailede kadının rolleri ürün bazında ele alınarak da açıklanmaktadır. Bu nedenle kırsal alanda kadının emeğinin toplumda özellikle erkekler tarafından dikkate alınmayışı ve gerçekleştirilen faaliyetlerin gözle görülebilir bir gelir getirmeyişi, kadınların işgücü istatistiklerinde “iktisaden faal olmayan-ev kadını” statüsünde değerlendirilmelerine yol açmaktadır (Hablemitoğlu, 1996 :6-7).

b) Kent Ailesi

Kent ailesinin işlevleri köy ve kasaba ailesine oranla daha azdır. Sadece psikolojik doyum, üreme ve çoğalma yoluyla neslin devamını sağlamak ve çocukları

sosyalizasyon sürecinde sosyal çevreye hazırlamak işlevleri kalmıştır.Evlenme yaşı köylere oranla daha yüksektir.Ev içi otorite ve karar vermede eşlerin eşit olduğu söz konusu olsa da bu daha çok ekonomik, sosyal ve eğitim seviyesi yüksek ailelerde daha sık görülür.Boşanma ayrılma gibi durumlarda ve çocuk yapmada eşlerin kendi aralarında karar vermeleri ön plandadır (Taylan, 2003:24).

Kent toplumlarında akrabalık ilişkileri kuvvetli değildir.Kent toplumlarında eğitim ve öğretim çok değişik kurumsal kuruluşlar ve karmaşık toplumsal çevre tarafından yapılmaktadır.Kentteki evlenmelerde akrabaların, ana-babanın etkisi iyice azalmıştır.Böylece mirasın bölünmesi gibi kaygılar ortadan kalkmıştır.Kent ailesi tarımdan tümenden kopmuş işçi, bürokrat, ya da küçük ve büyük serbest meslek sahiplerinin oluşturduğu bir aile tipidir.Köy toplumunda ailenin ikamet ettiği mekan ile çalıştığı mekan aynı yerlerdir.Kent ailesinde ise oturulan yer ile çalışılan mekan birbirinden ayrılmıştır.Bu gelişim sonucu olarak aileyi geçindiren iş münasebeti de değişmiş, şehir ailesi saf bir tüketim toplumu haline gelmiştir (Özensel,1992:13).

c) Gecekondu Ailesi

Gecekondu ailesinde evlenme yaşı, kırsal ailedekinin az üstündedir.Dini nikâhın yerini resmi nikâh almış gözüktse de dini gerekler yerine getirilmektedir. Gecekondu ailesinin temel özelliklerinden bir diğeri ise, akrabalık ilişkilerinin azalmış görünmesidir. Genellikle, geniş ölçüde akrabalarına dayanan kırsal aile, gecekonduarda kısmen kopmaya yüz tutmuştur. Akrabalarıyla para ve hizmet alışverişinde bulunma kırsala nazaran azalmıştır (Şentürk, 2006: 22).

Aile başına çocuk sayısı köy ailesine göre düşmekte, ailede rol yapısı farklılaşmakta, geçim birimi hızla tüketim birimine dönüşmektedir (Tolan, 1990: 500).

1. 3. 5. İşlevlerini Yerine Getirme Durumlarına Göre Aile Türleri

a) Sağlıklı İşlevlerini Yerine Getiren Aile

Sağlıklı ailelerde çatışma çözme becerisi yüksektir. Bu tür aileler açık ve direkt iletişim yöntemlerini kullanabilen, duygularını uygun biçimde ifade edebilen ve olumlu bakış açısına sahip ailelerdir. Sağlıklı bir ailenin en önemli fonksiyonu, üyelerinin fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılıyor olmasıdır (Sertelin, 2003:42-43).

Ailenin her bir üyesi diğerlerinin mutluluğu için sorumluluk alır ve birlikte çok zaman geçirirler. Sağlıklı ailedeki üyeler etkileşimlerini birliktelik olarak tanımlarlar. Her üyenin ihtiyaçları, becerileri ve güçleri göz önüne alınır. Aile içindeki etkileşimin kim tarafından kontrol edileceği bilinir. Kararlar zorla değil, gerçekçi temellere dayandırılarak alınır ve hiyerarşi katı değildir. Bunun sonucu olarak da haklar ve görevler bütün üyelerin kabul edeceği bir biçimde dağıtılır. Etkileşim esneklik ve gerektiğinde değişime açıktır (Hasdemir, 2007: 23).

Aile bireylerinin birbirini olduğu gibi kabul ettiği aile ortamında güven duygusu oluşmaktadır. Güven duygusunun olduğu sağlıklı ailelerde, birey kendine güvenmekte, kendine ve diğer bireylere sevgi duymakta, kimlik kazanmakta, kişiliği ve sosyal becerileri geliştirmekte, topluma uyumlu hale gelmektedir (Cüceloğlu, 2002:108).

Pollak, sağlıklı evlilik ilişkilerinde, etkileşim kalıplarının, ilişkilerin karşılıklı olarak doyumlu olması varsayımına dayandığını ifade etmekte, yaşa ve evlilik süresine göre çıkan bir takım sorunların sağlıklı ailelerde olumlu iletişim ve işbirliği ile ortadan kaldırılabileceğini savunmaktadır (Kılıçaslan, 2001:22).

b) Sağlıklı İşlevlerini Yerine Getiremeyen Aile

Sağlıksız ailelerde, iletişim işlevi bozuk, kişilerarası ilişkiler kopuk ve belli roller kişilerin üzerine zorla yüklenmiştir. Üyeleri birbirleriyle az konuşan ve açık bir

iletişim içinde olmayan, aileyi ilgilendiren konulara birlikte çözüm aramayan, üyeleri birbirlerine gerçek bir yakınlık duymayan ve olumsuz duygular besleyen aileler sağlıksızdırlar (Sertelin, 2003:42; akıcı, 2006:23).

Friedlander, sağlıksız ailenin temelinde birbirleri ile anlaşamayan, aralarında iyi bir iletişim ve etkileşim kuramamış olan eşlerin bulunduğunu belirtir.Bu doyumsuzluklar çeşitli patolojik davranışlara dönüşerek gerek eşler arasında gerekse çocuklarda bazı bozulmalara yol açabilmektedir.Ancak ailenin sağlıklı ve sağlıksız olmasında dış uyarınlarnın etkisi de göz önüne alınmalıdır.Aile içinde ve ya dışında, hastalık, ölüm, işsizlik gibi meydana gelen bazı olayların geçici de olsa aile fonksiyonlarında birtakım bozulmalara sebebiyet verdiği kabul edilmesi gereken bir gerçektir.Aile içinde rol alan kişilerin eksilmesi ve ilavesi, kişilerin yaşamlarında esas olan rollerde değişiklik olması veya kendilerine uygun olmayan bir role geçmek zorunda kalmaları bazı sorunlar yaratarak, sağlıksız davranışları arttırabilir (Kılıçaslan, 2001:24).

1. 4. Ailede İletişimin Önemi

İletişim sözcüğü, Latince kökenli “ communication ” sözcüğünün karşılığıdır. İletişim, bir ortamdan yararlanarak bilgi göndermektir.Belirli bir coğrafya parçasında aynı doğa koşulları içinde varlıklarını sürdürmek için araç ve gereçler bulan, bu konuda çeşitli bilgiler üretmiş bulunan, bunları belirli iş bölümü yöntemlerine göre kullanan, kendi aralarındaki bu iş bölümünden kaynaklanan farklılaşmaları haklılaştırmak için çeşitli değerler ve inançlar üreterek toplumun farklı kesimlerini ortak üst kimlikler içinde kaynaştırmayı amaçlayan insanların etkinliğidir iletişim. İletişim devamlıdır, dinamiktir, daireseldir, tekrar edilemez ve geri alınamaz (Berk, 2006:3; Özçağlayan, 1996: 35).

Ailede “iletişim” aile üyeleri arasında bilginin değişimidir.İletişim boyutu maddi ve manevi unsurlardan oluşur.Buna ilaveten iletişim boyutu iki farklı yönüyle daha değerlendirilir.Bunlar açık-örtük ve direkt-dolaylı iletişimdir.

Açık ve ya örtük iletişim mesajın net ya da üstü kapalı olarak iletildiğini; direkt veya dolaylı iletişim ise mesajın hedefe doğru olarak ulaşmasını ya da başka yönle sapmasını ifade eder. Bu iki yönü baz alarak aile içinde dört türlü iletişimden söz edebiliriz: Açık-direkt, açık-dolaylı, örtük-direkt, örtük-dolaylı.

İletişim boyutunun sağlıklılığı maddi ve duygusal alanlarda açık ve direkt iletişimi gerekli kılar. İletişim daha az açık ve daha az direkt duruma geldiğinde boyut sağlıklılığı ifade eder (Epsitein ve diğerleri; 1993:36).

	Direkt	Dolaylı
Açık	Açık ve Direkt	Açık ve Dolaylı
Örtük	Örtük ve Direkt	Örtük ve Dolaylı

McMaster Aile Fonksiyonları İletişim Boyutu

Aile içerisinde aynı evi paylaşan bireyler arasında kişilerarası ve yüz yüze ilişkiler söz konusu olduğundan; insanın varlığını sürdürmek için kurduğu sosyal ilişkilerin içerisinde en önemlisi ailede gerçekleşmektedir. Aileyi dağılmaya karşı koruyan, ailenin yapısını güçlü kılan aile bireyleri arasındaki açık ve sürekli iletişim, aileye ait olma duygusu, bireyler arasındaki saygı ve sevgi paylaşımı, kazanılan roller ve sorumlulukların yerine getirilmesidir (Önder, 2003: 16- 18).

Aile için çocuğuyla açıkça ve etkili biçimde iletişim kurmak çok önemlidir. Açık ve etkili iletişim sadece çocuğa değil, tüm aileye yarar sağlar. Aile ve çocuk arasındaki ilişki aralarında etkili iletişim varsa başarılı gelişir (Özyürek, 2004:51).

Belsky'in (1981) "Aile Sistemi Modeli" ne göre, ailede etkileşim içinde olan bireyler bir sistem olarak ele alınmalıdır. Bu modelde doğrudan ve dolaylı etkilerden söz edilmektedir. Doğrudan etkiler eşler arasındaki ilişkinin anne-baba olma

üzerindeki, anne-babanın çocuk üzerindeki ve çocuğun eşler arasındaki ilişkiye olan etkileridir. Dolaylı etkiler ise sistemdeki bir ögenin üçüncü ögeyi ikincisi yoluyla etkilemesidir. Örneğin eşler arasındaki ilişki onların nasıl bir anne veya baba olabileceğini dolayısıyla da çocuğun davranışını ve gelişimini etkilemektedir (Öğretir, 2004:46).

Aile içerisindeki bireylerin davranışı diğer bireyler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle aile sıcak ve samimi ilişkilerin kurulduğu önemli gruplardan biridir. Çocukların eğitiminde anne ön sırayı almaktadır. Çocukla anne ilişkisi duygusal anlamda başlamakta ve annenin çocuğuna sevgisini göstermesiyle devam etmektedir. Çocuk annesi tarafından sevildiğini hissettiğinde anne tarafından gelen eğitici her türlü davranışı kabul etmektedir. Aile içi iletişimde baba da çok önemli bir yerdedir. Babanın uygun davranış konusundaki tutumu kesinse çocuklar arasındaki davranış farklarını oluşturma güçlendirme daha kolay olmaktadır. Babanın ilgisizliği çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını büyük ölçüde etkilemektedir. Bazen çocukların eğitimleri ve gelişimiyle ilgili tüm sorumluluklar anneye bırakılmakta; baba, sadece maddi ihtiyaçları karşılamakla sorumluluklarının bittiğini düşünmekte ve çocuklarıyla ilgilenmemektedir. Babanın bu ilgisiz tutumları ise çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkilemekte, çocukta cinsek kimlik karmaşasına yol açmaktadır. Hatta sürekli anneye birlikte olan, onunla bütünleşen çocuk anneyi örnek alarak onun gibi davranmaya başlamaktadır. Babanın çocuğuyla sohbet etmesi, okul içindeki etkinlikler hakkında sohbet etmesi, onu dinlemesi, sorunları beraber çözüme kavuşturması aradaki diyalogu güçlendirmektedir (Özensel, 2004: 79- 82).

Çocuklar erken yaşlarda ebeveynlerinin ve diğer aile üyelerinin şefkatli kollarında büyür. Bu sevgi yumağı, çocuğun ailesine ve diğer insanlara yönelik düşüncelerinin şekillenmesini sağlar. Çocuklar yürümeye ve konuşmaya başladıklarında başkalarıyla iletişime geçer ve bu şekilde dışarıyla bağ kurmaya başlarlar. Çocuğun iletişime geçtiği ilk çevresi ailesidir (Estes, 2004 : 279).

Ailedeki uyumluluk, çocuklar ve ailenin işlevini belli bir düzeyde tutmak için gereklidir. Uyum ve bağlılık boyutunu harekete geçiren ise ailenin olumlu iletişim

yetenekleridir. Bu, ailenin işlevselliğini sıkıntılı durumlarda da devam ettiren önemli bir yetenektir (Segrin ve Flora, 2005: 21).

Ebeveynler etkili iletişimin öneminin farkında olmalıdır. İyi bir iletişim sevgi ve bakım ilişkilerinde hayati öneme sahiptir. İyi iletişim aile ilişkilerini güçlendirmede ve çocuğun gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Ryder, 1995: 71).

Çocuklarıyla etkili iletişim kurabilen ebeveynler çocuklarının söyledikleri şeyleri yapmaya daha isteklidirler. Bu durumdaki çocuklar ne isteyeceklerini ve kendilerinden ne isteneceğini iyi bilirler. Aile içinde kendilerini güvende hissederler ve işbirliği içinde olmayı severler (Zolten ve Long, 1997:1).

Çocuğun sevgi ve güven ortamında sağlıklı yetişmesi, çocuğa yol göstermek, davranışlarına yön vermek, kurallara uyumunu sağlamak, ailenin görevleri arasındadır. Ayrıca ailenin, güç durumlarda, çocuğun yanında olması, gerektiğinde desteklemesi gerekir. Çocuğun kişilik gelişimi, cinsel kimliğini kazanması da aile ortamında sağlanır. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri, çocuk aile ortamında kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumlar da yine aile içinde kazanılır. Buna karşın, ailelerin çocukları ile olan iletişimlerini, tek yönlü olarak baskı ve emredici bir tutumla sürdürmeleri, sık ve şiddetli cezalar vermeleri, onlara çocukça davranmaları, arkadaşlarının yanında küçük düşürmeleri, gücünün üstünde işlere zorlanmaları, gücünün üstünde başarı beklmeleri, sevgilerini koşullandırmaları çocukların gelişmelerini ve başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Sağlam, 2007:13).

Özmen (2007) algılanan aile içi iletişim biçimlerinin benlik saygısına olan etkisini araştırmıştır. Araştırma Eskişehir’de bulunan Cumhuriyet Lisesi’nden 96 ve Tayfur Bayar Lisesi’nden 111 öğrenci olmak üzere 15-18 yaş arası toplam 207 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda benlik saygı düzeyi yüksek olan gençlerin düşük olan gençlere göre daha demokratik tutuma sahip ve daha çoğulcu veya hoşgörülü bir aile içi iletişim biçimine sahip olduğu belirlenmiştir. Aile

içi iletişim biçimlerini otoriter iletişim biçimi ve otoriter bir tutum olarak algılayan gençler ise çoğunlukla ya orta derecede ya da düşük benlik saygısı geliştirmektedir. Otoriteye dayalı iletişim biçimini algılayan gençlerin büyük bir oranı da orta seviyede olan benlik saygısını taşımaktadır.

1. 5. Aile İçi İlişkiler

Aile, ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, karşılıklı ilişkileri belirli kurallara bağlayan, toplum kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Her bireyin bir diğerini etkilediği anne, baba, çocuk ve kardeşlerden oluşan aile, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini karşılamak durumundadır. Çocuğun gereksinimlerini karşılar, çocuklarının başkalarıyla kuracakları ilişki biçimlerine, kendilerini algılamalarına ve değerlendirebilmelerine yön verecektir. Çocuk aile ortamında, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir. Çocuklar davranışlarını ve değerleri şekillendirirken kılavuz olarak örnek kişileri, ebeveynleri, model alabilirler. Anne ve babalarının olumlu ve olumsuz yanlarını, özdeşim yoluyla içine sindirirler. Bu nedenle de ebeveynler ve aile üyeleri, özellikle erken yaşlarda, çocuklar için önemli örnek kişiler olduklarını unutmamalıdır (Yiğen, 2005: 5- 6).

Çocuk, yaşama ilişkin ilk bilgi ve becerileri anne ve babasından öğrenir. Anne ve babanın çocuğa karşı takındığı tavır, çocuk üzerinde, onu yaşam boyu etkileyecek olumlu veya olumsuz izler bırakır. Anne, baba ve çocuk arasındaki bu ilişki, çocuğun diğer bireylerle kuracağı ilişkilerde ve tüm yaşama ilişkin tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Çocuğun aile içinde benimsediği davranışlar, onu toplum içinde yönlendirir. Sevgi görerek sevmeyi, alıcı ve bencilken yavaş yavaş vermeyi ve paylaşmayı öğrenir. Toplum kurallarını, iyi-kötü, doğru-yanlış kavramlarını benimsedikçe toplum içinde kendini yönetmeyi başarır (Aydın, 2003: 43).

Çocuğun mizacına ailenin eğitim seviyelerinin etkilerinin incelendiği bir çalışmada, ailelerin genel olarak bir durum ya da problemin çözümünde çocuklarını cesaretlendirdikleri ve onlara destek oldukları bulunmuştur. Ancak ailenin desteğinin görevin ya da problemin niteliğine göre değişebildiği, göreve ya da probleme ebeveynin bakış açısının olumlu ya da olumsuz olmasına göre çocukların da bakış açısının değişebildiği saptanmıştır (Chafel ve Neitzel, 2004:166).

Araştırmalar çocuk gelişiminde ebeveynlerin uzun ve kısa dönemli etkilerini de doğrulamaktadır. Ebeveynler sadece genetik olarak çocuklarının şekillenmesine katkı sağlamaz, aynı zamanda onların deneyimlerini, inanç ve davranış gelişimlerini, sosyalleşmelerini de etkilemektedir (Cartney ve Philips, 2007: 386).

Ailelerde çoğu zaman alt sistemler bulunur. Eşler arası, kardeşler arası ve ebeveyn çocuk arası ilişkilerin her biri birer alt sistemdir. Her bir birey birçok alt sistemin üyesi olabilir. Çocuğun anne-baba dışında bir veya daha çok kardeşe de ilişkisi olabilir ya da anne-babalar ebeveyn olmanın yanı sıra birbirlerinin eşleridirler. Her bir grubun ilişkilerindeki kalite diğerleriyle olan ilişkilerini de etkiler. Bundan dolayı, birbirleriyle iyi ilişkileri olan mutlu anne-babaların çocuklarıyla ilişkisi daha sıcaktır ve bu çocuklar daha olumlu psikolojik davranışlar sergilerler (Bukatko ve Daehler, 2004: 499).

1. 5. 1. Anne – Baba İlişkisi

Anne-baba ilişkisi ailedeki en temel ilişkidir. Tüm aile için bir temeldir. Çocuklar ebeveynleri arasındaki ilişkiden çok etkilenirler. Eğer karı-koca birbirlerini sevip bu ilişkilerini belli ederse çocuğun gözünde mutlu görünürler. Bu çocuklar kendilerini rahat hisseder ve sevgilerini ifade edebilirler. Kendilerini aile içinde güvende hissederler. Kendilerini geliştirken özgür hissederler ve aileye dayanarak hedeflerine doğru yürürler. Eğer evlilik ilişkisi zayıf ise çocuklar kendilerini güçsüz hissederler. Bir ayrılık hissederler ise kendilerini tehlikeyeymiş gibi görürler. Aile temeli zayıf iken sağlıklı bir şekilde gelişemezler. Ebeveynleri boşanacak olursa kendilerine ne olacağını bilemezler. Bu kaygılar çocuğun eğitimini

de olumsuz etkiler. Kardeşleri ile olan ilişkileri de zedelenir. Güçlü karı-koca ilişkisi güçlü devamlı bir evliliği sağlar. Dayanıklı bir evlilik ise iyi bir ebeveyn-çocuk ilişkisini sağlar. Bu da sağlam bir aile için ihtiyaç duyulan en önemli şeydir (Ryder, 1995: 67).

Aile yaşamının kaliteli olabilmesi için, aile üyelerinin “biz” bilinci içinde hem birey olarak güçlü hem de ailenin bir üyesi olarak aile bütününe ait olması gerekir. Bu iki temel gereksinimin aynı zamanda ve denge içinde karşılanması gerekir. “Biz” bilinci içinde bağımsızlık ve ait olmanın dengelenmesi yalnız anne-baba-çocuk ilişkisinde kendini göstermez. Anne-baba ilişkisinde de bu dengenin varlığı ya da yokluğu ailenin mutlu olmasında önemli rol oynar (Cüceloğlu, 1996:24).

Anne-babanın birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkileri, genellikle evin havasını ve çocukların kişilik oluşumunu etkileyen en önemli faktörlerdir. Kavgalar, sızlanmalar ve anlaşmazlıklarla dolu bir ev ortamı hem ana baba hem de çocuk üzerinde aşındırıcı bir etki yapar. Karı-kocanın arasındaki çatışmalı ortam çocuklara, onlara yöneltilmiş olumsuz duygular çağrıştırır (Kuyucu, 2007: 4).

Çocukluk yıllarında karşılaşılan olumsuz herhangi bir durum, yalnız o dönemle sınırlı kalmaz. Gençlik yıllarında ve yetişkinlikte zaman zaman ruhsal gerginliklere ve davranış bozukluklarına sebep olabilir. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler düzenli ve aile içindeki yaşam ahenkli ise, çocuğun bakımı sevgiyle anlayışla yapılıyorsa, çocuk güven içinde yaşadığı bir aile ortamına sahipse duygusal, sosyal ve zihinsel yönden de sağlıklı olacaktır (Özyürek, 2004:51).

Çocuğun ilk ilişki kurduğu ortam olan ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişimini etkilemektedir. Aile çocukların sosyal gelişimini desteklemekte ve çocuğa sosyal davranış normlarının aktarımını da içine almaktadır. Çocuklar toplumdaki ve kültürlerindeki neyin kabul edilebilir, neyin kabul edilemez olduğunu ailelerinden öğrenirler. Ebeveynler toplumsal değerleri çocuklara aktarırlar (Dizman, 2003: 4-5).

Çocuklar anne babalarını izleyerek iletişim kurmayı öğrenmektedir. Eğer aileler açık ve etkili iletişim kurarsa bu çocuğa da olumlu yansıyacaktır. İyi iletişim becerileri çocuğun ileriki yaşamı içinde faydalı olacaktır. Çocuklar anne babalarının onlarla kurduğu iletişime bağlı olarak inanç ve düşüncelerini oluşturmaya başlarlar. Aileler çocuklarıyla etkili iletişim kurduğunda onlara saygı göstermiş olurlar. Diğer taraftan, aile ve çocuk arasındaki etkisiz ve negatif iletişim çocuğun kendisini önemsiz dinlenmeyen ve anlaşılmayan olarak hissetmesine neden olabilir. Bu ortamda yetişen çocuklar ebeveynlerini yardımı sevmeyen ve güvenilmez kişiler olarak görebilirler (Zolten ve Long,1997: 1).

Son yıllarda yapılan çalışmalar anne-babanın çocuğun sosyalleşmesinde ve gelişmesinde, ruhsal sağlığı ve iyiliği için büyük önemi olduğu ortaya çıkarmıştır. Ebeveynlerin eğitim seviyelerinin, aile tipinin ve ailenin ekonomik düzeyin ergenler üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.Eğitim seviyesi yüksek ebeveyne, küçük aileye ve ekonomik sıkıntısı olmayan bir aileye sahip ergenlerin ergenlik sürecinde daha rahat daha rahat oldukları bulunmuştur (Sigel ve Brody, 1989: 239; Marvin ve diğerleri, 1999:373).

Thompson ve Walker'in gözlemlerinde annelerin babalara göre çocuklarıyla daha fazla ilgilendiği ve ikisinin de kendine özgü ebeveynlik tarzlarının olduğu ortaya çıkmıştır.Anne ve babalar çocuklarıyla etkileşim kurmada ve onlara bakmada birbirlerinden tamamen farklı ancak birbirlerini tamamlamaktadırlar (Marvin ve diğerleri 1999: 446 ; Cartney ve Philips, 2007: 386).

Bu bilgiler ışığında unutulmamalıdır ki anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki etkili ebeveynliğin kilit parçasıdır. Ebeveynliğin etkili olabilmesi için ebeveyn ve çocuk arasında güçlü ve sevgiye dayalı bir ilişkinin olması gerekir.Anne-babanın çocuklarından beklentileri gerçekçi ve çocuklarına karşı kuralları mantıklı olmalıdır (Ryder, 1995 : 271).

1. 5. 2. Anne – Çocuk İlişkisi

Çocuk doğduğu andan itibaren annesiyle bağlantılı yaşar. Amacı hep bu bağı ayakta tutmaktır. Anne çocuğun yaşamında önemli yere sahiptir. Toplumsallığın ilk tohumları erken yıllarda ilk kez anne sayesinde atılır (Becerik Özdiker, 2001 : 70).

Annenin rolü evrenseldir ve anne çocuğun gelişiminde açık bir şekilde bir etkilidir. Anneliğin besleme, sosyal değişim ve öğretme gibi değişik sorumlulukları vardır. Aile yapısı çekirdek veya geniş aile de olsa en etkin sorumluluk annenindir. Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde anne çocuk diyalogunun önemli bir rolü vardır. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar ve başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Arı ve diğerleri, 2002:5; Cartney ve Philips, 2007:386).

Evrensel olarak anneler, çocukları ile başarılı rutin etkileşimler, açık iletişim kalıpları, dayanıklı duygusal bağlar ve çocukların bütün hayatını etkileyecek olan öncelikli ilkleri konusunda yönlendirici kurallar koyarlar. İnsanlar yalnız bireyler olarak büyüyemezler; annelik çocuğun gelişimi için başlıca ve çevreleyen bir ortam oluşturmaktadır. Çocuklar ve anneler, her ikisinin de katkıda bulunduğu, ikili bir etkileşimle birbirlerine bağlıdırlar. Annenin, çocuğun gelişimi için temel koruma ve yaşam ihtiyacının dışında çocuk etkileşimine hizmet edecek temel işlevleri bulunmaktadır. Bunların içinden en belirgin dört işlevi vardır. Bu işlevler, çocuğun sosyal anlayışını ilerletme, bağlılığını geliştirme, dil edinimini sağlama ve duygularının düzenlenmesi olarak belirtilmektedir (Bremner ve Fogel,2001: 270) .

Anne-çocuk ilişkisinde süreklilik, tutarlılık, aynılık, çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturur. Bebeklik çağında elde edilen güven duygusunun niceliği, bebeğe verilen besinlerin ya da yapılan sevgi gösterilerinin niceliğine değil, daha çok anne-çocuk ilişkisinin niteliğine bağlıdır.Yaşamın ilk yıllarında çocukla kurulan duygusal iletişim çocukta güven ya da güvensizlik duygularının oluşumuna neden olmaktadır.Bu dönemde bebeğin psiko-sosyal görevi, güvenmeyi öğrenmektir.Bebek ile annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, çocuğun gelecekte kuracağı bireyler arası ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır.

Bebek için anne dünyanın tamamıdır. Anne gülümsedikçe bebek de gülümser ve karşılıklı sıcak bir ilişki başlar.İşte bu karşılıklı olumlu ilişki, güvenin temelini oluşturur.Bebekte bu duyguyu doyurmayan anneler, kendine güveni olmayan kişilerin yetişmesine ortam hazırlar.Bebeklik döneminde güvenin temeli olan ise çocuğun anneye güvenli bağlanma ve kopmayı sağlayabilmesidir(Yavuzer, 2005:128).

a) 1. Bağlanma

Bowlby bağlanmayı, insanların kendileri için önemli gördükleri başkalarına karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar şeklinde kavramsallaştırmıştır. Bowlby bağlanma kuramında kişinin erken yaşta bakıcılarıyla kurduğu ilişkinin niteliğinin daha sonraki yıllarda kişiler arası ilişkiler için bir rehber görevi gördüğünü öne sürmüştür (Sümer ve Güngör, 1999:39).

Ainsworth, Blehar, Watwers ve Wall bağlanma süreciyle ilgili olarak çocuklarda üç farklı tür bağlanma stili geliştirmişlerdir.Onlara göre bu stiller, bakıcının, bebeğin kendisine gereksinim duyduğu anda yanında olması, bebeğin gereksinimlerine duyarlı olması, koruma sağlaması, bebeğin gereksinimlerine duyarlı olması ve doyum sağlamasıyla ilişkilidir (Solmuş, 2002:106).

Çocuklarda görülen bağlanma stilleri :

Güvenli bağlanma (secure attachment): Anne güvenin temelidir.Annenin ayrılması ile çocuğun aşırı stres sergilediği, oynamayı bıraktığı gözlenir.Ancak annenin gidişine gösterilen tepki annenin dönmesiyle sona erer.Anne döndükten sonra çocuk kısa süre sonra rahatlar, anne ile temasa geçer ve çevreyi araştırmaya ve oyuna devam eder . Güvenli bağlanma geliştiren bebeklerle, aynı çocuklara üç buçuk yaşındayken yöneltilen toplumsal, çekici, meraklı, liderliğe eğilimli ve çevresindekilerle etkin biçimde ilgili gibi betimlemeler arasında bir ilişki bulunmuştur. Matas ve arkadaşları, bebekliklerinde güvenli bağlanan çocukların iki yaşında, güvensiz bağlanan yaşlıtlarından daha mutlu, daha istekli ve sorun çözmede daha sebatlı olduğunu bulmuşlardır. Aynı çocuklar beş yaşındayken öğretmenleri

tarafından becerikli, meraklı, emin ve kendine güvenli olarak betimlendiğini ifade etmişlerdir (Eryavuz, 2006: 9, Gander ve Gardiner, 1995: 216).

Güvensiz-kaçınan bağlanma (insecure-avoidant attachment): Çocuk annenin gidişine nadiren ağlar ve anne geri geldiğinde bir araya gelmekten kaçınır. Bu çocuklar ayrılığa pek fazla tepki göstermez, karşı çıkmazlar. Ancak anneleri dönünce ona fazla yaklaşamaz ve rahatlayıp oyunlarını sürdüremezler.

Güvensiz kaygılı-ambivalent bağlanma (insecure-anxious attachment): Burada söz konusu olan çocuklar, ayrılıktan önce kaygılı olup, anneden ayrılma ile yoğun olarak stres yaşayan çocuklardır. Buna karşın anneleri tekrar geldiğinde, annelerine karşı ambivalent davranışlar gösterirler. Ayrılığa tepki gösterip, protesto eder, anne dönünce de sakinleşmez, anneye yapışırlar ve oyun oynamayı reddederler (Eryavuz, 2006: 9).

Anne ve çocuk arasındaki ilişki ağında temellenen bağlanma stilleri, annenin çocuğa davranışı ve çocuğun anneye verdiği tepkiyi yansıtır. Bağlanma teorisine göre bebeğin sağlıklı gelişimini sürdürebilmesi için, bağlanma figürünün bağlılığına ve bakımına ihtiyacı vardır. Anne duyarlı ve besleyici olduğunda, çocuk bakıma değer benlik modeli ile uygun ve güvenli bağlanma figürünün içsel modelini geliştirmektedir (Keser, 2006:2).

Bağlanma sürecinde anne- çocuk arasındaki ilişkide annenin depresyonunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Annedeki depresyonun bu hassas süreci olumsuz etkileyebileceği bildirilmektedir. Annenin depresif durumu, bir yandan çocuk ile konuşma ve oyun süresini kısaltmakta bir yanda da anne yeterliliğini azaltmaktadır (Karacan, 1998:24).

Anne-çocuk arasında ilk yıllarda o oluşan bağ çocuğun ergenlik, yetişkinlik dönemlerindeki benlik oluşumu, sosyal ilişkileri ve romantik ilişkilerini de etkilemektedir.

c) 2. Kopma

Çocukların annelerine en fazla bağıllık gösterdikleri dönem, içinde bulundukları çevreyi tanımaya başladıkları dönemdir.Çocuğun çevresini tanıyabilmesi için bir süre annesinden kopup ayrılması gerekir.Bu nedenle kırk haftalık bebeklerin en önemli sorunlarından biri bağıllık ve kopma arasındaki çelişkiyi çözememedir.Çocuklar çevreyi bir süre araştırdıktan sonra, sığınabilmek için annelerini ararlar ve bulamadıkları zaman kaygı yaşayabilirler. Yürümeye başlama girişimleri ile birlikte çocuğun hayatında daha enerjik ve bağımsız bir dönem başlamaktadır.Bağımsızlık duygusunun belirmesi, çocukta hem büyük bir heyecan, hem de büyük bir korku yaratır.Çünkü bu döneme kadar çocuk annesinin yanında bulunmuş, onun kolları arasında kendini güvenli hissetmiştir.İşte bu karmaşık duygular içerisinde çocuk, hem anneden kopmak hem de bağımsızlığını kazanmak üzere ayrılmak ister.

Anne çocuğun yakınında ise çocuk içinde bulunduğu çevrede ilginç bulduğu şeyleri incelemek ve araştırmak için annesinden uzaklaşır.Çocuğun içinde bulunduğu çevre ne kadar ilginç ise anneden uzaklaşma ve araştırma davranışları da o oranda artacaktır.Bu nedenle çocuğun bir süre annesinden kopmasına ve çevreyi araştırmasına imkan sağlamak için anne çocuğun yakınında bulunmalı ve onun bağımsız davranışlarına engel olmamalıdır.Bunun içinde çocuğa rahat hareket edebileceği tehlikelerden uzak ve ilgi çekici ortam hazırlamalı fakat aşırı koruyucu bir tutum içine girmemelidir (Dizman, 2003: 14-15).

Bir bağlanma ilişkisinin kopmasına ilk tepki ayrılığı protestodur. İkinci yönü kısa süreli ayrılıkların bile uzun süreli etkilerinin olmasıdır. Hala protesto evresindeyken bakıcıları ile yeniden bir araya gelen çocuklar terk edilmeye karşı daha yüksek bir kaygı düzeyi, fiziksel temas ve ayrılmama güvencesi için daha aşırı bir gereksinim sergilerler. Bu güvensizlik, bazı durumlarda ayrılığın bitiminden aylar sonrasına kadar devam eder. Umutsuzluk evresini geçtikten sonra anne ve çocuk tekrar birleştiğinde bir süre anneleri ile temastan kaçınmak eğilimindedirler. Ancak, zamanla temas ve rahatlığı yeniden aramaya başlarlar. Bowlby'ye göre, kaygı, protesto ve hatta kopma tepkileri çocuğun temel koruyucusundan ayrılmaya karşı

gösterdiği yüksek düzeyde uyuma hizmet eden tepkilerdir. Bir çocuk sıkıntısını ifade eder, çünkü bu annesini çevreye ya da yakına getirir. Ancak, yakınlığı yeniden sağlama umudu kalmamış görünüyorsa sürekli sıkıntı ifadesi fiziksel olarak da çocuğun tükenmesine neden olmaktadır (Görünmez, 2006: 24-25).

Anne sevgisi ve şefkatinden yoksun büyüyen çocuklarda, çoğu kere zeka gelişiminde durgunluk, huzursuzluk, dikkatini toplayamama, uyumsuzluk, hastalıklara karşı dirençsizlik gibi olumsuz özellikler görülmektedir (Elmacıoğlu, 1998: 66).

Anne rolünün yalnızca bebeklik değil çocuklukta ve ergenlikte de önemli bir etkisi vardır. İlkokul döneminde aile ilişkilerine bakıldığında, çocuğun okul yaşantısına başlamasıyla dokuz yaşlarında aile ilişkilerinin değişmeye başladığı gözlenmektedir. Ancak önemli olan nokta uyum sağlayarak sağlıklı bir çevre kurmak isteyen çocuğu doğru yönlendirebilmektir. Annenin bu dönemde çocuğun başarı gereksinimini karşılayabilmesi önemlidir. Bu nedenle annenin evde vereceği sorumluluklar sayesinde çocuk okul yaşantısında da başarı duygusunu yaşayacaktır. Aksi durumda başarısızlık, çocuğun kendine karşı olumsuz tutum ve yetersizlik duygusu geliştirmesine neden olabilmektedir (Tabak, 2007 :12-14).

İlköğretim çağı çocuklarında yapılan çalışmalarda annenin çocuğuna karşı kabul ve reddedici davranışının önemli etkileri olduğu saptanmıştır. Reddedici tutuma sahip annelerin çocuklarının özgüvenlerinin düşük olduğu, iletişim becerilerinin zayıf olduğu ve duygularını paylaşma gibi duygusal becerilerde de yetersizlikler gösterdikleri ifade edilmiştir (Önder ve Gülay, 2007:23).

Yaşa bakmaksızın çocuklar, ebeveynlerine gereksinim duyarlar. Anne-çocuk ilişkisinin niteliği, ergenin zamanla benimseyeceği tutum ve davranışları belirleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ergenlerin, ebeveynleri ile ilişkilerini ve onların tutumlarını nasıl algıladıkları son derece önemlidir. Ebeveynleri ile ilişkilerini sıcak ve destekleyici olarak algılayanlar, ergenlik dönemindeki

değişikliklere daha kolay uyum sağlarken, uzak ve soğuk algılayanlar daha fazla uyum ve davranış sorunları gösterebilmektedirler (Dalkılıç, 2006: 11).

Ergenlik döneminde bulunan genç kızlarla yapılan bir çalışmada, ergen kızlardan, yüzde doksanı anneleri ile olan ilişkileri için ‘çok iyi’ tanımlaması yapmıştır. Kızların yüzde doksan yedisi annelerine yakın olduklarını söylemişlerdir. Anneler ise kızlarını arkadaş olarak gördüklerini belirtmiş ve dörtte üçü kızlarının gelişiminin kendileri için önemli olduğunu söylemişlerdir. Yine yapılan farklı araştırmalarda birçok anne kızları ile iyi vakit geçirdiklerini belirtmiştir (Poul Kaplan, 2004: 138).

Unutmamalıdır ki, anne çocuk ilişkisinin yeterli olmadığı ortamda yetişen çocuk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de hem çevresine uymakta hem de kişiler arası ilişkiler kurmakta zorluk çekmektedir. Annenin çocuğun yaşamındaki yeri yadsınamaz bir gerçektir (Cerit, 2007:5).

c) Anne-Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Anne ve çocuk arasında, çocuk anne karnındayken başlayan özel bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bu ilişkiyi etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazıları aşağıda belirtilmektedir.

Anne Eğitim Düzeyi: Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması sonucu annenin çocuk gelişimi konusunda bilimsel bilgilerin geniş olmasına neden olur. Böylece anne, çocuğuna yaş dönemlerine göre çocuğa nasıl davranacağını bilir. Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması annenin anlayışlı, demokratik olması gibi kişisel özelliklerine de katkısı olabilir. Anneler eğitim yetersizlikleri yüzünden yanlış yapabilmekte ve çocuk eğitiminde geleneklere bağlı kalabilmektedirler. Ömeroğlu (1996) yaptığı araştırmada; lise mezunu annelerin okur-yazar ve ilkökul mezunu annelere göre daha demokratik tutuma sahip olduklarını bulmuştur.

Sosyal Destek ve Gerilim Kaynakları: Annenin kişiliği, beklenti düzeyi, kendinden ve kendi yaşamından mutluluğu, ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre gibi evlilik ilişkilerinin etkileyen etkenlerle, annelik davranışını belirleyen etkenlerin çoğu zaman iç içe olduğu gözlenmiştir.

Çocuk Sayısı: Çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve gösterdikleri ilgi azalabilir. Yapılan bir araştırmada 4 ve 4’den fazla çocuğu olan annelerin, 1 ve 2 çocuklu annelere göre daha baskıcı tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Çocuk Yaşı, Doğum Sırası: Ailelerinin ilk çocuktan beklentilerinin yüksek olması nedeni ile daha olgun yetiştirdikleri, onlara yetişkinmiş gibi davrandıkları, aile genişledikçe kontrolün azaldığı, çocuklara verilen otonominin arttığı ve çocuklara daha az sorumluluk verildiği bilinmektedir. Buna paralel olarak, anne/babalar küçük çocuklarına hoşgörölü ve kabul eden bir tutum sergilerken, büyük olan çocuklarına daha fazla denetleyici bir tutum sergilemektedirler .

Annenin Babayla Olan İlişkisi: Annenin babayla olan ilişkisi anne-çocuk ilişkisini etkilemektedir. Babayla olumsuz ilişkisi olan anne çocuğu ile ilişkisinde de sorun yaşamaktadır. Bunun yanında çocuğun beklenmedik bir zamanda olması ve babanın bundan memnun olmaması anne-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Parçalanmış Aile Olması (tek anne/babalı aileler): Ailelerin dağılması durumunda çocuklar genellikle anne ile birlikte kalmaktadır. Parçalanmış ailelerde anne çalışmak zorunluluğuyla çocukların bakım sorumluluğu arasında bocalayabilir. Eşinin desteğinden yoksun kalırsa anne evin yükünü tek başına taşımak zorunda kaldığı için çocuklarıyla ilişkisini sağlıklı yürütemez. Babadan ilgi ve sevgi görmeyen çocuklarda güvensizlik, öz saygısını yitirme ve terk edilmişlik duyguları gelişebilir. Yapılan bir araştırmada annenin refah durumundaki değişiklik çocuğun okulda başarısızlık ihtimalini belirgin bir şekilde azaltmıştır. Dengeli bir evliliği ve eğitimini tamamlamış olan annelerin çocukları da gençlik dönemlerinde bunu başaramayan annelerin çocuklarına göre daha başarılı olmuşlardır.

Geniş ya da Çekirdek Aile Yapısı: Çekirdek ailede eşler, aile büyüklerinin karışması olmaksızın ilişkilerini düzenleyebilirler. Daha önemlisi çocuklarını diledikleri gibi yetiştirebilirler. Geniş ailede herkesin başka yöne çektiği çocuğa, çekirdek ailede daha dengeli bir eğitim verebilirler. Bu olumlu yönlerine karşılık çekirdek aile de anne çalışıyorsa çocuğun bakımı büyük sorun olabilir .

Anne Yaşı: Annenin çocuğuyla olan ilişkilerini belirleyen en büyük etkenlerden biri de duygusal açıdan anne olmaya hazır olup olmama durumudur.Çocuk sahibi olmaya hazır olan anne çocuğuyla olumlu bir tutum ve ilişki sergileyebilmektedir. Küçük yaşta anne olmak olgunluk düzeyi açısından anneyi olumsuz etkilemektedir. Genç anneler özellikle ergenlik döneminde olanlar çocuk yetiştirme konusunda daha isteksiz davranabilir ve çocuklarına aşırı beklenti koyabilirler .

Annenin Kendi Annesiyle Olan İlişkisi: Annenin kendi çocukluk yıllarındaki deneyimleri, kendi anne-babasıyla geçmişteki ilişkileri ve etkileşimi, kişinin kendi çocuklarına karşı tavırlarında belirleyici olabilir.

Anne Çalışma Durumu: Annenin çalışması, çocuğuyla olan ilişkisinde kendisini suçlu hissetmesine, aşırı hoşgörölü ya da otoriter tutum sergilemesine neden olabilmekte bu durum da ilişkiye zarar verebilmektedir. Annenin yarı zamanlı işler ve esnek çalışma programı bütün yaştaki çocuklar için yararlı görünür, çünkü muhtemelen bu düzenlemeler iş ve aile rol çatışmasını engellemekte ve ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını gidermesine yardımcı olmaktadır. Anneleri çalışan 2-4 yaş arasındaki çocukların gelişimlerinin incelendiği bir çalışmada annenin çalışması ve çocuğa başkasının bakmasının çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde olumsuz etkiler bırakmadığı bulunmuştur (Ayyıldız,2005 16; Bıçakçı, 2004: 22-23;Sigel ve Brody, 1989: 237 , Sertelin; 2003 :20 ; Berk Laura ,2005: 500).

1. 5. 3 . Baba – Çocuk İlişkisi

Ekonomik şartların ağırlaşması, teknolojiideki gelişmeler, kadının eğitim düzeyinin artması, kadının işgücüne duyulan ihtiyacı arttırmış, annenin iş hayatına

atılması babanın görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmuştur. Baba ailenin geçimini sağlamanın yanı sıra çocukların bakım ve eğitiminde de önemli rol oynamaya başlamıştır (Çağdaş , 2003 : 35).

Genellikle babalar annelere oranla daha az süreyle çocuklarıyla birlikte olmaktadır. Yapılan araştırmalarda bebeklik döneminde babanın bir gün içinde çocuğuyla birlikte olduğu sürenin bir dakika ile bir saat arasında değiştiği, çocuğun yaşının artmasına paralel olarak bu sürenin de arttığı ortaya konulmuştur. Ancak babanın çocuğu ile birlikte olduğu sürenin az olmasından yola çıkarak, babanın çocuk üzerindeki etkisinin de az olacağı sonucuna varmak hatalı olur. Önemli olan beraber olunan süre içinde ilişkinin niteliğidir (Güngörmüş, 1997: 243).

Annelerin çalışması babanın ev işlerine ve çocuk bakımına katılımını arttırmıştır. Babaların çocuk bakımını üstlenmiş olmalarının olumlu sonucu olarak, hem kız hem de erkek çocukların akademik başarılarında bir artış meydana getirmiştir (Novak ve Pelaez, 2004:411).

Babanın çocuğun zihinsel gelişimi üzerinde de etkisi önemlidir. Zihinsel gelişimde kalıtım önemli bir rol oynamakla birlikte, çevrenin etkisi de göz ardı edilemez. Uyarıcı bir çevreden yoksun olan çocuğun, doğal olarak zihinsel gelişimi de yavaş olacaktır. Bu noktada baba, uyarıcı bir çevre sağlaması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Babalar annelere oranla çocuklarını daha bağımsız davranmaya ve çevreyi keşfetmeye cesaretlendirilirler ki bu durumdan çocuğun zekasını olumlu yönde etkilemektedir (Aktaş, 1993: 310).

1960 ve 70'li yıllarda psikologlar baba yokluğunun, özellikle de erkek çocuklar üstündeki etkileri üzerinde çalışmışlardır. Babasız büyüyen erkeklerin, akademik başarıda, kişilik gelişiminde ve kendilerini kontrol etmede sorunlar yaşadığını ortaya koymuşlardır. Çocuğun babadan en çok etkilendiği nokta ise karakteri, tavır ve davranışlarıyla babasını taklit ettiği kimlik ve kişiliktir. Babasız büyüyen çocuklarda birçok davranış örnek alamama sonucunda, bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan eksiklikler olmaktadır(Bukatko ve Daehler, 2004: 518).

1. 5. 4. Kardeşler Arası İlişkiler

Kardeş bağı, insanların çoğu için yaşamlarındaki en uzun süreli ilişkidir. Toplumda insanların %80' inin en azından bir kardeşi olduğundan dolayı, bireylerin çoğunun hayatında kardeşler önemli rol oynamaktadır. Kardeşler arasındaki ilişki, evlilik ve ebeveynlik gibi, bireylerdeki samimi ve hayat boyu sosyal destek sağlama gibi olumlu niteliklerin gelişimine ortam hazırlaması açısından çok büyük önem taşımaktadır. Kardeşler, aile sistemi içerisinde birbirleri ile özel ve önemli bir ilişkiyi paylaşmaktadırlar. Kardeş ilişkileri diğer ilişkilerden farklı olarak iki insanı yaşamın kritik basamaklarına duygusal ve fiziksel bağlarla hazırlamaktadır.

Çocuklar ebeveynleriyle, diğer büyük aile bireyleriyle, arkadaşlarıyla ve birçoğu da özellikle kardeşleriyle kurulmuş ilişkiler ağının içinde yetişmektedir. Kardeşler hemen hemen bütün çocukların sosyal yaşamlarının ayrılmaz bir ögesidir. Birbirleri için oyun arkadaşı, bakımını üstlenen kişi, öğretmen, destek sağlayıcı bir kaynak, kimi zaman da hayatlarının problem yaratıcı bir ögesi haline gelebilirler. Kardeşler çoğu zaman birbirleriyle olan rekabet duygusu birbirleriyle olan kıskançlıklarıyla bilinseler de, bir çoğu için, bu ilişki güçlü bir güven ve sevgi bağıdır (Kılıçaslan, 2001: 31-32; Zoylan, 2005: 14).

Kardeşler arasındaki olumsuz ilişkiler sorunlu davranışların yoğunlaşmasını teşvik etmektedir. Örneğin, olumsuz kardeş ilişkileri saldırganlığa ve davranışlarda sapmaya neden olmaktadır.

Ergenlikte kardeş ilişkilerinin olumlu veya olumsuz olması, ebeveyn-genç ilişkilerindeki uyum ve sıcaklığı ve kısmen de kardeşlerin aralarındaki ilişkilerini etkilemektedir. Yapılan araştırmanın bulgularından biri, ebeveynleri tarafından reddedilen gençlerin kardeşleriyle daha saldırgan bir ilişki yaşadığını ortaya koymuştur (Dehart, 2004: 512).

Kardeşler, çocukluğun orta dönemlerinde birbirleri üzerinde iyi ya da kötü etkiye sahiptirler. Erkek veya kız kardeşler zaman zaman birbirlerine destek olmakta, güven vermekte bazen de kavganın kaynağı olmaktadır.

Kardeş kavgaları, kardeşler birbirleriyle tartışınca veya rekabet edince meydana gelmektedir. Bu kavgalar, kardeşler benzer yaşlarda veya aynı cinsiyette olunca daha yoğun yaşanmaktadır. Ebeveynler kardeşlerden birini daha üstün tutarak bu kavgaların daha da artmasına neden olabilmektedirler. Örneğin yaşça büyük olan kardeşe daha fazla verilen özgürlük küçük çocukta onun daha çok sevildiği izlenimi bırakabilmektedir. Büyük kardeşe tanınan bu haklar sadece kavgalara değil, küçük kardeşin özgüveninin oluşmasını da olumsuz etkileyebilmektedir.

Her ne kadar tek çocuğun kardeş kavgası gibi bir sorunu olmasa da, kardeşinden kazanacağı olumlu davranışlardan yoksun kalmaktadır (Feldman, 2004: 398).

Kardeş ilişkileri üzerine yapılan bazı araştırmalarda olumlu kardeş deneyimlerinin akran ilişkilerini de etkilediğine dair deliller bulunmaktadır. Kardeş ilişkileri bireyselliği geliştirmekte ve birbirlerinden farklı olarak kendilerini tanımlamalarını sağlamaktadır (Dehart, 2004: 512).

2. KONUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Brown ve Mann (1990), gerçekleştirdikleri araştırmada ergenlerin aile kararlarına katılımında aile yapısına ilişkin değişkenlerin önemi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda genel anne baba rollerinin dışına çıkabilen ailelerde, ergenlerin aile kararlarına daha çok katıldıkları saptanmıştır. Aile birliğinin, olumlu anne baba, ergen ilişkisinin ve anne babaların aile içindeki çatışmaları mantıklı bir şekilde çözümlemesinin, ergenin dikkatli karar vermesinde etkili olduğu saptanmıştır.

Nurmi ve Pullianien (1991), anne-baba-çocuk ilişkisini inceledikleri çalışmalarında 11 ve 15 yaşlarındaki ergenlere gelecek hakkındaki düşünce ve planlarını sormuşlardır. Araştırma sonucunda anne-baba çocuk ilişkisinin ergenin gelecekteki planlarını etkilediğini bulmuşlardır. Düşük düzeydeki anne-baba kontrolünün 11 yaşındaki ergenlerin, aile içindeki yüksek düzeydeki iletişimin ise 15 yaşındaki ergenlerin gelecek hakkındaki düşüncelerinin daha olumlu olmasına sebep olduğu saptanmıştır.

Mc Nally ve arkadaşları (1991), tarafından gerçekleştirilen boylamsal çalışmada annelerin çocuk yetiştirme deneyimleri ve değerlerinde tutarlılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Çalışmaya 32 anne katılmış ve çocuklar yedi-sekiz yaşından onbeş-onaltı yaşına gelene kadar çalışma sürdürülmüştür. Annelerin özgürlük ve kontrol, olumlu ve olumsuz etkileşimlerin ifadesi ve disiplin deneyimleri 8 yıl içersinde beş kez incelenmiş ve Çocuk Yetiştirme Deneyimleri Raporu oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda davranış ve değerlerinde özellikle sekiz yaş döneminde önemli derecede bir denge gözlenmiştir. Anne kontrolünün orta ergenlik çağında yaşla birlikte arttığı, çocuğun yaşıyla beraber pozitif etkileşimlerin dışı vurulmasının ise azaldığı saptanmıştır. Annelerin erkek çocuklarının yaşı ilerledikçe, negatif etkileşimlerinin arttığını belirttikleri bulunmuştur.

Brown ve Mann (1991), araştırmalarında, anne, baba ve ergen arasındaki ilişkide karar vermede güven ve yeterlilik olgularını incelemişlerdir. Araştırma 12-18 yaş grubundaki gençlerle yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, anne babaların karar

vermeye ilişkin benlik saygıları düzeylerinin, çocuklarının benlik saygısı düzeyleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle erkeklerde bu ilişkinin daha güçlü olduğu saptanmıştır. Annelerin karar verme yeterliliği ile kızlarındaki arasında bir ilişki de saptanmıştır.

Bostan (1993), gerçekleştirdiği araştırmasında ortaokul ve liseye giden 14-16 yaş grubu ergenlerin anne baba tutumlarını algılamalarıyla, uyum düzeylerini incelemiştir. Araştırma Ankara İl merkezinde orta sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerden seçilen ortaokulların 3., liselerin ise 1. ve 2. sınıflarına devam eden ergenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 168 kız ve 170 erkek olmak üzere toplam 338 ergen oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanması için ergenlerin uyum düzeylerini belirlemek amacıyla “Hacettepe Kişilik Envanteri”, ana-baba tutumlarını algılamalarını ölçmek için ise “ Ana-Baba Tutum Ölçeği” ile genç ve ailesi hakkında bazı genel bilgiler içeren “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, hesaplanan korelasyon katsayıları anne babanın demokratik tutumlarının gencin sosyal ve genel uyumu ile kişisel uyum düzeyini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. İlgisiz ve otoriter anne-babaların, gencin uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Üstün (1994), araştırmasında kuşaklar arası çocuk yetiştirmeye ait inançları incelemiştir. Araştırma 8-11 yaşlarında Ankara’da özel ilkokula giden üst sosyo ekonomik düzeydeki 50 öğrencinin anne babası, orta sosyo ekonomik düzeydeki 40 öğrencinin anne babası ve 98 anneanne, dede ve babaanneleri ile yürütülmüştür. Çocuklara psiko-sosyal gelişimlerini içeren 27 hikaye araştırmacı tarafından anlatılmış ve çocukların kendi performanslarını nasıl algıladıklarını değerlendirmek amacıyla cevaplar çocuklardan anında alınmıştır. Bu hikayeler çocukların anne babalarına gönderilmiş ve anne-babaların kendi çocuklarının potansiyellerini nasıl değerlendirdikleri ortaya çıkartılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kuşaklar arasında anne-baba olmaya ait belirgin bir farklılık olduğu ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki anne babalarının çocuklardan beklentilerinin farklı olduğu ve kuşaklar arasında anne-baba olmaya ait beklentilerin arasında da belirgin bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Benasich ve Gunn (1996), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, annelerin çocuk gelişimiyle ilgili bilgileri ve ev ortamının kalitesinin çocuk büyüme ile çocuğun bilişsel, davranışsal gelişimine olan etkisi incelenmiştir. Çocuk 12 aylıkken anne bilgisi ve ev ortamının kalitesi, çocuğun 36. aydaki davranış problemleri ve zekasıyla önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Eryüksel (1996), yaptığı çalışmada ergen-anne-baba ilişkilerinin problem çözme becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısına etkileri incelemiştir. Araştırma İzmir’ de 12-18 yaşlarında orta sosyoekonomik düzeydeki normal ve psikiyatrik 429 ergen, 254 anne ve 204 baba olmak üzere toplam 887 denek üzerinde yürütülmüştür. Veriler Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği (PARQ) ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, iletişimin ebeveyn ve ergen stres düzeyini belirleyen en önemli etken olduğu bulunmuştur. Ergenin cinsiyetinin önemli olduğu, anne - kız arasında daha sıcak, anne – oğul arasında ise babanın araya girmesi gereken daha çatışmalı bir ilişkinin olduğu, psikiyatrik grubun normallere göre daha çok çatışma, problem çözme ve iletişim beceriksizlikleri ifade ettikleri, psikiyatrik annelerin normallere göre kötü niyetle, babaların ise mükemmeliyetçilikle ilgili inanışlara daha bağlı oldukları saptanmıştır. Eğitim düzeyi düşük anne-babalar açık çatışma / beceri yetersizlikleri, aile yapısı ve içselleştirilmiş inançlarla ilgili basamaklarda sorunlu bulunmuştur. Bu basamaklarda ergenin yaşı ve cinsiyetinin etkili olduğu, anne-babaların aileyi daha olumlu görmeye çalışırken ergenlerin onları daha çok eleştirdikleri belirlenmiştir.

Şahin ve Güvenç (1996), ergenlerin aileye ve benliğe ilişkin algı boyutlarını, cinsiyet ve eğitim türüne göre incelediği araştırmasının örneklemini 16-18 yaşlarında 200 kız ve 200 erkek olmak üzere toplam 400 lise ikinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Kök Aile Ölçeği ve Benlik Algısı Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda erkek öğrenciler kızlara kıyasla ailede herkesin birbirini daha iyi anladığını, çatışmanın daha olumlu bir şekilde çözüldüğünü belirtmişlerdir. Kız öğrenciler ise aile üyelerinden birinin kaybına ilişkin üzüntünün daha rahat konuşulduğunu belirtmişlerdir. Eğitim türü açısından ise dini eğitim görenlerin, laik eğitim görenlere oranla aileyi tüm boyutlar açısından daha olumlu algıladıkları

izlenmiştir. Benlik algısına ilişkin sonuçlardaysa erkeklerin fiziki görünüm , atletik yeterlilik, akademik yeterlilik, işde yeterlilik ve bütünsel özdeğer boyutlarında kendilerini kızlara göre daha olumlu algıladıkları saptanmıştır.

Demiriz (1997), çocukların benlik kavramları ile anne baba tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın örneklemini, ilkokula devam eden, 9-12 yaşındaki 200 kız ve 200 erkek olmak üzere toplam 400 çocuk oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Family Attitudes Test, Piers- Haris Children's Self Concept Scale ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda 9 ve 12 yaşındaki çocukların ana-baba tutumlarını algılamalarında belirgin fark olduğu, bunun da; annenin koruyuculuğu, cezalar, anne-baba tartışmaları gibi durumların yanı sıra benlik kavramı puanlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, kızlar ve erkekler arasında, alt ve üst sosyo-ekonomik düzey arasında da anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Anne baba tutumlarının çocukların benlik kavramını önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır.

Ersoy (1997), tarafından yapılan çalışmada aile içi etkileşim ve ailede meydana gelen sorunlar incelenmiştir. Çalışma Ankara' da orta sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerdeki 617 evli kadın ile gerçekleştirmiştir. Kadınların eş ve çocuklarıyla etkileşimlerinde öğrenim düzeyi, yaş, çalışma durumu, ilk evlenme yaşı, ailedeki birey sayısı, evlilik süresi, en küçük çocuğun yaşı ve sahip olunan çocuğun cinsiyetinin etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçları, kadınlar için çocukların cinsiyetinin fazla önemli olmadığı ancak öğrenim düzeyi düştükçe önemlilik düzeyinin de arttığı görülmüştür. Kadının öğrenim düzeyi arttıkça aile içi sorunların çocuğun yanında tartışılma durumu azalmıştır. Çocuğun sorunu olduğunda bunu öncelikli olarak annesine söylediği saptanmıştır.

Baran (1999), yurtlarda ve ailesiyle birlikte yaşayan üniversite öğrencilerinin problemlerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Çalışma 283 ergenle gerçekleştirilmiştir. Veriler, Genel Bilgi Formu ve Problem Envanteri kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, yurttan ve ailesiyle birlikte yaşayan gençler arasında problem durumları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Problemler, yurttan kalan gençlerde birinci sınıfta, ailesiyle beraber yaşayan gençlerde son sınıfta yoğunlaşmıştır. Doğum sırası, üniversiteye başlamadan önce en uzun süre yaşanan yer ve mesleki geleceğe ait düşüncelerin gencin problemlerinde farklılık yarattığı saptanmıştır.

Moss ve arkadaşları (1999), tarafından yapılan çalışmada çocuklar üzerindeki aile baskılarını ve anne-çocuk ilişkilerini incelenmiştir. Araştırmaya 5-7 ve 7-9 yaşlarında 121 çocuk ve anneleri alınmıştır. Öğretmenler de çocukların davranışlarını değerlendirmişlerdir. Veriler, aile ilişkilerini ölçen anket, Sosyal Ağ ölçeği (SNQ) ve öğretmen gözlemleri ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda , iki yaş dönemi için de iç ve dış problemlerin en riskli dönemler olduğu, 5-7 yaş grubunda dışsal problemlerin daha fazla olduğu, bekar annenin olduğu ailelerin iki ailelere oranla göre daha az bağlı oldukları, bekar ailelerdeki erkek çocukların erkek modeli eksikliğini belirgin olarak hissettikleri ayrıca bu ailelerde disiplinin etkisiz ve kontrolün aşırı olduğu bulunmuştur.

Sümer ve Güngör (1999), ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin gencin bağlanma stilleri, benliği ve yakın ilişkilerine etkisini incelemişler ve örneklem grubuna ortalama 20 yaşındaki 279 üniversite öğrencisini dahil etmişlerdir. Araştırmada veriler, Çocuk Yetiştirme Stili Ölçeği, İlişki Anketi, Benlik Belirginliği Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Sosyotropi-Otonomi Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, annenin sevgi ve ilgisinin gencin duygusal hayatına etki ettiği, babanın sevgi ve ilgisinin ise gencin benliği üzerinde etkili olduğu, sosyoekonomik düzeyin aile ilgisi ve kabulü ile doğru orantılı olduğu yüksek düzeyde ilgi ve kabullenme gören gençlerin düşük düzeyde kabul, ilgi ve otoritenin olduğu ailelerden gelenlere göre anlamlı derecede güvenli bağlanma gösterdikleri saptanmıştır.

Chen ve arkadaşları (2000), kültürel çalışmalarında otoriter anne davranışlarının anne-çocuk ilişkisini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Araştırmaya Çin’ de yaşayan 2 yaşındaki 166 çocuk ve anneleri katılmışlardır. Anne çocuk ilişkileriyle ilgili veriler annelerin raporlarından alınmıştır. Ebeveynlik stratejileri,

çocuk davranışları, çocukların annelere olan tepkileriyle ilgili veriler ise gözlem yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, annenin otoriter tutumlarının düşük-güçlü ebeveynlik stratejileri ile ilişkili olduğu yönünde olmuştur. Ayrıca annenin otoriter davranışları zorlama ve yasakçı stratejilerle de ilişkili bulunmuştur. Anne davranışlarının çocuk davranışlarıyla ve ebeveynlik stratejileriyle de ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Fox ve arkadaşları (2000), tarafından yapılan çalışmada annelerinin çocuk bakımı ve babalarının ilgileri ile ebeveynlik beklentilerini incelenmiştir. Anne ve babalarla Tennessee’ de hastanenin yeni doğan servisinde görüşülmüştür. Araştırmanın sonucunda, babaların yardımcı olarak katılımı konusunda eşler arasında uyuşmazlık, çocuğun bakımı ve ilgi düzeyleri konusunda anneler arasında bir birlik saptanmıştır.

Kuru Örgün (2000), çalışmasında çocuğun anne-baba tutumları ile benlik saygısı ve atılganlık seviyesi ilişkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul’ da 11 resmi ilköğretim okulu sekizinci sınıflarında okuyan 223 erkek ve 197 kız olmak üzere toplam 420 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, Bireyi Tanıma Çizelgesi, Rathus Atılganlık Envanteri, Piers-Harris Benlik Saygısı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Sonucunda, farklı anne baba tutumu algısına sahip çocukların benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu, eşitlikçi demokratik tutum algılayan çocukların baskıcı otoriter ve aşırı koruyucu tutum algılayanlardan daha yüksek benlik saygısına sahip ve atılgan oldukları bulunmuştur. Atılganlık düzeyi ve benlik saygısı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Annenin eğitim düzeyinin atılganlık seviyelerinde etkili olduğu, annesi lise mezunu olanların ilkökul mezunu olanlara göre daha atılgan oldukları saptanmıştır.

Şendoğdu (2000), çocukların ebeveynlerini algılamaları ile ebeveynlerin kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerden 50’şer olmak üzere 5- 6 yaş grubu 150 çocuk oluşturmuştur. Veriler Aile Tutumları Testi ve Aile Hayatı ve Çocuk

Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) ile toplanmıştır. Sonucunda, annelerin eğitim düzeyi ile annelerin baskı-disiplin boyutu arasında önemli ilişkiler bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyi düştükçe, çocuklarına karşı daha fazla baskı ve katı bir disiplin tutumu sergilediği saptanmıştır.

Shek (2001), ailedeki ikili ilişkiler ve bunların fonksiyonları arasındaki bağlantıları incelemiş ve 378 Çinli aile üzerinde 2 aşamalı bir araştırma yapmıştır. Birinci aşamada ergenler ve ebeveynleri birbirleriyle olan ile olan ilişkilerinin kalitesini anket, soru-cevap, gibi tekniklerle aktarmışlardır. İkinci aşamada ise anket ve sorular yoluyla ailelere Ebeveynsel ve Annesel Davranış Ölçeği, Ebeveynlik Stili Ölçeği, Anne-Baba-Ergen Anlaşmazlık Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İlişkisel İstek Ölçeği ve İkili Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Sonucunda ailedeki tüm üyelerin aile işlevleri algılarının aile içi ilişkilerde anlamlı derecede etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerin, çocuklarının ailedeki fonksiyonlarına ve çocuğun problemlerine karşı ailenin bakış açısı ile davranışlarının ailedeki ikili ilişkilerle bağlantılı olduğu saptanmıştır.

Tulviste ve Correspondence (2001), yaptıkları çalışmada anne ve çocuğun etkileşimi, çevre şartlarıyla ve bazı etkinliklerle açıklanmaya çalışmışlardır. Örneklemi Estonyalı 20 anne ve annelerin 9'u erkek 11 kız olmak üzere 6 yaşındaki çocukları oluşturmuştur. Veriler anne-çocuk çiftlerinin iki etkinlik düzenlemesinde yemeklerde, bulmaca çözümü sırasında evde videoya alınarak elde edilmiştir. Anneler ihtiyaç olunduğunda çocuğa yardım etmesi için bilgilendirilmiştir. Annelerin her bir dakikadaki kelimeleri çocukların bir dakikada kullandıkları kelimelerle yüksek pozitif bağlantılı bulunmuştur. Daha konuşkan yapıya sahip annelerin çocuklarının da daha konuşkan oldukları saptanmıştır.

Alisinanoğlu (2003), çalışmasında alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma Ankara il merkezinde ilköğretim okullarına devam eden on yaşındaki 80 alt ve 80 üst sosyo ekonomik düzeyden olmak üzere toplam 160 çocuk örneklemi oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Nowicki-

Stricland Denetim Odağı Ölçeği ve Anne- Baba Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, sosyo-ekonomik düzey, kardeş sayısı, doğum sırası ve baba öğrenim düzeyinin denetim odağı ve puan ortalamalarında farklılığa neden olmadığı ancak cinsiyet ve anne öğrenim düzeyinin denetim odağı ve puan ortalamalarında önemli farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukların annelerini demokratik ve otoriter olarak algılamaları ile denetim odakları arasında önemli bir ilişki olmadığı saptanırken, koruyucu anne tutumu ile denetim odağı arasında pozitif yönde olumlu bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha dıştan denetimli olması, ailelerin çocuklarına cinsiyete göre tutumlar sergilediklerini göstermektedir. Ayrıca erkek çocuktan beklentilerin yüksek olduğunu, geleceğin garantisi olarak görüldüklerini bu nedenle de daha fazla beklentilere girdiklere uymaya zorlanarak dıştan denetimli olabildiklerini düşündürdüğü belirtilmiştir.

Eryüksel ve Akün (2003), tarafından yapılan çalışmada depresyonu olan ergenler ve anne-babaları, birbirleriyle ilişkilerindeki çatışma düzeyleri, aile ilişkileri hakkındaki bilişsel çarpıtmaları ve fonksiyonel olmayan tutumlara bağlılıkları açısından incelenmiştir. Bu amaçla örnekleme, depresyonu olan veya olmayan 123 ergen, 109 anne ve 87 baba olmak üzere toplam 319 denek oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, Beck Depresyon Envanteri, Anne-Baba İlişki Envanteri ile toplanmıştır. Araştırmanın Sonucunda, depresyonu olan ergenlerin olmayan ergenlere göre anne ve babalarıyla ilişkilerinden hoşnut olmadıkları, anne-babalarının çeşitli kural ve sınırlandırmalarla hayatlarını mahvedebileceklerine ve onlara kolayca haksızlık edebileceklerine dair abartılı inançlara bağlı oldukları görülmüştür. Depresyonu olmayan ergenlerin ise onlara göre mükemmel bir evlat olmaya dair abartılı inançlara daha fazla sahip oldukları bulunmuştur. Çocuğunda depresyon olan anne-babalar, olmayanlara göre, daha fazla depresyon, çocuklarıyla aralarında daha fazla çatışma ve anlaşmazlık ifade etmişlerdir. Ergen, anne-babaların fonksiyonel olmayan tutumlara bağlılıkları arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Ergenlerin anne-babalarının kısıtlamaları ile hayatlarının mahvolacağına dair inançları, ebeveyn-ergen çatışması kendilerini suçlamaları ve çocukları için düşük mükemmeliyetçi standartlara sahip olmaları; babaların ise ergen

çocukları ile ilişkilerinde çatışma ifade etmeleri, depresyonda olan gençleri olmayanlardan ayırt eden değişkenler olarak ortaya çıkmıştır.

Shulman ve Ben-Artzi (2003), ergenlikten genç erişkinliğe geçiş sırasındaki görünüşler arasında yer alan farkları incelemişlerdir. Çalışma 169 İsrailli çocukla gerçekleştirilmiştir. Gelişimsel görevlerin ulaştığı nokta ve çocuk-ebeveyn ilişkisinin kalitesi ergenlik ve genç erişkinlik yoluyla karşılaştırılmıştır. Veriler Yetişkin Statüsü Envanteri ve Kısa Belirti Envanteri ile toplanmıştır. Yetişkinler ve ergenler, gelişimsel işlerin kazanımı ve ebeveyn- çocuk ilişkileriyle karşılaştırıldığında gelişimsel görevlerin farklı yaşlarda kazanıldığı ortaya çıkmış ve erişkinlik sürecinin sağlamlaştırılmasının ise ancak yaşamın üçüncü 10 yılının sonuna doğru tamamlandığı belirtilmiştir. Ebeveynlerle olan ilişkiler de ergenlikten genç erişkinliğe geçiş sürecinde daha pozitif ve özellikle babayla olan yakın ilişkinin ergenin yetişkinliğe daha kolay geçmesini sağladığı bulunmuştur. Ergenlere benlik tanıma görüşmesi, geliştirilmiş sıralı kelimeler Strong ile Campbell'in ilgi envanteri uygulanmıştır. Kimlik keşfinin, ergen-aile ilişkisinin gidişatıyla değişiklik gösterebildiği belirtilmiştir. Ergenin iyi bir aile ilişkisi varsa ergenliğin son döneminden önce kimlik keşfini gerçekleştirebilmekte, aksi durum söz konusuysa ergenlikten sonrada kimlik keşfinin olabileceği saptanmıştır.

Erkan ve Toran (2004), yaptıkları çalışmada alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını incelemişlerdir. Araştırma Diyarbakır İli Ergani İlçesinde yaşayan ve 5 yaşında çocuğu olan annelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Anne Formu) kullanılarak toplanmıştır. Annelerin yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı ve ailesinde yaşayan birey sayısı gibi demografik özelliklerin çocuklarını kabul ve red davranışlarını etkilediği fakat, çocukların cinsiyetinin çocuğu kabul ve red davranışları üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır.

Boyle ve arkadaşları (2004), gerçekleştirdikleri çalışmada aile içinde çocuğu etkileyen faktörler annenin farklı davranışları açısından incelenmiş. Çalışmada çocuklar üzerine araştırma yapan 3 ayrı kurumdan bilgiler elde edilmiştir. Çalışmaya

Ontario Çocuk Sağlığı Çalışmaları Kurumundan yaşları 4- 16 olan 2128 çocuk, Ulusal Boylamsal Çocuk ve Gençlik Çalışmaları Kurumundan yaşları 4-11 olan 7392 çocuk, Ulusal Boylamsal Gençlik Çalışmaları Kurumundan yaşları 3-11 olan 1992 çocuk alınmıştır. Araştırmanın sonucunda farklı annelik davranışlarının çocuklar üzerinde olumsuz etki bıraktığı 3 çalışmanın ikisinde tespit edilmiştir. Aile içerisinde annenin farklı davranışlarının çocuğun duygusal ve davranışsal problemleri üzerindeki etkili olduğu saptanmıştır.

Schwartz (2004), hikaye okumada anne-çocuk ve baba-çocuk etkileşimleri üzerine gözlemsel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma, 13 ve 46 ay arası çocuklara sesli hikaye okunmasında anne ve babanın nasıl farklı olduğunu gösteren bir araştırmadır. 27 anne-çocuk ve 36 baba-çocuk çifti üzerinde art arda 3 hafta boyunca, Whitehurst, Arnold, Epstein, Angell, Smith ve Fischel'in 1994'te geliştirdikleri yüksek sesle okuma davranışları üzerine geliştirilen bir metodu kullanan eğitimli gözlemciler tarafından gözlenmiştir. Araştırmanın sonucunda istatistiksel olarak anne ve baba arasında belirlenen bütün genel stratejilerde belirgin farklar saptanmıştır.

Küntay ve Ahtam (2004), annelerin çocuklarıyla geçmiş hakkındaki konuşmalarının anne eğitim düzeyi ile ilişkisi incelemiştir. 11 yüksek ve 11 düşük eğitim düzeyli toplam 22 anne çalışmaya alınmıştır. Ev ziyaretleri ile demografik özellikler belirlendikten sonra annelerle çocuklarının anıları hakkındaki konuşmaları ve etkileşimleri ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve analiz edilmek için kodlanmış, konuşurken kullandıkları ayrıntıcı ve tekrarcı konuşma biçimlerinin, eğitim düzeyleriyle ilişkisi değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, iki gruptaki annelerin de aynı sayıda olaydan bahsettiği, yüksek eğitim düzeyli annelerin, olay başına daha fazla sözcük kullandığı ve daha ayrıntıcı ve daha az tekrarcı konuşma stili eğiliminde oldukları saptanmıştır. Farkın önemli kaynağı, kullanılan farklı soru oranları ve biçimleri değil, olayların detaylarını biçimleyen bildirim cümlelerinin, eğitimli annelerce daha fazla kullanılması olduğu bulunmuştur.

Özensel (2004), Türk toplumunda çocuk yetiştirilmesinde annelerin rolünü incelemiştir. Araştırma Konya ili örneğindeki 360 anne ile gerçekleştirilmiştir.

Veriler, araştırmacı tarafından gözlem tekniği olarak hazırlanan soru cetveli ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda her şeyden önce ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkilerde ciddi sorunların olduğu, çocukla ilişkilerinde dengenin olmadığı, evin günlük alışverişinin çoğunlukla babaya ait ,ekonomik kararlarda annelerin daha etkili, çevreyle ilişkilerin düzenlenmesi görevinin babaya ait, çocukların yetiştirilmesi, eğitimi, ahlaki ve ruhsal eğitimlerinde de annenin daha etkin olduğu, babaların çocuklarına anneler kadar ilgili davranmadıkları, daha baskıcı ve sert oldukları, çocuk yetiştirmedeki görevlerini yerine getirmedikleri, aile uyumsuzluklarının en çok komşu, arkadaş ve akraba ilişkilerinde yaşandığı ve çocuğun hala bir yaşlılık sigortası olarak görüldüğü saptanmıştır.

Uçmaz Halıcıoğlu (2004), çalışmasında annelerin empatik beceri düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki incelemiştir. Araştırmada ayrıca, annelerin empatik beceri düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları bazı demografik değişkenlerle olan ilişkisi de incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ili Çankaya, Keçiören ve Altındağ ilçelerindeki ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden çocuklardan 532'sinin annesi oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Empatik Beceri Ölçeği-B Formu, Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI), kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, annelerin PARI'den aldıkları puanlara göre empatik beceri düzeyi yüksek olan annelerin, empatik beceri düzeyi düşük ve orta olanlara göre daha koruyucu ve disiplinli tutumda olduğu bulunmuştur. Araştırmada, empatik beceri düzeyi ile demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik faktörleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca anne empatik beceri düzeylerinin annelerin yaşına, ailedeki çocuk sayısına, anasınıfına devam eden çocuğun doğum sırasına, babaların yaşına göre farklılaşmadığını göstermiştir. Araştırmada empatik beceri düzeylerinin annelerin bazı demografik özelliklerine göre farklılaştığı görülmüştür. Profesyonel meslekler grubunda çalışan annelerin, üniversite ve yüksek okul mezunu annelerin, orta ve üst SED'deki annelerin empatik beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Corona ve arkadaşları (2005), ergen davranışları, anneye özgü depresif belirtiler ve anne ergen ilişkilerini inceledikleri araştırmalarına 111 çift Latin anne ve ergeni dahil etmişlerdir. Veriler anne ve ergenlerin doldurdıkları anket ve videoya kaydedilen tartışmalara katılmaları ile toplanmıştır. Annelerin depresif belirtileri ergenlerin davranışları benimsemesi, dışlaması ve aile memnuniyetine bağlı olarak değiştiği bulunmuştur. Bir tartışma sırasında annenin davranışlarının ergenin madde kullanımına bağlı olarak geliştiği gözlenmiştir. Aile memnuniyetinin, annenin depresif bulguları ve ergenlerin madde kullanımıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Keskin (2005), tarafından yapılan çalışmada çocuğun akademik yeteneğinin anne davranışına olan etkisini incelenmiştir. Okul öncesi dönemde çocuğu olan 90 anne örnekleme oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak PARI kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda annenin başarısız erkek çocuğunu daha fazla koruduğu, buna karşılık başarılı kız çocuğuna daha demokratik davrandığı saptanmıştır.

Poehlmann (2005), yaptığı çalışmada hükümlü anneler ve 2,5-7,5 yaşları arasındaki çocuklarının annelerine olan bağlılıklarını incelemiştir. Çalışmaya anneleri tutuklu olan toplam 54 çocuk katılmıştır. Araştırmanın sonucunda yüksek risk durumunda olan bir çok çocuğun anneleri veya bakıcıları ile olan ilişkilerinde kendilerini güvensiz olarak hissettikleri saptanmıştır. Annesi hapiste olan çocukların desteğe ihtiyaçları olduğu özellikle de sürekli kalabilecekleri sabit bir yerin sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

McBride ve arkadaşları (2005), babaların çocuklarının hayatına katılmada annelerin düşüncelerinin etkisinin ne olduğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın örneklemini 2-3 yaşlarında çocukları olan çift ebeveynli 30 aile oluşturmuştur. Veriler anne ve babaların kendi düşüncelerini belirttikleri raporlar ve görüşme verileri ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, babaların katılımlarında, kendi babalık rolleriyle ilgili algılarında, annenin babanın katkısına olan inancının etkili olduğu saptanmıştır.

Güre ve Musallaoğlu (2005), ergenliğin farklı dönemlerinde davranışsal özerkliğın gelişimi ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem grubunu, ilk ergenlik dönemindeki ilköğretim 6. ve 7. sınıf, orta ergenlik dönemindeki lise 1 ve 2. sınıf ve son ergenlik dönemindeki üniversite 1. ve 2. sınıf öğrencileri olmak üzere 758 öğrenci oluşturmuştur. Veriler Ergen Özerklik Ölçeği ve Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, ilk ergenlik dönemindeki kızlar hariç diğeri bütün yaş gruplarındaki kız ve erkeklerin davranışsal özerkliğini anneden algılanan kabul/ilginin anlamlı olarak yordandığı bulunmuştur. Ayrıca anne-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin hem otoriter hem de izin verici-ihmkar olarak algılayan ergenlere kıyasla daha fazla davranışsal özerklik gösterdikleri bulunmuştur. Buna ek olarak, anne-babasını izin verici-müşamahakar olarak algılayan ergenlerin davranışsal özerkliğinin, hem izin verici-ihmkar hem de otoriter olarak algılayan ergenlere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Altan (2006), çalışmasında anne sosyalizasyonu ile çocuğın mizaç özelliklerinin çocuğın duygu düzenleme becerisine olan etkisini incelemiştir. Çalışmaya İstanbul'da yaşayan orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki 4-6 yaşlarındaki okul öncesi çocuklarla, onların anneleri ve anaokulu öğretmenleri katılmıştır. Çocukların duygu düzenleme becerisi, anneler ve öğretmenler tarafından doldurulan Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği ve çocuklara uygulanan Zevki Erteleme Becerisi Testi ile ölçülmüştür. Annelerin duygu sosyalizasyonunu ölçmek için Negatif Duygularla Başedebilme Ölçeği, ve çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirebilmek için de Çocuk Yetiştirme Envanteri kullanılmıştır. Çocukların mizaç özelliklerini ölçmek için ise anneler tarafından bir mizaç ölçeği doldurulmuştur. Anne sosyalizasyonunu farklı yönleriyle değerlendirmek amacıyla, annelerin duygu sosyalizasyonu ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, annelerin olumlu ebeveyn davranışları, tepkisel mizaç ve olumlu ebeveyn davranışları ile sıcakkanlı mizaç arasındaki etkileşim, duygu düzenleme becerisi anlamlı olarak yordanmıştır. Olumlu ebeveyn davranışı orta düzeyde ve sıcakkanlılık en yüksek düzeyde olduğu zaman duygusal düzenleme becerisinin en yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Annenin olumlu

ebeveyn davranışlarının çocuğun duygu düzenleme becerisine önemli bir etkisi olduğu saptanmıştır.

McHale ve arkadaşları (2006), tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin sıcaklığı, çocukların yaşı ve cinsiyeti ile ırksal sosyalizasyonun gençler üzerindeki sonuçları ile birleştirildiğinde ortaya ne çıkacağı araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini 162 Afrika kökenli Amerikan aileler ve 10-14 yaşları arasında olan oluşturmuştur. Sonucunda, ebeveynin sıcaklığı ebeveynin sosyalliğine bağlanmıştır. Annelerin genellikle daha büyük yaştaki çocuklarla, babaların ise erkek çocuklarla sosyalleştikleri saptanmıştır. Annenin kültürel sosyalizasyonunun gencin etnik kimliği ile olumlu bir şekilde bağlı olduğu, babanın kültürel sosyalizasyonunun gencin etnik kimliği ile olumsuz bir şekilde bağlı olduğu bulunmuştur. İrksal sosyalizasyonda annelerin yüksek ve babaların düşük bir gelişme gösterdikleri, gençlerin ise daha düşük bir kontrol sergiledikleri saptanmıştır.

Demiriz ve Öğretir (2007), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaş çocuklarının anne tutumlarını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 143 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 300 çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Genel Bilgi Formu, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği uygulanarak toplanmış ve elde edilen veriler t-Testi ve Varyans Analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda çocukların cinsiyetlerine göre anne tutumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddettikleri, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmüştür. Aşırı koruyucu ve sıkı disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergiledikleri bulunmuştur. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddettiği ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları görülmüştür. Annelerin tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, annelerin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasında güçlü ilişki olduğu

belirlenmiştir. Ayrıca anne tutumundaki tüm boyutlar arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır.

Hantal (2007), farklı sosyal bağlamlarda farklı anne-ergen ilişkilerinin bulunup bulunmadığı araştırdığı çalışmasında sosyal bağlamın anne-ergen ilişkisi üzerine etkilerini kültürler arası ve kültür-içi karşılaştırmalar kullanarak incelemiştir. Bu karşılaştırmalarda Kağıtçıbaşı'nın önerdiği farklı kültürel ortamlar ve gelişmişlik düzeyine tekabül eden aile modelleri temel alınmıştır. Alman, Türk orta sınıf ve Türk kırsal sınıf örneklemeler Kağıtçıbaşı'nın önerdiği 3 aile modelini yansıttığı düşüncesi ve birbirleri ile karşılaştırılmıştır. Ergenin algıladığı ebeveyn kabul ve reddi, ilişkinin yakınlığı, tartışma sıklığı, ergenin anneye desteği ve annenin beklentileri bu karşılaştırmaların konusunu oluşturmuştur. Bu karşılaştırmaların yanı sıra bahsedilen değişkenlerin arasındaki ilişkiler bir model haline getirilip, test edilmiştir. Araştırmanın sonucunda farklı sosyal bağlamlardaki anne-ergen ilişkileri arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunduğu saptanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

En küçük toplum birimi olarak tanımlanan aile, insan yaşantısı üzerinde doğumdan önce başlayan ve doğumdan sonra ilk gelişim yıllarından yaşamın sonuna kadar etkinliğini sürdüren bir kurumdur. Çocukların yaşamdan doyum sağlamaları, işlevlerini beklenen biçimde yerine getirmeleri ve yaşadığı topluma uygun bir birey olarak yetişmeleri önce aile çevresinde sağlanmaktadır. Doğumdan itibaren en önemli yıllar aile ortamında geçmekte, diğer kişi ve kurumlarla ilişki sonradan başlamaktadır. Her sosyokültürel sistemde kadın erkek ilişkilerinin düzenlenmesi, doğan çocuğun bakımı, eğitiminden ve sağlığından aile sorumludur. Ailenin yasalarla belirlenen işlevleri yanında geleneklerle belirlenen görevleri de vardır. Aile, içinde bulunduğu toplumun alt birimi olarak onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını ve ön yargılarını yansıtır ve bunları üyeleri yoluyla nesilden nesle aktarır. Toplumla sürekli alışveriş içinde çalışır. Çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde onu etkileyecek olan gelenek ve kurallar olmasına karşın, yargıların oluştuğu tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği yer ailedir. Çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyo – ekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla sosyal ve duygusal olmak üzere bütün gelişimini etkiler (Koptagel,1981:37; Tok , 2001 : 34; Yavuzer, 1995: 136).

Bireyin sağlıklı olması, içinde yaşadığı ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesiyle mümkündür. Aile işlevlerinin sağlıklı olması üyelerini olumlu etkiler. Üyelerinin kendileriyle ve birbirleriyle barışık ve iletişim halinde olması ailenin bütünlüğü için önemlidir (Bulut, 1993:1).

Ailenin çocuğa karşı tutumları ve özellikle annesi ile ilişkileri çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde çok önemlidir. Sağlıklı bir aile ve anne-çocuk ilişkileriyle büyüyen çocuklar sağlam bir kişilik kazanmakta, ilerleyen yıllarda onlar da sağlıklı aileler kurmaktadır (Yavuzer, 2003 : 39).

Anne çocukla biyolojik ve psikolojik olarak derin bir ilişki içindedir. Anne çocuğun yaşamındaki ilk saat ve günlerden başlayarak çocuğun ilk bakıcısı, ilk

koruyucusu, ilk ilişki kurduğu, ilk güvendiği ve sevgi aldığı kişidir. Çocuğun başkasına karşı gösterdiği tutum ve davranışlar, annesi ile kurduğu ilk ilişki biçimine göre şekillenmektedir. Anne, çocuk için, içinde yaşanılan dünyanın yorumlanmasında ve toplumun temsil edilmesinde ilk örnektir. Çocuğun çevresindeki eşya ve olaylarla kurduğu ilişki biçimi, annesi tarafından gösterilen ilişki biçimine göre oluşur ve biçimlenir. Çocuk dünyayı annesinin açıkladığı biçimde algılar ve onun tepkileri ile tanır ve öğrenir. Çocuğun gelişiminde çok önemli rol oynayan annenin boşanma, ölüm, terk gibi nedenlerle aileden ayrılması çocuğun sosyalleşme sürecine zarar vererek saldırganlık, bağımlılık, inatçılık gibi davranışlar geliştirmesine neden olabilmektedir (Ağlamaz, 2003:8).

Bu doğrultuda araştırma, Bingöl ili örnekleminde, geniş ve çekirdek aile yapılarında anne - çocuk ilişkilerinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

3. 1. Alt Amaçlar

1. Araştırmaya katılan örneklem grubunun demografik özellikleri nelerdir?

2. Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri nasıldır?

Çekirdek ailede yaşayan annelerin çocuklarıyla ilişkileri nasıldır?

Geniş ailede yaşayan annelerin çocuklarıyla ilişkileri nasıldır?

Geniş ve çekirdek ailede yaşayan annelerin çocuklarıyla ilişkileri arasında ne gibi farklar vardır?

3. Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri

Aile yapısına

Gelir düzeyine

Annelerin yaşına

Annelerin öğrenim durumuna

Sahip olunan çocuk sayısına

Çocukların cinsiyetlerine

Doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Çocukların anneleriyle olan ilişkileri

Aile yapısına

Gelir Düzeyine

Annelerin yaşına

Annelerin öğrenim durumuna

Sahip olunan kardeş sayısına

Cinsiyete

Doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Annelerin çocuklarıyla olan ve çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasında ilişki var mıdır?

4. 2. Araştırmanın Önemi

Sanayi devriminin başlamasıyla birlikte dünyadaki görünüm de değişmeye başlamıştır. Teknoloji toplumların yaşam biçimlerini büyük ölçüde etkilemiştir. Yaşam standartlarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu değişimden öncelikle aileler etkilenmiştir. Üretim arttıkça ailenin yapısında da köklü gelişmeler yaşanmış, farklı olgular oluşmuştur. Aileler yavaş yavaş küçülüp geniş aileden çekirdek ailelere dönüşmeye başlamıştır. Ailedeki bu değişimler aile ile ilgili araştırmalara gereksinimi arttırmış, gerek aile yapılarıyla ilgili gerekse aile ilişkileriyle ilgili birçok araştırmalar yapılmıştır. Aile her geçen gün önemini daha da arttırmıştır (Muluk, 2004:28).

Sağlıklı bireyler yetiştirmek ailenin temel görevlerinden biridir. Bunun için ailenin sağlıklı ve güçlü olması gerekir. Ailenin sağlıklı olması, üyelerin birbirleriyle olumlu ilişkiler içinde olmaları ve rollerini beklenen düzeyde yerine getirmekle mümkün olmaktadır. Anne –babanın uyumu yada uyumsuzluğu çocuğun uyumunu da etkilemektedir. Çocuğun kişiliğinin oluşumu, benlik saygısının gelişimi, özdeşim modeli olan anne-babasının kişilik yapılarına bağlıdır. Anne ve babasını model alan çocuk istenen veya istenmeyen davranışları onlardan öğrenir, kendini bu doğrultuda yönlendirir. Aile bireylerinin birbirleriyle ilişkilerinin sevgi, saygı temeline

dayanması çocuğun gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Benlik saygısı, sosyal ve duygusal gelişimi gibi tüm gelişim özellikleri, ancak duygu ve düşüncelerine değer verilen ve ifade etmesine imkan sağlanan bir aile ortamında filizlenip gelişebilir. Birbirlerini olduğu gibi kabul edip destekleyen aile üyeleri yeni nesillerin de benlik tohumlarını ekmektedirler (Yavuzer, 2003:41).

Toplumdaki değişmelerin aile yapısında da değişikliklere neden olması ve ailenin her geçen gün öneminin artması, ailede yetişen çocuğun kişiliğinin ve geleceğinin aileyle olan etkileşimine bağlı olarak şekillenmesi nedeniyle bu çalışma aile yapısı ve aile içi ilişkilere ışık tutması açısından önemlidir.

Toplumun temel taşı ailedir. Toplumun sağlıklı ve huzurlu olması ise ailelerin sağlıklı ve huzurlu olmasıyla ilişkilidir. Bu nedenle aile içi ilişkilerin bilinmesi gerekir. Aile içindeki temel ilişkilerden birisi de anne-çocuk ilişkisidir.

Daha önce yapılan birçok çalışma aile-çocuk ilişkisinin çocuklarda görülen davranış problemlerine olan etkisini ele almış ve aile – çocuk ilişkisinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışmanın çıkış noktası ise ailenin çocuğun hayatındaki ilk model olmasıdır. Ayrıca ailenin çocukla olan ilişkisi kadar çocuğun da aileyle olan ilişkisini yansıtmaları açısından önemlidir.

Yaşamın ilk yıllarından itibaren çocukların aileleriyle, özellikle de anneleriyle kuracakları başarılı ilişki, koşulsuz sevgi ve güven bağının, onların gelecekteki hayatlarının temeli olacağı bilinmektedir. Dolayısıyla sağlıklı aile ortamı, sağlıklı çocuk, sağlıklı nesiller de sağlıklı ve mutlu bir geleceğin teminatı demektir. Bu da ancak başarılı ilişkilere sahip ailelerde gerçekleşebilmektedir. Bunun içinde başta aileler, özellikle de anneler geleceğin teminatı ve sahibi olan çocuklara yaşamın ilk yıllarından başlayarak gerekli desteği vermeli ve sağlıklı bir iletişim kurmaya özen göstermelidirler.

Bu bilgiler ışığında, Bingöl ilinde yapılacak olan bu çalışma geniş ve çekirdek ailelerin demografik bilgilerinden de yararlanılarak, annelerin çocuklarıyla

ve çocukların anneleriyle olan ilişkilerini, anne ve çocuklarının birbirleriyle olan ilişkilerine bakış açılarının farklı olup olmadığını ortaya koyması ve bu alanda yapılacak olan çalışmalara kaynak olması açısından önemlidir.

3. 3. Varsayımlar

Araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formunun (PARQ), anne çocuk ilişkisini ölçtüğü varsayılmaktadır.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği Çocuk Formunun (PARQ), anne çocuk ilişkisini ölçtüğü varsayılmaktadır.

Anne ve çocukların konuyla ilgili sorulara objektif olarak cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ve Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği ‘nin araştırma için gerekli verileri sağladıkları varsayılmaktadır.

5. 4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında, Bingöl il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ilköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden, parçalanmamış aileye sahip olan ve normal gelişim gösteren öğrenciler ile annelerini kapsamaktadır.

Bu araştırma geniş ve çekirdek aile yapısındaki resmi ilköğretim okuluna devam eden çocuklar ve anneleriyle sınırlıdır.

Anne - çocuk ilişkileri, “Aile - Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu (PARQ)” nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Çocuk-anne ilişkileri, “Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği- Çocuk Formu (PARQ)” nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada Bingöl ili örnekleminde, geniş ve çekirdek aile yapılarında anne - çocuk ilişkilerinin incelenmesi amacıyla Mart 2008 - Mayıs 2008 tarihleri arasında Bingöl il merkezinde gerçekleştirilmiştir.

4. 1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında Bingöl ili merkezinde ilköğretim okulu 8. sınıfa devam eden, geniş ve çekirdek aile yapısına sahip çocuklar ve anneleri oluşturmaktadır.

Bingöl İli Milli Eğitim Müdürlüğü’ne gidilerek, Bingöl il merkezi içerisindeki devlete bağlı resmi ilköğretim okullarının isimleri, adresleri, telefonları ve 8. sınıfa devam eden çocukların sayıları alınmıştır. 15 ilköğretim okulunda 8. sınıfta okuyan çocuklara geniş ve çekirdek aile yapısını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Elde edilen geniş ve çekirdek aile yapısı sayısına göre 15 okul içerisinde geniş aile yapısının en fazla olduğu Ankara Büyükşehir Belediyesi İlköğretim Okulu, Düzağaç İlköğretim Okulu, İMKB Mustafa Kemal Paşa İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, MEV Serkan Akyaz İlköğretim Okulu, 100.Yıl İlköğretim Okulu, 75.Yıl İlköğretim Okulu’ndaki 8. sınıfa devam eden çocuklar ve anneleri örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Çekirdek aile yapısına sahip 139 ve geniş aile yapısına sahip 120 olmak üzere 259 çocuk ve annesi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

4. 2. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak aile yapısını belirlemek için Genel Bilgi Formu, anne ve çocukların demografik özelliklerini belirlemek için Kişisel

Bilgi Formu, Aile Kabul ve Red Ölçeği Çocuk Formu ve Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu kullanılmıştır. Uygulama için gerekli yasal izinlerin alınmasıyla birlikte araştırmanın evrenini geniş tutmak amacıyla, il merkezinde bulunan bütün İlköğretim okulları ile bağlantıya geçilmiş ve 8. sınıfa devam eden 13500 çocuğa rehberlik derslerinde okul rehber öğretmeni ve araştırmacı ile birlikte gerekli açıklamalar yapılarak çocukların aile yapısını belirlemeye yönelik olan Genel Bilgi Formu' uygulanmıştır. 13295 çocuğun aile yapısının çekirdek 205 çocuğun aile yapısının geniş olduğu belirlendikten sonra evreni temsil edecek şekilde örneklem grubu seçilerek , örneklem sayısı kadar veri toplama aracı çoğaltılıp uygulamaya geçilmiştir. 8. sınıfa devam eden çocuklara rehberlik derslerinde okul rehber öğretmeni ve araştırmacı ile birlikte gerekli açıklamalar yapılarak Kişisel Bilgi Formunu ve Aile Kabul ve Red Ölçeği Çocuk Formunu doldurmaları sağlanmıştır. Anneler için ise yine okulun rehberlik servisinden yardım alınarak veli toplantıları düzenlenmiş, okul rehber öğretmeni ve araştırmacı ile birlikte gerekli açıklamalar yapılarak Kişisel Bilgi Formunu ve Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formunu doldurmalarına yardımcı olunmuştur. Son olarak, çekirdek aileden 139 ve geniş aileden 120 olmak üzere toplam 259 çocuk ve annesinden elde edilen veriler istatistiksel değerlendirmeye alınmıştır.

4. 3. Veri Toplama Araçları

- Genel Bilgi Formu (Aile Yapısı Belirleme)

Araştırmada katılımcıların aile yapıları ile ilgili bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup, aile yapısı ile ilgili özelliklerin sorulduğu sorulardan oluşmaktadır. Formda geniş ve çekirdek aile tanımı, aile tipi, kaç kişilik bir aileye sahip olunduğu, ailede beraber yaşanan kişilere ilişkin bilgileri içeren sorular yer almaktadır.

- Kişisel Bilgi Formu(Anne Formu)

Araştırmada katılımcıların aile yapıları ile anne-çocuk ilişkilerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için bazı

bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup annelere ait demografik bilgilerin sorulduğu sorulardan oluşmaktadır. Formda annenin aile tipi, ailede beraber yaşanılan kişiler, gelir düzeyi, yaşı, öğrenim durumu, sahip olunan çocuk sayısı, çalışma durumu gibi bilgileri içeren sorular bulunmaktadır.

- Kişisel Bilgi Formu (Çocuk Formu)

Araştırmada katılımcıların aile yapıları ile çocuk-anne ilişkilerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için bazı bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup çocuklara ait demografik bilgilerin sorulduğu sorulardan oluşmaktadır. Formda çocuğun aile tipi, ailede beraber yaşanılan kişiler, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası gibi bilgileri içeren sorular bulunmaktadır.

- Aile - Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu (PARQ)

Aile - Çocuk İlişkileri - Anne Formunun aslı İngilizce'dir. (Parental Accoptance - Rejection Questionnaire - Mother Form, PARQ). Rohner, Savedro ve Granum tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Kuder Richardson güvenirliği, Rohner 'in (1991) 15 anne ile yaptığı bir çalışmada Cronbach alfa katsayıları Sıcaklık ve Sevgi boyutu için 0.74, Ayırıştırılmamış Reddetme boyutu için 0.67 düzeyinde bulunmuştur. Form, 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından Türkçe' ye çevrilmiş, son halini 1993 yılında Anjel ve Erkman vermiştir. Türkiye'deki güvenirlik çalışması 229 anne üzerinde yapılmıştır. Toplam puan alfa katsayısı 0.90 düzeyinde bulunmuştur. Ölçeğin iki ve üç hafta arayla tekrar uygulanması sonucu Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı 0.46 olarak bulunmuştur. Çocuk ve yetişkin formlarına benzerliği nedeniyle anne formunun geçerliği yeterli olarak kabul edilmiştir (Öner, 1996 : 535 – 537).

Aile - çocuk ilişkileri Ölçeği - Anne Formu (PARQ) , annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamayı ölçmektedir. En az üç yaşında çocuğu olan annelere uygulanabilmektedir. Toplam 56 maddeden oluşan ölçeğin 4 alt testi vardır.

- * Sıcaklık ve Sevgi (20 madde)
- * Saldırganlık ve Kin (16 madde)
- * İlgisizlik ve İhmal (12 madde)
- * Ayırıştırılmamış Reddetme (8 madde)

Yanıtlar aynı form üzerinde işaretlenmektedir. Her madde için “ Hemen hemen her zaman doğru ”, “ Bazen doğru ”, “ Nadiren doğru ”, “ Hiçbir zaman doğru değil ” gibi Likert tipi derecelendirme vardır. Dört seçenektan birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. “ Hemen hemen her zaman doğru ”yanıtına 4 puan , “ Bazen doğru ” yanıtına 3 puan , “ Nadiren doğru ” yanıtına 2 puan ve “ Hiçbir zaman doğru değil ” yanıtına 1 puan verilir. 25 tane tersine çevrilmiş madde bulunmaktadır. Alt testlerden alınan puanlar, toplam reddetmeyi göstermektedir. Bazı maddeler ters, bazıları ise düz olarak değerlendirilmektedir. Her alt boyut ve toplam için alınan puanlar yükseldikçe reddetme artmaktadır. “Sıcaklık ve Sevgi ” alt boyutuna Bu boyut için minimum puan 20, maksimum puan 80 olabilir. “ Saldırganlık ve Kin ” Bu boyut için minimum puan 16, maksimum puan 64 olabilir.“ İlgisizlik ve İhmal ” Bu boyut için minimum puan 12, maksimum puan 48 olabilir.“ Ayırıştırılmamış Reddetme ” boyutunda minimum puan 8, maksimum puan 32 olabilir. Sonunda her alt boyutun puanları toplanıp toplam reddetme puanı bulunmaktadır.

- Aile Kabul Reddetme Ölçeği Çocuk Formu (PARO)

Aile Kabul Reddetme Ölçeği - Çocuk Formu'nun aslı İngilizce'dir.(Parental Acceptance-Rejection Questionnaire).Connecticut Üniversitesi'nde, Rohner, Saavedra ve Granum (1980) tarafından geliştirilen ölçeğin (PARQ), geçerlik ve güvenirlik çalışması ülkemizde Erdem (1990) tarafından yapılmış ve Polat (1988) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.Erdem (1990), bu ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmasını 9-10 yaş grubunda yapmış ve ölçeğin toplam 60 maddesi için Cronbach α katsayısını 0.95 olarak bulmuştur. Aile Kabul-Red Ölçeği genel toplam ve alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri ise şöyledir: Sevgi alt ölçeği için $r=0.87$, Saldırganlık-kin alt ölçeği için $r=0.90$, İlgisizlik-ihmal alt ölçeği için $r=0.90$, Ayırıştırılmamış reddetme alt ölçeği için ise $r=0.85$ 'tir.

Bu ölçek, anne-çocuk ilişkisini 60 madde ile 4 ayrı alt ölçek halinde değerlendirme yapacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu alt ölçekler:

- * Sıcaklık ve Sevgi (20 madde)
- * Saldırganlık ve Kin (15 madde)
- * İlgisizlik ve İhmal (15 madde)
- * Ayrıştırılmamış Reddetme (10 madde)

Aile Kabul-Red Ölçeği, alt ölçeklere ayrılmaksızın bir bütün halinde uygulanır. Ölçeği uygularken, çocuklardan her soru için “Hemen hemen her zaman doğru ” seçeneğine 4 puan, “ Bazen doğru ” seçeneğine 3 puan , “ Nadiren doğru ” seçeneğine 2 puan ve “ Hiçbir zaman doğru değil ” seçeneğine 1 puan verilmektedir. Belirtildiği gibi puanlama her madde için 1 ile 4 arasında değişmektedir. Ölçekte 27 adet tersine çevrilmiş madde vardır. Bu maddeler çocukların kalıplaşmış yanıt eğiliminde olabileceği düşünülerek tersine çevrilmiştir. Bu maddelerde puanlama, “Hiçbir zaman doğru değil” yanıtına 4, “Nadiren doğru” yanıtına 3, “Bazen doğru” yanıtına 2) ve “Hemen hemen her zaman doğru” yanıtına 1 puan verilerek yapılmaktadır. Aile Kabul-Red Ölçeğinde; Sevgi alt ölçeğinin min=20, max=80, Saldırganlık-kin alt ölçeğinin min=15, max=60, İlgisizlik-ihmal alt ölçeğinin min=15 max=60 ve Ayrıştırılmamış reddetme alt ölçeğinin min=10 max=40’tır. Aile Kabul-Red Ölçeği’nden elde edilen genel toplam puanın min=60 max=240’tır. Aile Kabul-Red Ölçeği’den elde edilen genel toplam puan 4 alt ölçeğe göre, dört farklı düzeyde algılanan reddedilme grubunu oluşturmaktadır. Bu gruplar: 1) Düşük red grubu (67 puan ve alt), 2) Orta düzeyde düşük red grubu (68-92 puan arası), 3) Orta düzeyde yüksek red grubu (93-116 puan arası), 4) Yüksek red grubu (117 puan ve üstü) dur. Ölçeğin genel toplam puanı 60 ile 240 arasında sınırlandırılmıştır. Yüksek puan, yüksek düzeyde reddetmenin algılandığını göstermektedir (Pektaş ve Özgür, 2005:18-19; Öner 2006:102).

4. 4. Verilerin Analizi

Örnekleme oluşturan anneler ve çocuklar tarafından doldurulan 259 ‘ar olmak üzere toplam 518 veri toplama ölçeğine ait veriler kodlanarak bilgisayara girilmiştir. Elde edilen verilerin analizleri, S.P.S.S. istatistik programı ile yapılmıştır.

Anne ve çocukların Kişisel Bilgi formundaki demografik özellikleri tablolarda, frekans ve yüzde dağılımlarıyla belirtilmiştir.

Değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için iki gruplu karşılaştırmalarda Mann- Whitney U testi, 3 ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Annelerin çocuklarıyla olan ve çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasındaki ilişki Korelasyon Testi ile belirtilmiştir.

İstatistiksel analizlerde 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

6. BULGULAR VE YORUMLAR

Bingöl ili örnekleminde geniş ve çekirdek ailelerde anne-çocuk ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada elde edilen bulgular;

- Anne ve Çocukların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular Tablo 1-8 arasında,
- Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ Anne-Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular Tablo 9-25 arasında,
- Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ Çocuk-Anne İlişkisine İlişkin Bulgular Tablo 26-42 arasında verilmiştir.
- Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanlarına İlişkin Bulgular Tablo 43-44 arasında verilmiştir.

Anne ve Çocukların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular Tablo 1-8 arasındadır.

Annelerin aile yapılarına göre dağılımı Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1
Annelerin Aile Yapılarına Göre Dağılımı

Aile Yapısı	n	%
Çekirdek Aile	139	53,7
Geniş Aile	120	46,3
Toplam	259	100

Tablo 1 incelendiğinde; annelerin % 53,7’sinin çekirdek, % 46,3’nün geniş aile yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin gelir düzeyine göre dağılımı Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2
Annelerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Gelir Düzeyi	Aile Yapısı					
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
500 TL ve Altı	73	52,5	24	20,0	97	37,5
501 – 1.000 TL	52	37,5	58	48,3	110	42,5
1.001 TL ve üstü	14	10,0	38	31,7	52	20,0
Toplam	139	100,0	120	100,0	259	100,0

Tablo 2 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki annelerin % 52,5’nin 500TL ve altı , % 37,5’nin 501- 1.000 TL , % 10,0’ının 1.001 TL ve üstü gelir düzeyine ; geniş aile yapısındaki annelerin % 48,3’nün 501- 1.000 TL , % 31,7’sinin 1.001 TL ve üstü, % 20’sinin 500TL ve altı gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin yaş grubuna göre dağılımı Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3
Annelerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Anne Yaşı	Aile Yapısı				Toplam	
	Çekirdek Aile		Geniş Aile			
	n	%	n	%	n	%
21-30	10	7,2	7	5,8	17	6,6
31-35	50	36,0	50	41,7	100	38,6
36-40	48	34,5	39	32,5	87	33,6
41+	31	22,3	24	20,0	55	21,2
Toplam	139	100	120	100	259	100

Tablo 3 incelendiğinde; çekirdek aile yapısında annelerin % 36,0' nın 31-35 yaş grubunda, % 34,5'nin 36-40 yaş grubunda, % 22,3'nün 41 ve üstü yaş grubunda, % 7,2'sinin 21-30 yaş grubunda olduğu ; geniş aile yapısındaki annelerin % 41,7' sinin 31-35 yaş grubunda, % 32,5'nin 36-40 yaş grubunda, % 20,0'nın 41 ve üstü yaş grubunda, % 5,8'nin 21-30 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Annelerin öğrenim durumlarına göre dağılımı Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4
Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Aile Yapısı					
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Toplam	
	n	%	n	%		
Okuma Yazar Değil	49	35,3	2	1,7	51	19,7
Okur Yazar-İlkokul Terk	42	30,2	16	13,3	58	22,4
İlkokul Mezunu	39	28,1	50	41,7	89	34,4
Ortaokul-Lise Mezunu	9	6,5	52	43,3	61	23,6
Toplam	139	100,0	120	100,0	259	100,0

Tablo 4 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki annelerin % 35,3' nün okuma yazmasının olmadığı, % 30,2'sinin okur yazar-ilkokul terk, % 28,1'nin ilkokul mezunu, % 6,5'nin ortaokul-lise mezunu olduğu ; geniş aile yapısındaki annelerin % 43,3'ünün ortaokul-lise mezunu, % 41,7'sinin ilkokul mezunu , % 13,3'nün okur yazar-ilkokul terk olduğu, %1,7 'sinin okuma yazmasının olmadığı görülmektedir.

Annelerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5
Annelerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Aile Yapısı					
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1-2 Çocuk	26	18,7	29	24,2	55	21,2
3 Çocuk	31	22,3	41	34,2	72	27,8
4 Çocuk	36	25,9	30	25	66	25,5
5+ Çocuk	46	33,1	20	16,7	66	25,5
Toplam	139	100	120	100	259	100

Tablo 5 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki annelerin % 33,1’nin 5 ve üstü çocuğa, % 25,9’nun 4 çocuğa, % 22,3’nün 3 çocuğa, % 18,7’sinin 1-2 çocuğa; geniş aile yapısındaki annelerin % 34,2’sinin 3 çocuğa, % 25’nin 4 çocuğa, % 24,2’sinin 1-2 çocuğa, % 16,7’sinin 5 ve üstü çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin çalışma durumlarına göre dağılımı Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6
Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	Aile Yapısı					
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Çalışıyor	6	4,3	11	9,2	17	6,6
Çalışmıyor	133	95,7	109	90,8	242	93,4
Toplam	139	100	120	100	259	100

Tablo 6 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki annelerin % 95,7’sinin çalışmadığı, % 4,3’nün çalıştığı ; geniş aile yapısındaki annelerin % 90,8’nin çalışmadığı, % 9,2 sinin çalıştığı görülmektedir.

Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7
Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuk Cinsiyeti	Aile Yapısı				Toplam	
	Çekirdek Aile		Geniş Aile			
	n	%	n	%	n	%
Kız	59	42,4	71	59,2	130	50,2
Erkek	80	57,6	49	40,8	129	49,8
Toplam	139	100	120	100	259	100

Tablo 7 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki çocukların % 57,6'sının erkek , % 42,4'nün kız; geniş aile yapısındaki çocukların % 40,8 'inin erkek, % 59,2'sinin kız çocuk olduğu görülmektedir.

Çocukların doğum sıralarına göre dağılımı Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8
Çocukların Doğum Sıralarına Göre Dağılımı

Doğum Sırası	Aile Yapısı					
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
1. Çocuk	36	37,5	33	38,4	69	37,9
2.Çocuk	29	30,2	24	27,9	53	29,1
3.Çocuk	13	13,5	20	23,3	33	18,1
4.Çocuk	8	8,3	5	5,8	13	7,1
5+ Çocuk	10	10,4	4	4,7	14	7,7
Toplam	96	100,0	86	100,0	182	100,0

Tablo 8 incelendiğinde; çekirdek aile yapısındaki çocukların doğum sıralarına göre % 37,5'inin 1. çocuk, % 30,2'sinin 2. çocuk, %13,5'inin 3. çocuk, % 10,4 'ünün 5 ve üstü çocuk, % 8,3'ünün 4. çocuk; geniş aile yapısındaki çocukların ,% 38,4'ünün 1. çocuk, % 27,9'unun 2. çocuk, % 23,3'ünün 3. çocuk, % 5,8'inin 4. çocuk, % 4,7'sinin 5. ve üstü çocuk olduğu görülmektedir.

Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ Anne-Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular Tablo 9-25 arasında verilmiştir.

Annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların aile yapılarına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9
Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Yapılarına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Çekirdek Aile							Aile Yapısı		Geniş Aile							Mann-Whitney U	p
	n	- x	Median	Min	Mak	ss	Sıra Ort	n	- x	Median	Min	Mak	ss	Sıra Ort				
Sıcaklık Ve Sevgi	139	34,4	30,0	20,0	74,0	12,5	131,3	120	34,6	29,0	20,0	73,0	12,8	128,5	8160	0,763		
Saldırganlık Ve Kin	139	27,0	24,0	16,0	54,0	9,2	125,2	120	28,0	26,0	16,0	47,0	8,7	135,5	7680	0,270		
İlgisizlik Ve İhmal	139	20,6	19,0	12,0	42,0	7,1	132,9	120	20,3	17,5	12,0	34,0	7,3	126,7	7944	0,507		
Ayrıştırılmamış Reddetme	139	14,6	14,0	8,0	32,0	4,4	126,5	120	14,8	15,0	8,0	25,0	3,5	134,0	7857	0,417		
Toplam	139	96,6	91,0	57,0	199,0	30,0	128,7	120	97,6	86,5	57,0	166,0	29,7	131,6	8154	0,755		

Tablo 9 ' da Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının aile yapılarına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde annelerin, aile yapılarına göre Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Annelerin aile yapıları anne-çocuk ilişkilerini etkilememiştir. Yaşanılan bölgenin özelliğiyle çekirdek aile yapısının da kalabalık bir yapıya sahip olmasından aile yapılarının benzerlik gösterdiği ve bu nedenle de aile yapılarının anne-çocuk ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Çakıcı (2007), alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne – çocuk ilişkilerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini alt sosyoekonomik düzeyden 169, üst sosyoekonomik düzeyden 221 olmak üzere toplam 390 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak aile işlevlerini ölçmek amacı ile Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve anne – çocuk ilişkilerini ölçmek amacıyla ise Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu (PARQ)'nu kullanmıştır. Sonucunda, PARQ “Sıcaklık ve Sevgi” , “Saldırganlık ve Kin” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyutlarında alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin büyüklüklerinin, annelerin çocuklarıyla ilişkilerine etki etmediğini bulmuştur.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10**Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları**

PARQ	Gelir Düzeyi	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	73	35,8	32	12,8	21	74	75,0	2,458	2	0,293
	501-1000TL	52	33,0	27	12,2	20	61	64,8			
	1001TL ve üstü	14	32,4	28,5	11,6	20	53	62,9			
Saldırganlık ve Kin	500TL ve altı	73	27,8	24	9,6	16	54	73,3	1,059	2	0,589
	501-1000TL	52	26,2	23	8,9	16	46	66,4			
	1001TL ve üstü	14	26,1	26,5	8,8	16	41	66,1			
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	73	21,8	20	7,3	12	42	77,3	6,108	2	0,051
	501-1000TL	52	19,6	17	6,7	12	36	64,5			
	1001TL ve üstü	14	18,0	16	6,6	12	31	52,3			
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	73	15,5	15	4,8	8	32	76,5	4,176	2	0,124
	501-1000TL	52	13,6	13	3,8	8	20	61,9			
	1001TL ve üstü	14	13,9	14,5	3,2	8	18	66,0			
Toplam	500TL ve altı	73	100,8	95	31,3	62	199	75,6	2,970	2	0,226
	501-1000TL	52	92,4	82,5	28,2	60	146	64,2			
	1001TL ve üstü	14	90,5	80,5	28,1	57	140	62,4			

Tablo 10 ' da çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin gelir düzeylerine göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 10 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki annelerin, gelir grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, gelir grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemekle birlikte toplam ve alt boyut puanlarında farklılıklar bulunmaktadır. Gelir düzeyi düştükçe toplam ve tüm alt boyut puanlarının da yükseldiği görülmektedir.

Geniş aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 11
Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Gelir Düzeyi	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	24	34,3	30	11,0	22	53	65,0	0,507	2	0,776
	501-1000TL	58	34,6	28	13,5	20	73	59,5			
	1001TL ve üstü	38	34,6	28,5	13,1	20	53	59,2			
Saldırganlık ve Kin	500TL ve altı	24	30,9	31,5	8,4	16	47	71,1	3,034	2	0,219
	501-1000TL	58	27,1	24	9,0	16	46	56,6			
	1001TL ve üstü	38	27,5	26	8,0	16	38	59,8			
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	24	20,9	17	7,0	12	31	63,4	0,266	2	0,876
	501-1000TL	58	20,2	17,5	7,3	12	34	60,4			
	1001TL ve üstü	38	20,1	18	7,5	12	31	58,8			
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	24	15,8	15	3,8	9	25	69,1	2,190	2	0,335
	501-1000TL	58	14,4	14	3,3	8	24	56,8			
	1001TL ve üstü	38	14,7	15	3,5	8	20	60,8			
Toplam	500TL ve altı	24	101,8	93,5	26,6	63	142	69,4	2,038	2	0,361
	501-1000TL	58	96,3	80,5	30,9	62	166	57,6			
	1001TL ve üstü	38	96,9	85	30,3	57	140	59,3			

Tablo 11 ' de geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin gelir düzeylerine göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 11 incelendiğinde geniş aile yapısındaki annelerin, gelir düzeyi grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Geniş aile yapısında gelir düzeyi anne-çocuk ilişkilerini etkilememiştir.

Şanlı (2007), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenleri incelemiştir. Araştırmasında 390 öğrencinin annesinden oluşan örnekleme Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) uygulamıştır. Sonucunda, annelerin PARI aşırı koruyuculuk, demokratik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında aylık gelir durumuna göre anlamlı fark olmadığını saptamıştır.

Geniş aile yapısındaki annelerin, gelir düzeyi grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemekle birlikte toplam, “Saldırganlık ve Kin”, “İlgisizlik ve İhmal”, “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyut puanlarında farklılık bulunmaktadır. 500TL ve altı gelir düzeyindeki annelerin toplam ($x=101,8$) , “Saldırganlık ve Kin” ($x=30,9$), “İlgisizlik ve İhmal”($x=20,9$), “Ayrıştırılmamış Reddetme” ($x=15,8$) alt boyut puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeğinin (PARQ) değerlendirilmesinde alınan puan yükseldikçe annenin çocuğu ile ilişkisinin daha sağlıklılaştığı, çocuğunu reddetme düzeyinin arttığı bilinmektedir.

Bu bilgiye göre , tablo 10 ve 11 de gelir düzeyi düştükçe çekirdek ve geniş aile yapısındaki annelerin çocukları ile ilişkilerinin de sağlıklı olduğu söylenebilir. Annenin ekonomik kaygılarının artması çocuklarına olan ilgilerinin ve çocuklarıyla olan paylaşımlarının azalmasına bu durumun da anne çocuk ilişkisine olumsuz olarak yansımaya neden olduğu düşünülmektedir.

Brody ve diğerkleri (1999), maddi yeterliliğın, annenin çocuk yetiştirmesine, ebeveyn uygulamalarına, çocuğın gelişimine, akademik ve psiko-sosyal yeterliliğine olan ilişkisini incelemişler ve çalışmalarını kırsal kesimde gerçekleştirmişlerdir. 6-9 yaş arası tek ebeveyni olan çocuklardan meydana gelen, Afro-Amerikan kökenli 139 ailenin oluşturduğu bir örneklem grubu ile çalışmışlardır. Sonucunda, annenin maddi yeterliliğının ocuk yetiştirmesi üzerinde olumlu etkileri olduğunu saptamışlardır.

Bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Annelerin PARQ leğinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları 12’ de verilmiştir.

Tablo 12
Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Gelir Düzeyi	Aile Yapısı															
		Çekirdek Aile						Geniş Aile						Mann-Whitney			
		n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort	U	p
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	73	35,8	32	12,8	21	74	49,1	24	34,3	30	11,0	22	53	48,6	865,5	0,930
	501-1000TL	52	33,0	27,0	12,2	20	61	54,9	58	34,6	28,0	13,5	20,0	73,0	56,0	1478	0,857
	1001TL ve üstü	14	32,4	28,5	11,6	20	53	24,8	38	34,6	28,5	13,1	20	53	27,1	242	0,617
Saldırganlık ve Kin	500TL ve altı	73	27,8	24	9,6	16	54	46,4	24	30,9	31,5	8,4	16	47	57,0	685	0,109
	501-1000TL	52	26,2	23,0	8,9	16	46	53,4	58	27,1	24,0	9,0	16,0	46,0	57,4	1398	0,508
	1001TL ve üstü	14	26,1	26,5	8,8	16	41	24,8	38	27,5	26,0	8,0	16	38	27,1	241,5	0,610
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	73	21,8	20	7,3	12	42	50,1	24	20,9	17	7,0	12	31	45,7	796	0,501
	501-1000TL	52	19,6	17,0	6,7	12	36	55,2	58	20,2	17,5	7,3	12,0	34,0	55,8	1491	0,918
	1001TL ve üstü	14	18,0	16,0	6,6	12	31	23,6	38	20,1	18,0	7,5	12	31	27,6	226	0,403
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	73	15,5	15	4,8	8	32	47,9	24	15,8	15	3,8	9	25	52,4	794	0,490
	501-1000TL	52	13,6	13,0	3,8	8	20	51,7	58	14,4	14,0	3,3	8,0	24,0	58,9	1309	0,229
	1001TL ve üstü	14	13,9	14,5	3,2	8	18	24,1	38	14,7	15,0	3,5	8	20	27,4	232	0,477
Toplam	500TL ve altı	73	100,8	95	31,3	62	199	48,3	24	101,8	93,5	26,6	63	142	51,3	821,5	0,648
	501-1000TL	52	92,4	82,5	28,2	60	146	53,7	58	96,3	80,5	30,9	62,0	166,0	57,1	1412,5	0,566
	1001TL ve üstü	14	90,5	80,5	28,1	57	140	24,0	38	96,9	85,0	30,3	57	140	27,4	231,5	0,473

Tablo 12’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının gelir düzeylerine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 12 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin gelir düzeyi grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p > 0.05$). Annelerin aile yapılarının çekirdek veya geniş aile yapısında olmalarının gelir düzeylerine göre anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Geniş aile yapısında ortak mülkiyet anlayışının olması ile diğer ebeveynlerin de aile bütçesine katkıda bulunması, çekirdek ailenin ise küçük bir yapıya sahip olmasıyla gelir düzeyinin belli ve kendi kendine yetebilmesi nedeniyle anne-çocuk ilişkilerinin aile yapıları arasında gelir düzeyine göre etkilenmediği düşünülmektedir.

Alisinanoğlu (2003), çalışmasında alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara il merkezinde ilköğretim okullarına devam eden on yaşındaki 80 alt ve 80 üst sosyo ekonomik düzeyden olmak üzere toplam 160 çocuk oluşturmuştur. Örneklem grubuna Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği ve Anne- Baba Tutum Ölçeği uygulamıştır. Sonucunda, sosyo-ekonomik düzeyin denetim odağı ve puan ortalamalarında farklılığa neden olmadığını saptamıştır.

Şanlı (2007), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenleri incelediği araştırmasında 390 öğrencinin annesinden oluşan örnekleme Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) uygulamış, sonucunda, annelerin PARI aşırı koruyuculuk, demokratik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında aylık gelir durumuna göre anlamlı fark olmadığını bulmuştur.

Çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin gelir düzeyi grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte, çekirdek aile yapısındaki annelerin toplam puanlarının 500 TL ve altı($x=100,8$), 5001-1000 TL

($x=92,4$), 1001 TL ve üstü ($x=90,5$), geniş aile yapısındaki annelerin 500 TL ve altı ($x=101,8$), 5001-1000 TL ($x=96,3$), 1001 TL ve üstü ($x=96,9$) toplam puanlarından düşük olduğu görülmektedir. Çekirdek aile yapısındaki annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu söylenebilir. Çekirdek ailenin daha küçük bir yapıya sahip olmasıyla annelerin gelir-gider düzeyini bilerek bu durumu kabullenip çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtmadığı düşünülebilir.

Oğuz Çakmen (2004), ilkokul 3., 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bağımlılık eğilimleri ile anne-babalarının tutumları arasındaki ilişkilerini incelemiştir. Araştırma Ankara ili Kalecik ilçesinde 3 ilköğretim okulundan 401 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak örneklem grubuna Bağımlılık Eğilimi Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeğini uygulamıştır. Sonucunda, düşük gelire sahip annelerin diğer annelere göre daha otoriter tutum sergilediklerini saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların yaş grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları 13' de verilmiştir.

Tablo 13

Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Yaş Grubu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P	İkili Karşılaştırma
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	10	25,7	23,5	5,5	20	37	38,4	8,877	3	0,031*	
	31-35	50	33,6	29,5	11,6	20	61	69,2				1-2**
	36-40	48	33,6	30,5	11,1	20	55	69,9				1-3**
	41+	31	39,9	38	15,4	21	74	81,7				1-4**
Saldırganlık ve Kin	21-30	10	23,6	21,5	7,2	16	34	54,9	2,870	3	0,412	
	31-35	50	26,9	24	9,3	16	46	69,6				
	36-40	48	26,3	24,5	8,4	16	52	68,2				
	41+	31	29,4	29	10,6	16	54	78,3				
İlgisizlik ve İhmal	21-30	10	16,6	14,5	5,2	12	26	46,3	6,704	3	0,082	
	31-35	50	20,8	19	6,6	12	33	72,8				
	36-40	48	19,6	17	6,2	12	31	65,1				
	41+	31	23,2	22	8,7	12	42	80,8				
Ayrıştırılmamış Reddetme	21-30	10	12,8	11,5	3,8	9	21	52,2	4,309	3	0,230	
	31-35	50	14,9	14,5	4,2	8	24	73,8				
	36-40	48	13,9	14	3,7	8	24	64,9				
	41+	31	15,8	16	5,5	9	32	77,5				
Toplam	21-30	10	78,7	68	20,1	58	118	43,6	6,838	3	0,077	
	31-35	50	96,1	91	27,4	60	158	71,0				
	36-40	48	93,4	88,5	26,3	57	149	67,4				
	41+	31	108,3	107	37,9	63	199	80,9				

*p<0,05

Tablo 13 ' de çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin yaş gruplarına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo13 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki annelerin, yaş grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ “Sıcaklık ve Sevgi” alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p<0,05$).Toplam ve diğer alt boyut puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, yaş grupları arasında PARQ “Sıcaklık ve Sevgi ” alt boyutunda 31-35 yaş ve 36-40 yaş grubu ($x=33,6$), 41 ve üstü ($x=39,9$) yaş grubu annelerin puanları 21-30 yaş grubu annelerin puanlarından daha yüksektir.Çekirdek aile yapısında anne yaşının artmasıyla anne-çocuk ilişkilerin sağlıklılaştığı söylenebilir. Genç annelerin yaşı ilerlemiş annelere göre çocuklarıyla ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu söylenebilir. 21- 30 yaş grubundaki annelerin yaşlarının genç olması nedeniyle ilk çocuklarının olabileceği düşüncesinden, çocuklarının sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerini istemeleri, ilk çocuk olması nedeniyle sevgi ve ilgilerini yoğun olarak göstermeleri, genç yaşta tahammül güçlerinin yüksek olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Seo (2005), bakım evinde çocuğu bulunan çalışan annelerin yetkinliklerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir.Çalışmanın örneklemini 92 Koreli anne oluşturmuştur. Annenin yaşının ebeveynlik yeterliliklerini etkilediğini saptamıştır.

Sarı (2007), anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir.700 kişilik örneklem grubuna Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Sosyal Uyum Ölçeği uygulamıştır.Sonucunda, “Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma” boyutunda en düşük ortalamanın annenin 41 yaş ve üzerinde olduğu aileler olduğunu saptamıştır.Annenin yaşıyla çocuğun yaşı arasındaki fark büyüdükçe, demokratik davranma oranının azaldığını bulmuştur.

Pala Gnkan (2007) ailenin ilköğretim öğrencilerinin eğitimi üzerindeki etki düzeyini incelemiştir. Elazığ il merkezinde 1000 veliye 59 maddeden oluşan bir anket uygulamıştır. Ailelerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında yaş durumunun önemli olduğu belirlemiştir. 51 yaş ve üzeri velilerin daha baskıcı oldukları, çocuklarını kendi beklentilerine uygun bir çocuk olarak yetiştirmek istediklerini, çocuklarının arkadaşlarını seçme konusunda kendi fikirlerinin önemli olduğunu saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Geniş aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların yaş grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 14' de verilmiştir.

Tablo 14
Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Yaş Grubu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	7	31,4	26	11,5	22	53	52,6	2,192	3	0,533
	31-35	50	35,6	30,5	12,2	22	53	65,9			
	36-40	39	34,7	28	14,6	20	73	57,2			
	41+	24	33,0	29	11,8	21	53	57,0			
	21-30	7	27,6	25	7,8	19	38	59,1			
Saldırganlık ve Kin	31-35	50	28,2	27	8,5	16	44	62,0	0,476	3	0,924
	36-40	39	27,4	25	9,0	16	44	57,6			
	41+	24	28,5	26	9,0	16	47	62,5			
	21-30	7	19,9	17	6,4	14	31	62,0			
	31-35	50	21,0	19	7,1	12	31	64,7			
İlgisizlik ve İhmal	36-40	39	19,9	17	7,8	12	34	57,0	1,386	3	0,709
	41+	24	19,7	17,5	7,2	12	31	57,1			
	21-30	7	15,6	16	4,5	10	23	64,9			
	31-35	50	14,8	15	3,1	9	19	61,7			
	36-40	39	14,3	14	3,4	8	20	57,4			
Ayrıştırılmamış Reddetme	41+	24	15,1	14	4,2	8	25	61,7	0,522	3	0,914
	21-30	7	94,4	80	28,1	71	140	57,4			
	31-35	50	99,6	87,5	28,6	62	140	63,7			
	36-40	39	96,3	81	32,6	57	166	56,7			
	41+	24	96,3	86,5	29,1	63	145	61,0			
Toplam	21-30	7	94,4	80	28,1	71	140	57,4	0,977	3	0,807
	31-35	50	99,6	87,5	28,6	62	140	63,7			
	36-40	39	96,3	81	32,6	57	166	56,7			
	41+	24	96,3	86,5	29,1	63	145	61,0			

Tablo 14 ' de geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin yaş gruplarına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 14 incelendiğinde geniş aile yapısındaki annelerin, yaş grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Geniş aile yapısında annelerin, kendinden deneyimli ebeveynlerin bulunmasıyla zor durumda kaldıklarında ya da gerekli durumlarda diğer ebeveynlerden yardım aldıkları ve büyük ebeveynlerin bazen ortamı yumuşatıcı, arabulucu rolü oldukları düşünülürse anne-çocuk ilişkilerinin geniş aile yapısında anne yaşından etkilenmediği söylenebilir.

Pektaş (1998) , ilköğretim öğrencilerinin anne – çocuk ilişkilerini algılamaları ile bu ilişkiyi etkileyen etmenleri incelemiştir. Çalışmasında 369 öğrenciden oluşan örnekleme Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeğini (PARQ) uygulamıştır. Sonucunda, annelerin yaş grupları ile PARQ toplam ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Annelerin yaşları, çocukları tarafından algılanan anne reddini etkilemediğini saptamıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Annelerin PARO Ölçeğinden aldıkları puanların yaş grubuna göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 15' de verilmiştir.

Tablo 15
Annelerin PARO Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Grubuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Yaş Grubu	Çekirdek Aile						Aile Yapısı						Geniş Aile				Mann-Whitney	
		n	-	Median	ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	-	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	U	P		
			x							x									
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	10	25,7	24	5,5	20	37	7,7	7	31,4	26	11,5	22	53	10,9	22	0,203		
	31-35	50	33,6	30	11,6	20	61	48,5	50	35,6	31	12,2	22	53	52,5	1152	0,495		
	36-40	48	33,6	31	11,1	20	55	45,5	39	34,7	28	14,6	20	73	42,1	864	0,534		
	41+	31	39,9	38	15,4	21	74	31,0	24	33,0	29	11,8	21	53	24,1	278	0,105		
Saldırganlık ve Kin	21-30	10	23,6	22	7,2	16	34	7,9	7	27,6	25	7,8	19	38	10,6	23,5	0,261		
	31-35	50	26,9	24	9,3	16	46	48,0	50	28,2	27	8,5	16	44	53,0	1125	0,386		
	36-40	48	26,3	25	8,4	16	52	42,8	39	27,4	25	9,0	16	44	45,5	877	0,610		
	41+	31	29,4	29	10,6	16	54	28,4	24	28,5	26	9,0	16	47	27,5	361	0,851		
İlgisizlik ve İhmal	21-30	10	16,6	15	5,2	12	26	7,7	7	19,9	17	6,4	14	31	10,9	22	0,203		
	31-35	50	20,8	19	6,6	12	33	51,0	50	21,0	19	7,1	12	31	50,1	1228	0,876		
	36-40	48	19,6	17	6,2	12	31	45,5	39	19,9	17	7,8	12	34	42,2	866	0,545		
	41+	31	23,2	22	8,7	12	42	30,9	24	19,7	18	7,2	12	31	24,3	283	0,125		
Ayrıştırılmamış Reddetme	21-30	10	12,8	12	3,8	9	21	7,6	7	15,6	16	4,5	10	23	11,1	20,5	0,154		
	31-35	50	14,9	15	4,2	8	24	50,2	50	14,8	15	3,1	9	19	50,8	1236	0,919		
	36-40	48	13,9	14	3,7	8	24	42,1	39	14,3	14	3,4	8	20	46,3	847	0,441		
	41+	31	15,8	16	5,5	9	32	28,5	24	15,1	14	4,2	8	25	27,3	355	0,771		
Toplam	21-30	10	78,7	68	20,1	58	118	7,4	7	94,4	80	28,1	71	140	11,3	19	0,118		
	31-35	50	96,1	91	27,4	60	158	49,0	50	99,6	88	28,6	62	140	52,0	1177	0,611		
	36-40	48	93,4	89	26,3	57	149	44,2	39	96,3	81	32,6	57	166	43,8	928	0,942		
	41+	31	108,3	107	37,9	63	199	29,3	24	96,3	87	29,1	63	145	26,4	333	0,505		

Tablo 15’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının yaş gruplarına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 15 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin yaş grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Annelerin aile yapılarının geniş veya çekirdek aile yapısında olmalarının yaş gruplarına göre anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Annelerin aile yapısı ve yaşı ne olursa olsun annelik duygusuyla ve çocuğun hayatında ilk iletişime , etkileşime girdiği kişi olarak çocuğunu sevmesi çocuğuna ilgi göstermesi ile anne-çocuk ilişkilerinin etkilemediği düşünülmektedir.

Çabukça (2002), demografik değişkenlerin evlilik uyumuna etkilerini incelemiştir. Araştırmasında 150 evli çiftte Empatik Eğilim Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği uygulamıştır.Sonucunda, kadınların yaşlarının aile ilişkilerini etkilemediğini saptamıştır.

Özyürek (2004), kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların, çocuklarına karşı tutumlarının yerleşim birimi ve demografik özelliklere göre oluşan farklılıkları incelemiştir. Kırsalda yaşayan 117 ve kentte yaşayan 264 olmak üzere 5-6 yaş grubu çocuğa sahip 381 anne baba araştırma kapsamına almıştır. Anne-baba tutumlarını belirlemek için PARI kullanmıştır. Anne PARI puanları ile annelerin yaşları arasında ve anne yaşı ve yerleşim biriminin ortak etkisine göre anlamlı bir fark saptamamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların öğrenim durumuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 16’ da verilmiştir.

Tablo 16
Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Öğrenim Durumu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra ort.	Kruskall- Wallis H	P
Sıcaklık ve Sevgi	Okur Yazar Değil	49	36,2	32,0	13,2	21,0	74,0	76,1	2,278	0,517
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	33,9	27,5	12,8	21,0	61,0	66,6		
	İlkokul Mezunu	39	32,0	29,0	10,7	20,0	59,0	64,7		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	37,8	38,0	14,3	20,0	53,0	75,6		
Saldırganlık ve Kin	Okur Yazar Değil	49	27,8	26,0	9,4	16,0	54,0	74,0	1,362	0,714
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	26,9	23,0	9,2	16,0	46,0	70,2		
	İlkokul Mezunu	39	25,9	23,0	9,1	16,0	44,0	64,1		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	27,9	29,0	9,2	16,0	38,0	72,9		
İlgisizlik ve İhmal	Okur Yazar Değil	49	21,6	20,0	7,4	12,0	42,0	76,4	2,016	0,569
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	20,4	17,5	7,3	12,0	33,0	67,4		
	İlkokul Mezunu	39	19,5	18,0	6,2	12,0	31,0	65,1		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	21,2	19,0	8,5	12,0	31,0	68,9		
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okur Yazar Değil	49	14,9	14,0	4,5	8,0	32,0	72,1	0,613	0,893
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	14,6	13,5	4,5	8,0	23,0	70,4		
	İlkokul Mezunu	39	14,3	13,0	4,3	8,0	24,0	66,0		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	14,8	16,0	3,3	10,0	18,0	74,1		
Toplam	Okur Yazar Değil	49	100,5	94,0	31,6	57,0	199,0	76,0	2,479	0,479
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	95,8	88,5	29,3	61,0	146,0	68,5		
	İlkokul Mezunu	39	91,6	79,0	27,8	60,0	158,0	63,0		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	101,7	104,0	34,4	58,0	140,0	74,6		

Tablo 16 ' da çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin öğrenim durumu gruplarına göre Kruskall-Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 16 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki annelerin, öğrenim durumu grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Çekirdek aile yapısında annenin öğrenim durumu anne-çocuk ilişkilerini etkilememiştir. Tablo incelendiğinde annelerin öğrenim durumlarının birbirlerine yakın olduğu, bu durumun da yaşanan bölgenin özelliğinden kaynaklandığı bu nedenle anne-çocuk ilişkilerinin etkilenmediği düşünülmektedir.

Maya (2004) araştırmasında ailelerin çocuğun başarı güdüsünü nasıl etkilediğini incelemiştir. Örneklem grubunu 52 devlet ve 5 özel liseye devam eden 20,407 öğrenci oluşturmuştur. Anne babanın eğitim seviyesinin öğrencinin başarı güdüsü üzerinde etkili olmadığını saptamıştır.

Başer (2006), aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 418 üniversite öğrencisine Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kendini Kabul Envanteri uygulamıştır. Ana-babanın eğitim düzeyinin aileden algılanan sosyal destek düzeyini olumlu etkileyip etkilemediğini belirlemek için uygulanan varyans analizi sonucuna göre anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır. Ana-babaların aldıkları eğitimin aileden algılanan sosyal destek düzeyini olumlu veya olumsuz yönde etkilemediğini saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Geniş aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların öğrenim düzeyine göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 17' de verilmiştir.

Tablo 17

Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Öğrenim Durumu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis H	p	İkili Karşılaş- tırma
Sıcaklık ve Sevgi	Okur Yazar Değil	2	35,5	35,5	14,8	25,0	46,0	62,3	8,65	0,034*	4-1**
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	33,9	29,0	12,0	21,0	53,0	57,5			4-2**
	İlkokul Mezunu	50	38,3	33,5	13,7	20,0	73,0	71,1			4-3**
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	31,1	27,0	11,4	20,0	53,0	51,2			
Saldırganlık ve Kin	Okur Yazar Değil	2	27,0	27,0	4,2	24,0	30,0	62,3	3,164	0,367	
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	28,9	26,0	10,2	17,0	47,0	64,2			
	İlkokul Mezunu	50	29,3	29,0	9,1	16,0	44,0	65,9			
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	26,4	25,0	7,8	16,0	38,0	54,1			
İlgisizlik ve İhmal	Okur Yazar Değil	2	19,0	19,0	4,2	16,0	22,0	64,0	9,025	0,029*	4-1**
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	20,4	17,5	7,2	12,0	31,0	60,8			4-2**
	İlkokul Mezunu	50	22,5	19,5	7,6	12,0	34,0	70,8			4-3**
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	18,3	15,5	6,6	12,0	31,0	50,3			
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okur Yazar Değil	2	16,0	16,0	2,8	14,0	18,0	74,5	2,417	0,49	
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	15,3	14,0	4,5	10,0	25,0	60,9			
	İlkokul Mezunu	50	15,1	15,0	3,0	8,0	19,0	65,2			
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	14,2	14,0	3,6	8,0	23,0	55,4			
Toplam	Okur Yazar Değil	2	97,5	97,5	26,2	79,0	116,0	65,0	7,218	0,065	
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	98,5	87,5	30,6	64,0	145,0	62,1			
	İlkokul Mezunu	50	105,2	94,0	31,1	63,0	166,0	69,5			
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	90,0	79,0	26,9	57,0	140,0	51,2			

*p<0,05

Tablo 17 ' de geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin öğrenim gruplarına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 17 incelendiğinde geniş aile yapısındaki annelerin, öğrenim grupları arasında Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ “Sıcaklık ve Sevgi” ve “İlgisizlik ve İhmal” alt boyut puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p<0,05$). Toplam ve diğer alt boyutlarda ise istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır($p>0,05$).

Geniş aile yapısında “Sıcaklık ve Sevgi” alt boyutunda Ortaokul-Lise mezunu annelerin ($x=31,1$) puanı, Okuryazar olmayan ($x=35,5$), Okuryazar-İlkokul Terk ($x=33,9$) ve İlkokul Mezunu ($x=38,3$) annelerin puanlarına göre anlamlı derecede düşüktür. Ayrıca “İlgisizlik ve İhmal” alt boyutunda Ortaokul-Lise mezunu annelerin puanının($x=18,3$), Okuryazar olamayan ($x=19,0$), Okuryazar-İlkokul Terk ($x=20,4$) ve İlkokul Mezunu ($x=22,5$) annelerin puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu görülmektedir.

Annelerin öğrenim durumu yüksek olduğunda çocukları ile olan ilişkilerinin de sağlıklı olduğu söylenebilir. Annenin öğrenim durumu yükseldikçe, geleneksel çocuk yetiştirme bilgi ve yaklaşımlardan uzaklaştıkları, çocukları ile hoşgörülü, demokratik ve güncel bilgiler doğrultusunda sıcak, içten ilişkiler kurduğu böylece çocuğuyla olan ilişkisinin de daha sağlıklı olduğu düşünülebilir. Annenin öğrenimi arttıkça çocuklarıyla daha çok ilgilendiği ve onların sorunlarına ve hayatlarına daha çok katılımcı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu çalışmada geniş aile yapısında eğitim durumu düşük olan annelerin puanlarının yüksek olmasındaki sebebin, geniş aile yapısındaki annelerin kurum ve kuruluşların açtıkları okuma-yazma ve el becerisi kurslarına katıldıkları bu nedenle de genellikle çocuklarını ailede bulunan diğer ebeveynlere bıraktıkları ve çocuklarıyla çok fazla zaman geçiremedikleri böylece anne-çocuk ilişkilerinin de sağlıksızlaştığı düşünülmektedir.

Demirtaş (2001), annelerin tutumları ile çocukların öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, İstanbul ' da yaşayan 7 yaşında çocuğu olan 131 anneye Bireysel Soru Listesi, Özbakımı ve Bazı Temel Becerileri Değerlendirme Ölçeği , Anne baba Tutum Ölçeği (PARI) uygulamıştır.Sonucunda annelerin eğitim düzeylerinin düşük olmasının çocuklarına gösterdiği tutumu dolayısıyla da çocuğun öz bakım becerilerini olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır. Annelerin eğitim durumu yükseldikçe çocuklarına tutumlarının daha demokratik olduğunu , çocukların da öz bakım becerilerinin daha olumlu geliştiğini saptamıştır.

Kapıkıran ve Fiyakalı (2005), lise öğrencilerinde akran baskısı ve problem çözme becerilerini incelemişlerdir. 368 öğrenci ile yaptıkları çalışmada örneklem grubuna Akran Baskısı Ölçeği ve Problem Çözme Envanteri uygulanmıştır. Sonucunda, lise mezunu annelerin çocuklarının güvenli problem çözme yaklaşımına sahip olduklarını, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının da daha düşük problem çözme yaklaşımına sahip olduklarını saptamışlardır.

Lippe (1999), çalışmasında Mısırlı annelerin, eğitim, mesleki durumlarını çocuk yetiştirme tutumlarını ve çocukları ile olan ilişkilerini incelemiştir. Örneklem gelir düzeyi düşük bölgelerden, farklı eğitim seviyelerine sahip 30 anneden oluşmuştur. Yapılan gözlemlerde eğitim seviyesi düşük annelerin çocuklarıyla olan sözlü iletişiminin oldukça az olduğu görülmüştür. Eğitim seviyeleri yüksek ve çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarında geleneksel değerleri daha az benimsedikleri, çocuklarıyla sözlü iletişimlerinin diğerlerine oranla daha güçlü, pozitif ve sık olduğu bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek annelerin, düşük annelere göre daha demokratik tutumda olduklarını da saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların öğrenim durumuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 18' de verilmiştir.

Tablo 18

Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		Çekirdek Aile							Aile Yapısı									Geniş Aile				Mann-Whitney	
PARQ	Öğrenim Durumu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	U	P						
Sıcaklık ve Sevgi	Okur Yazar Değil	49	36,2	32,0	13,2	21,0	74,0	26,0	2	35,5	35,5	14,8	25,0	46,0	26,0	49,0	1,000						
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	33,9	27,5	12,8	21,0	61,0	29,6	16	33,9	29,0	12,0	21,0	53,0	29,2	331,0	0,930						
	İlkokul Mezunu	39	32,0	29,0	10,7	20,0	59,0	39,1	50	38,3	33,5	13,7	20,0	73,0	49,6	743,0	0,053						
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	37,8	38,0	14,3	20,0	53,0	36,5	52	31,1	27,0	11,4	20,0	53,0	30,0	184,5	0,311						
Saldırganlık ve Kin	Okur Yazar Değil	49	27,8	26,0	9,4	16,0	54,0	25,9	2	27,0	27,0	4,2	24,0	30,0	28,0	45,0	0,846						
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	26,9	23,0	9,2	16,0	46,0	28,3	16	28,9	26,0	10,2	17,0	47,0	32,8	283,5	0,359						
	İlkokul Mezunu	39	25,9	23,0	9,1	16,0	44,0	39,3	50	29,3	29,0	9,1	16,0	44,0	49,4	754,0	0,065						
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	27,9	29,0	9,2	16,0	38,0	33,7	52	26,4	25,0	7,8	16,0	38,0	30,5	209,5	0,616						
İlgisizlik ve İhmal	Okur Yazar Değil	49	21,6	20,0	7,4	12,0	42,0	26,1	2	19,0	19,0	4,2	16,0	22,0	23,0	43,0	0,770						
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	20,4	17,5	7,3	12,0	33,0	29,5	16	20,4	17,5	7,2	12,0	31,0	29,5	335,5	0,993						
	İlkokul Mezunu	39	19,5	18,0	6,2	12,0	31,0	39,9	50	22,5	19,5	7,6	12,0	34,0	49,0	777,5	0,099						
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	21,2	19,0	8,5	12,0	31,0	34,6	52	18,3	15,5	6,6	12,0	31,0	30,4	201,5	0,505						
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okur Yazar Değil	49	14,9	14,0	4,5	8,0	32,0	25,7	2	16,0	16,0	2,8	14,0	18,0	32,3	36,5	0,541						
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	14,6	13,5	4,5	8,0	23,0	28,8	16	15,3	14,0	4,5	10,0	25,0	31,4	306,0	0,598						
	İlkokul Mezunu	39	14,3	13,0	4,3	8,0	24,0	40,2	50	15,1	15,0	3,0	8,0	19,0	48,8	787,0	0,116						
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	14,8	16,0	3,3	10,0	18,0	33,7	52	14,2	14,0	3,6	8,0	23,0	30,5	210,0	0,622						
Toplam	Okur Yazar Değil	49	100,5	94,0	31,6	57,0	199,0	26,0	2	97,5	97,5	26,2	79,0	116,0	26,3	48,5	0,981						
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	95,8	88,5	29,3	61,0	146,0	29,0	16	98,5	87,5	30,6	64,0	145,0	30,8	315,0	0,714						
	İlkokul Mezunu	39	91,6	79,0	27,8	60,0	158,0	38,2	50	105,2	94,0	31,1	63,0	166,0	50,3	711,5	0,028*						
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	101,7	104,0	34,4	58,0	140,0	34,6	52	90,0	79,0	26,9	57,0	140,0	30,4	201,5	0,507						

*p<0,05

Tablo 18’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının öğrenim durumuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 18 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin öğrenim durumu grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p > 0.05$). Geniş aile yapısında ilköğretim mezunu annelerin toplam puanı ($x=105,2$), çekirdek aile yapısında ilköğretim mezunu annelerin toplam puanına ($x=91,6$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek görülmektedir. Geniş aile yapısının kalabalık ve çok ebeveynli bir yapıya sahip olmasıyla annenin çocuğuyla ilgili olarak çok fazla söz sahibi olamadığı, kararlara etkin olarak katılamadığı bu nedenle de anne-çocuk ilişkilerinin sağlıksızlaştığı düşünülmektedir.

Sarı (2007), anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir. 700 kişiden oluşan örneklem grubuna Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Sosyal Uyum Ölçeğinin uygulamıştır. Sonucunda, annelerin öğrenim düzeyinin artması ile birlikte çocukların sosyal uyumlarının arttığı, düşmesi ile birlikte sınırlı sosyal uyumun görüldüğünü saptamıştır.

Pala Gönkan (2007), ailenin ilköğretim öğrencilerinin eğitimi üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmasında Elazığ’da yaşayan 1000 veliye anket formu uygulamıştır. Sonucunda, ailenin çocuğuna karşı tutum ve davranışları probleminde eğitim durumunun bazı konularda etkili olduğunu saptamıştır. Okur yazar olmayan velilerin çocukları üzerinde baskı kurduğu, yüksek başarı beklediği, kendi beklentilerine uygun bir çocuk olması yönünde fikir beyan ettiklerini saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk sayısına göre Kruskal- Wallis Testi sonuçları Tablo 19’ da verilmiştir.

Tablo 19

Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Sayısı	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskall- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	26	34,1	31	10,9	21	53	71,8	5,3	3	0,151
	3 Çocuk	31	30,3	26	10,5	20	59	57,2			
	4 Çocuk	36	33,6	30,5	11,6	20	55	68,9			
	5+ Çocuk	46	38,1	34	14,5	21	74	78,5			
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	26	27,2	25	9,4	16	52	70,7	2,4	3	0,501
	3 Çocuk	31	25,5	23	9,6	16	46	61,3			
	4 Çocuk	36	26,6	27	7,7	16	38	69,9			
	5+ Çocuk	46	28,3	24	10,0	16	54	75,6			
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	26	19,8	18,5	6,5	12	31	66,4	6,5	3	0,089
	3 Çocuk	31	18,3	16	6,3	12	33	56,3			
	4 Çocuk	36	20,7	19,5	6,4	12	31	72,4			
	5+ Çocuk	46	22,6	19,5	8,0	12	42	79,4			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	26	14,5	14	3,7	9	24	70,5	0,4	3	0,950
	3 Çocuk	31	14,2	13	4,3	8	24	66,3			
	4 Çocuk	36	14,6	14,5	4,0	8	23	71,5			
	5+ Çocuk	46	15,0	14,5	5,1	8	32	71,0			
Toplam	1-2 Çocuk	26	95,5	93	27,0	64	149	70,5	4,1	3	0,252
	3 Çocuk	31	88,3	78	26,1	62	158	58,6			
	4 Çocuk	36	95,4	92,5	26,4	58	140	69,9			
	5+ Çocuk	46	103,9	93	35,4	57	199	77,5			

Tablo 19 ' da çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin çocuk sayılarına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 19 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki annelerin, çocuk sayıları grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Çekirdek aile yapısında çocuk sayısı anne-çocuk ilişkilerini etkilememiştir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, çocuk sayıları grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından anlamlı fark görülmemekle birlikte 5 ve üstü çocuk sayısına sahip olan annelerin toplam ($x=103,9$) ve tüm alt boyut puanlarının ($x=38,1$, $x=28,3$ $x= 22,6$ $x=15,0$) yüksek olduğu görülmektedir.

Geniş aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk sayısına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 20' de verilmiştir.

Tablo 20

Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Sayısı	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	29	31,2	26	12,0	20	53	49,9	5,1	3	0,162
	3 Çocuk	41	34,0	28	12,7	20	53	59,5			
	4 Çocuk	30	35,4	31,5	11,7	22	53	65,2			
	5+ Çocuk	20	39,4	36,5	15,0	21	73	70,8			
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	29	27,1	25	7,8	16	38	57,3	2,4	3	0,487
	3 Çocuk	41	27,3	26	8,2	16	38	58,2			
	4 Çocuk	30	27,9	26	9,3	16	44	59,4			
	5+ Çocuk	20	30,6	28,5	9,7	16	47	71,4			
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	29	18,9	17	7,1	12	31	52,7	2,9	3	0,408
	3 Çocuk	41	20,0	17	7,2	12	31	59,8			
	4 Çocuk	30	20,8	18	7,2	12	31	63,3			
	5+ Çocuk	20	22,3	21	7,9	12	34	69,0			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	29	14,4	15	3,8	8	20	57,5	1,3	3	0,721
	3 Çocuk	41	14,5	14	3,1	8	19	58,5			
	4 Çocuk	30	14,8	14,5	3,2	9	23	61,2			
	5+ Çocuk	20	15,8	15	4,1	9	25	68,0			
Toplam	1-2 Çocuk	29	91,5	80	28,1	57	140	54,0	3,6	3	0,306
	3 Çocuk	41	95,8	84	29,2	63	140	58,5			
	4 Çocuk	30	99,0	87	28,7	64	140	61,5			
	5+ Çocuk	20	108,0	102,5	33,7	63	166	72,6			

Tablo 20’ de geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği puanlarının annelerin çocuk sayılarına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 20 incelendiğinde geniş aile yapısındaki annelerin, çocuk sayıları grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Geniş aile yapısında çocuk sayısı anne-çocuk ilişkilerini etkilememiştir.

Geniş aile yapısındaki annelerin, çocuk sayıları grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından anlamlı fark görülmemekle birlikte 5 ve üstü çocuk sayısına sahip annelerin toplam ($x=108,0$) ve tüm alt boyut puanlarının ($x=39,4$, $x=30,6$, $x=22,3$, $x=15,8$) en yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 19 ve 20’de görüldüğü gibi istatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte çocuk sayısının artmasıyla annelerin puanlarının da yükseldiği bu nedenle anne-çocuk ilişkilerinin sağlıklılaştığı söylenebilir. Çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve gösterdikleri ilgi de azalmaktadır. Ayrıca çocuk sayısı arttıkça aile büyüme büyük aileleri yönetmek de daha güç olmaktadır. Bu nedenle anne/babaların kendi otoritelerini arttırmak için çocuklarına karşı daha otoriter davranabilecekleri otoriter davranışların da çocuklar tarafından olumsuz algılanabileceği düşünülmektedir.Aynı zamanda annelerin fazla çocuğunun olmasını istememesi sebebiyle istenmeyen bir gebelik olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çağatay (2003), alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 6,9,12 yaş çocuklarına verilen fiziksel cezanın anne-baba tutumlarını algılamalarını ve çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyip etkilemediğini incelemiştir.Araştırmanın örneklemini alt ve üst sosyoekonomik düzeyden 196 çocuk, anne ve babası oluşturmuştur.Araştırmada veri toplama aracı olarak Jackson Aile Tutumları Testi, Fiziksel Ceza Ölçeği ve Aile Hayatı Çocuk Yetiştirme Ölçeği’ni kullanmıştır.Sonucunda, anne-babaların fiziksel ceza vermede çok çocuğa sahip olmalarının etkili olduğunu saptamıştır.

Çakıcı (2006), alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne – çocuk ilişkilerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini alt sosyoekonomik düzeyden 169, üst sosyoekonomik düzeyden 221 olmak üzere toplam 390 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak aile işlevlerini ölçmek amacı ile Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve anne – çocuk ilişkilerini ölçmek amacıyla ise Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği – Anne Formu (PARQ)’nu kullanmıştır. Sonucunda, “İlgisizlik ve İhmal” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyutlarında anlamlı farklılık saptamıştır. 3 ve üstü sayıda çocuğa sahip olan annelerin diğer çocuk sayılarına sahip annelere göre daha sağlıklı ilişkiler gösterdiklerini bulmuştur.

Bu bulgular istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk sayısına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 21’ de verilmiştir.

Tablo 21
Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Aile Yapısı																	
	Çekirdek Aile								Geniş Aile								Mann-Whitney U	p
	Çocuk Sayısı	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.			
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	26	34,1	31	10,9	21	53	31,6	29	31,2	26	12,0	20	53	24,8	284	0,115	
	3 Çocuk	31	30,3	26	10,5	20	59	33,4	41	34,0	28	12,7	20	53	38,8	540,5	0,277	
	4 Çocuk	36	33,6	30,5	11,6	20	55	32,3	30	35,4	31,5	11,7	22	53	35,0	496,5	0,573	
	5+ Çocuk	46	38,1	34	14,5	21	74	33,2	20	39,4	36,5	15,0	21	73	34,3	445	0,833	
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	26	27,2	25	9,4	16	52	27,6	29	27,1	25	7,8	16	38	28,4	366,5	0,859	
	3 Çocuk	31	25,5	23	9,6	16	46	33,1	41	27,3	26	8,2	16	38	39,1	529	0,223	
	4 Çocuk	36	26,6	27	7,7	16	38	32,4	30	27,9	26	9,3	16	44	34,9	499	0,596	
	5+ Çocuk	46	28,3	24	10,0	16	54	31,8	20	30,6	28,5	9,7	16	47	37,5	380	0,261	
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	26	19,8	18,5	6,5	12	31	29,7	29	18,9	17	7,1	12	31	26,5	333,5	0,460	
	3 Çocuk	31	18,3	16	6,3	12	33	33,9	41	20,0	17	7,2	12	31	38,5	554,5	0,353	
	4 Çocuk	36	20,7	19,5	6,4	12	31	34,2	30	20,8	18	7,2	12	31	32,7	516	0,755	
	5+ Çocuk	46	22,6	19,5	8,0	12	42	33,8	20	22,3	21	7,9	12	34	32,8	445	0,833	
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	26	14,5	14	3,7	9	24	28,0	29	14,4	15	3,8	8	20	28,0	376	0,986	
	3 Çocuk	31	14,2	13	4,3	8	24	34,4	41	14,5	14	3,1	8	19	38,1	571,5	0,462	
	4 Çocuk	36	14,6	14,5	4,0	8	23	33,0	30	14,8	14,5	3,2	9	23	34,1	523,5	0,830	
	5+ Çocuk	46	15,0	14,5	5,1	8	32	32,1	20	15,8	15	4,1	9	25	36,7	396	0,367	
Toplam	1-2 Çocuk	26	95,5	93	27,0	64	149	29,8	29	91,5	80	28,1	57	140	26,4	329,5	0,422	
	3 Çocuk	31	88,3	78	26,1	62	158	33,1	41	95,8	84	29,2	63	140	39,1	530,5	0,231	
	4 Çocuk	36	95,4	92,5	26,4	58	140	32,7	30	99,0	87	28,7	64	140	34,5	511	0,708	
	5+ Çocuk	46	103,9	93	35,4	57	199	32,4	20	108,0	102,5	33,7	63	166	36,1	408,5	0,470	

Tablo 21’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin çocuk sayısına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 21 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin çocuk sayıları grupları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Annelerin aile yapılarının geniş veya çekirdek aile yapısında olmalarının çocuk sayısı gruplarına göre anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Yaşanılan bölgenin özelliğinden kaynaklı olarak her iki aile yapısında da çocuk sayısı çok olmasının anne-çocuk ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Becerik Özdiker (2002) , Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu tanısı konmuş çocukların anneleriyle ilişkilerini algılamaları ile annelerin çocuklarını reddetme algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 80 çocuk ve annesine Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği (Anne Formu) ve Anne – Çocuk ilişkileri Ölçeği (Çocuk formu) uygulamıştır.Sonucunda annelerin çocuk sayılarının Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği (PARQ) toplam ve alt boyutlarına etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını bulmuştur.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk cinsiyetine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 22’ de verilmiştir.

Tablo 22
Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Cinsiyetine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

Aile Yapısı																	
PARQ	Çocuk Cinsiyeti	Çekirdek Aile						Geniş Aile						Sıra Ort.	Mann-Whitney U	P	
		n	- x	Median	Ss	Min	Mak	n	- x	Median	Ss	Min	Mak				
Sıcaklık ve Sevgi	Kız	59	34,0	29,0	13,0	20,0	64,0	65,7	71,0	33,7	28,0	12,5	20,0	73,0	65,4	2084,0	0,961
	Erkek	80	34,7	31,0	12,2	20,0	74,0	65,2	49,0	35,8	29,0	13,4	20,0	53,0	64,7	1945	0,942
Saldırganlık ve Kin	Kız	59	27,4	26,0	9,3	16,0	49,0	63,2	71,0	28,1	26,0	8,6	16,0	47,0	67,4	1960,0	0,528
	Erkek	80	26,7	24,0	9,2	16,0	54,0	63,1	49,0	27,8	26,0	8,8	16,0	46,0	68,2	1805,5	0,450
İlgisizlik ve İhmal	Kız	59	20,5	18,0	7,1	12,0	37,0	66,9	71,0	19,8	17,0	6,9	12,0	34,0	64,3	2010,5	0,693
	Erkek	80	20,7	19,0	7,1	12,0	42,0	65,7	49,0	21,0	18,0	7,8	12,0	31,0	63,9	1907	0,795
Ayrıştırılmamış Reddetme	Kız	59	14,9	14,0	4,6	8,0	32,0	65,1	71,0	14,7	14,0	3,5	8,0	25,0	65,9	2068,0	0,901
	Erkek	80	14,4	14,0	4,2	8,0	29,0	62,5	49,0	14,9	15,0	3,5	8,0	24,0	69,1	1761,5	0,330
Toplam	Kız	59	96,8	89,0	31,0	57,0	182,0	64,8	71,0	96,3	85,0	28,3	57,0	166,0	66,1	2051,0	0,838
	Erkek	80	96,5	91,0	29,4	61,0	199,0	64,3	49,0	99,5	88,0	31,8	57,0	145,0	66,2	1902,5	0,779

Tablo 22’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının çocuk cinsiyetine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 22 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında çocukların cinsiyetine göre Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Annelerin aile yapılarının çekirdek veya geniş aile yapısında olmalarının çocuğun cinsiyetine göre anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Geniş aile yapısında eskiden erkek çocuğu beklentisi fazla ve erkek çocuğuna olan yaklaşım kız çocuklarına göre daha farklıydı. Ancak yaşanan teknolojik gelişimle toplumun ve aile yapılarının değişime uğraması sonucunda geniş aile yapılarının çözülmeye başladığı bu nedenle de aile yapıları arasında çocuk cinsiyetinin anne-çocuk ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Hatipoğlu (1996), ergenlerin benlik tasarımları ile anne davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 619 ergen ve annesi üzerinde Piers Harris ve Algılanan Anne baba Davranışları Envanterini uygulayarak araştırmıştır. Sonucunda anne davranışlarıyla ergenin benlik tasarımı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ancak bunun cinsiyete göre farklılaşmadığını saptamıştır.

De Fruyt ve Vollrath (2003), araştırmalarında ebeveynler arası uyumda ebeveynlerin sahip olduğu çocuğun cinsiyetinin etkilerini incelemiştir. 6 – 15 yaşlarında çocukları olan 144 Flaman ve 205 İsviçreli ebeveyne Hierrarchical Personality Inventory For Children Ölçeği uygulanmıştır. Sonucunda ebeveynler arası ilişkilerin anlaşma ve uyum durumunun çocukların cinsiyetlerinden etkilenmediğini saptamışlardır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk doğum sırasına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 23’ de verilmiştir.

Tablo 23

Çekirdek Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	DoğumSırası	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P	İkili Karşılaştırma
Sıcaklık ve Sevgi	1. Çocuk	36	32,3	28,5	10,9	20	59	45,5	12,2	4	0,016*	5-1** 5-2** 5-3** 5-4**
	2.Çocuk	29	34,0	29	12,4	20	61	48,6				
	3.Çocuk	13	28,8	26	7,5	21	50	38,7				
	4.Çocuk	8	31,3	26,5	10,4	22	53	43,3				
	5+ Çocuk	10	49,4	53	11,7	21	64	76,2				
Saldırganlık ve Kin	1. Çocuk	36	28,9	29,5	10,0	16	52	52,9	15,7	4	0,004*	5-1** 5-2** 5-3** 5-4**
	2.Çocuk	29	25,8	24	7,7	16	41	46,4				
	3.Çocuk	13	20,4	20	4,3	16	29	28,6				
	4.Çocuk	8	23,6	22	7,4	17	38	39,6				
	5+ Çocuk	10	35,5	38	9,1	16	49	71,8				
İlgisizlik ve İhmal	1. Çocuk	36	19,9	18	6,6	12	33	47,3	12,8	4	0,012*	5-1** 5-2** 5-3** 5-4**
	2.Çocuk	29	19,8	18	6,2	12	31	46,6				
	3.Çocuk	13	17,1	17	3,8	12	22	37,7				
	4.Çocuk	8	19,3	18,5	7,1	12	31	43,4				
	5+ Çocuk	10	28,7	31	7,0	12	37	76,6				
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Çocuk	36	15,6	15	4,5	8	24	53,8	11,2	4	0,025*	5-1** 5-2** 5-3** 5-4**
	2.Çocuk	29	14,1	14	3,1	8	20	46,5				
	3.Çocuk	13	11,8	12	2,9	8	17	29,0				
	4.Çocuk	8	13,9	13	3,8	9	20	44,1				
	5+ Çocuk	10	17,7	18	6,2	8	32	63,8				
Toplam	1. Çocuk	36	96,7	94,5	27,7	58	158	49,8	14,4	4	0,006*	5-1** 5-2** 5-3** 5-4**
	2.Çocuk	29	93,8	87	25,6	62	146	47,8				
	3.Çocuk	13	78,2	74	14,6	62	111	31,2				
	4.Çocuk	8	88,0	77,5	26,4	60	140	41,1				
	5+ Çocuk	10	131,3	140	33,4	57	182	74,4				

*p<0,05

*(Çocuk doğum sırası ile ilgili olan tablolarda n sayısı Kişisel Bilgi Formunda boş bırakılması nedeniyle eksiktir.)

Tablo 23 ' de çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının çocuk doğum sırası gruplarına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 23 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki annelerin, doğum sırası grupları arasında Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p<0,05$). Çekirdek aile yapısındaki annelerin 5 ve üstü doğum sırası grubundaki toplam ($\bar{x}=131,3$) ve tüm alt boyut puanlarının ($\bar{x}=49,4$, $\bar{x}=35,5$, $\bar{x}=28,7$, $\bar{x}=17,7$) diğer doğum sırasındaki puanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Annelerin 5 ve üstü doğum sırasındaki çocuklarıyla ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu, doğum sırasının anne-çocuk ilişkilerini etkilediği görülmektedir. 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların sonuncu çocuk oldukları düşünülürse annelerin çocuklarına olan ilgi ve zamanlarını azaldığı, ayrıca bu doğum sırasındaki çocukların annelerinden çok kardeşleriyle ilişkili ve paylaşımlarının yoğun olduğu bu nedenle de anne-çocuk ilişkilerinin olumsuz olarak etkilendiği düşünülmektedir.

Aile yapısındaki annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk doğum sırasına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 24' de verilmiştir.

Tablo 24:

Geniş Aile Yapısındaki Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Doğum Sırası	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1. Çocuk	33	31,7	27	12,6	20	53	37,6	8,2	4	0,086
	2.Çocuk	24	34,5	28,5	12,7	20	53	42,8			
	3.Çocuk	20	34,6	29,5	13,8	22	73	45,4			
	4.Çocuk	5	43,0	53	14,6	21	53	56,8			
	5+ Çocuk	4	50,8	52	6,3	42	57	70,4			
Saldırganlık ve Kin	1. Çocuk	33	26,4	25	8,6	16	38	39,5	8,7	4	0,069
	2.Çocuk	24	26,9	26,5	7,5	16	38	42,3			
	3.Çocuk	20	27,5	26	9,6	16	47	42,1			
	4.Çocuk	5	31,6	38	8,8	22	38	55,3			
	5+ Çocuk	4	40,3	39	4,0	37	46	75,4			
İlgisizlik ve İhmal	1. Çocuk	33	19,1	17	7,3	12	31	38,4	7,1	4	0,132
	2.Çocuk	24	19,9	16,5	6,9	12	31	42,2			
	3.Çocuk	20	21,0	18,5	7,6	12	34	45,4			
	4.Çocuk	5	24,6	31	9,0	12	31	54,6			
	5+ Çocuk	4	28,5	28,5	4,2	24	33	69,8			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Çocuk	33	14,2	13	3,5	8	20	40,1	6,1	4	0,191
	2.Çocuk	24	14,3	14	3,1	8	18	41,6			
	3.Çocuk	20	14,9	15	3,8	8	25	44,8			
	4.Çocuk	5	15,2	18	3,9	10	18	47,3			
	5+ Çocuk	4	20,0	20,5	4,2	15	24	71,5			
Toplam	1. Çocuk	33	91,4	80	29,2	57	140	38,2	9,4	4	0,051
	2.Çocuk	24	95,7	85	28,2	57	140	42,0			
	3.Çocuk	20	98,0	86,5	31,7	63	166	44,8			
	4.Çocuk	5	114,4	140	35,9	65	140	54,5			
	5+ Çocuk	4	139,5	142,5	8,0	128	145	75,9			

Tablo 24 ' de geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının annelerin çocuk doğum sırası gruplarına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 24 incelendiğinde geniş aile yapısındaki annelerin, çocuk doğum sırası Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Geniş aile yapısındaki annelerin, çocuk doğum sırası Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemekle birlikte toplam ve tüm alt boyut puanlarında farklılıklar bulunmaktadır. Geniş aile yapısındaki annelerin çocuk doğum sırası 5 ve üstü olan grupta toplam ($x=139,5$) ve “Sıcaklık ve Sevgi” ($x=50,8$), “ Saldırganlık ve Kin ” ($x=40,3$), “İlgisizlik ve İhmal”($x=28,5$), “Ayrıştırılmamış Reddetme”($x=20,0$) alt boyutlarında ise en yüksek puanlar görülmektedir. Aynı zamanda doğum sırası ilerledikçe toplam ve alt boyutlardaki puanlar da yükselmektedir. Annelerin 5 ve üstü doğum sırasındaki çocuklarıyla ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu, doğum sırasının anne-çocuk ilişkilerini etkilediği görülmektedir. 5 ve üstü çocukların sonuncu çocuk oldukları düşünülürse annelerin çocuklarına olan ilgi ve zamanlarını azaldığı, ayrıca bu doğum sırasındaki çocukların kardeşleriyle kurulmuş ilişkiler ağında ilişkili ve paylaşımlarının annelerinden çok kardeşleriyle yoğun olduğu bu nedenle de anne-çocuk ilişkilerinin olumsuz olarak etkilendiği düşünülmektedir.

Volling ve Belsky (1992), anne-çocuk, baba çocuk kardeş ilişkilerini incelemiştir. Çalışmalarını 2 çocuğu olan 30 aile yürütmüştür. İki çocuktan ilk doğanlar 6, diğeri daha küçük yaştadır. İlk doğan çocuğun 12-13 aylıkken anne-çocuk, baba-çocuk ilişkisi gözlenmiş, çocuk 3 yaşına geldiğinde değerlendirme yeniden yapılmıştır. Sonuçta kardeşler arasında kavga ve gerginliğin büyük oranda anne-bebek ilişkisinden kaynaklandığı bulmuşlardır. Ailelerin ilk doğan çocuklarıyla erken iletişim deneyimlerinin kardeşler arası iletişimdeki kaliteyi arttırdığını saptamışlardır.

Mangır ve diğ erleri (1995), ilkokul 5. sınıfa devam eden 10-11 yaşları arasındaki fiziksel yönden istismar edilen ve edilmeyen çocukların ana-baba tutumlarını algılayış şekillerini incelemişlerdir. Örnekleme grubundaki 715 çocuğa r. Brofensrenner Ana-Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır.Sonucunda, çocuğun doğum sırası ile fiziksel istismarı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Annelerin PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların doğum sırasına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 25’ de verilmiştir.

Tablo 25
Annelerin PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Doğum Sırasına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Aile Yapısı																
	Çekirdek Aile							Geniş Aile							Mann-Whitney		
	DoğumSırası	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	- x	Median	ss	Min	Mak	Sıra Ort.	U	P
Sıcaklık ve Sevgi	1.Çocuk	36	32,3	28,5	10,9	20	59	37,4	33	31,7	27	12,6	20	53	32,4	509	0,305
	2.Çocuk	29	34,0	29	12,4	20	61	27,6	24	34,5	28,5	12,7	20	53	26,3	332	0,774
	3.Çocuk	13	28,8	26	7,5	21	50	14,8	20	34,6	29,5	13,8	22	73	18,4	102	0,300
	4.Çocuk	8	31,3	26,5	10,4	22	53	6,0	5	43,0	53	14,6	21	53	8,6	12	0,234
	5+.Çocuk	10	49,4	53	11,7	21	64	7,7	4	50,8	52	6,3	42	57	7,1	18,5	0,814
Saldırganlık ve Kin	1.Çocuk	36	28,9	29,5	10,0	16	52	36,8	33	26,4	25	8,6	16	38	33,0	529,5	0,437
	2.Çocuk	29	25,8	24	7,7	16	41	25,9	24	26,9	26,5	7,5	16	38	28,3	316,5	0,571
	3.Çocuk	13	20,4	20	4,3	16	29	12,7	20	27,5	26	9,6	16	47	19,8	74	0,038*
	4.Çocuk	8	23,6	22	7,4	17	38	5,7	5	31,6	38	8,8	22	38	9,1	9,5	0,118
	5+.Çocuk	10	35,5	38	9,1	16	49	7,0	4	40,3	39	4,0	37	46	8,9	14,5	0,389
İlgisizlik ve İhmal	1.Çocuk	36	19,9	18	6,6	12	33	36,9	33	19,1	17	7,3	12	31	33,0	527	0,417
	2.Çocuk	29	19,8	18	6,2	12	31	27,2	24	19,9	16,5	6,9	12	31	26,8	343,5	0,936
	3.Çocuk	13	17,1	17	3,8	12	22	14,8	20	21,0	18,5	7,6	12	34	18,5	101	0,284
	4.Çocuk	8	19,3	18,5	7,1	12	31	6,1	5	24,6	31	9,0	12	31	8,4	13	0,295
	5+.Çocuk	10	28,7	31	7,0	12	37	7,7	4	28,5	28,5	4,2	24	33	7,1	18,5	0,814
Ayrıştırılmamış Reddetme	1.Çocuk	36	15,6	15	4,5	8	24	37,7	33	14,2	13	3,5	8	20	32,1	497,5	0,243
	2.Çocuk	29	14,1	14	3,1	8	20	26,6	24	14,3	14	3,1	8	18	27,5	335,5	0,821
	3.Çocuk	13	11,8	12	2,9	8	17	12,3	20	14,9	15	3,8	8	25	20,1	68,5	0,023*
	4.Çocuk	8	13,9	13	3,8	9	20	6,6	5	15,2	18	3,9	10	18	7,7	16,5	0,602
	5+.Çocuk	10	17,7	18	6,2	8	32	7,0	4	20,0	20,5	4,2	15	24	8,9	14,5	0,389
Toplam	1.Çocuk	36	96,7	94,5	27,7	58	158	37,5	33	91,4	80	29,2	57	140	32,2	503	0,273
	2.Çocuk	29	93,8	87	25,6	62	146	26,8	24	95,7	85	28,2	57	140	27,3	342	0,914
	3.Çocuk	13	78,2	74	14,6	62	111	13,4	20	98,0	86,5	31,7	63	166	19,3	83,5	0,086
	4.Çocuk	8	88,0	77,5	26,4	60	140	5,9	5	114,4	140	35,9	65	140	8,8	11	0,180
	5+.Çocuk	10	131,3	140	33,4	57	182	7,0	4	139,5	142,5	8,0	128	145	8,9	14,5	0,388

Tablo 25’ de Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ puanlarının doğum sırasına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 25 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında doğum sırası Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ “Saldırganlık ve Kin” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p > 0.05$). Toplam ve diğer alt boyut puanlarında ise istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > 0.05$). Geniş aile yapısındaki annelerin, doğum sırası 3. olan grupta “Saldırganlık ve Kin” ($x=27,5$) ve “Ayrıştırılmamış Reddetme”($x= 14,9$) alt boyut puanları çekirdek aile yapısındaki annelerin doğum sırası 3. olan gruptaki “Saldırganlık ve Kin” ($x=20,4$) ve “Ayrıştırılmamış Reddetme”($x= 11,8$) alt boyut puanlarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Ortanca çocukların kendinden önce ve sonraki kardeşlerinin ikilemi arasında kalması ve geniş ailenin yapısında sadece annenin değil diğer ebeveynlerinde çocukla ilgili söz sahibi olmasıyla anne-çocuk ilişkilerinin sağlıklı olduğu düşünülmektedir.

Kulik (2004), çalışmada İsrail toplumundaki nesiller arası ebeveynsel tavırların ergen erkek çocuklarına geçişine doğum sırasının etkileri incelemiştir. Araştırmaya 98 anne, baba ve erkek çocuk olmak üzere 294 kişi katılmıştır. Sonucunda, doğum sırasının, ebeveyn tavırların ergenlere nesiller arası geçişinde etkili olduğunu saptamıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ Çocuk-Anne İlişkisine İlişkin Bulgular Tablo 26-42 arasında verilmiştir.

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların aile yapısına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 26’ da verilmiştir.

Tablo 26
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aile Yapısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Çekirdek Aile							Aile Yapısı							Mann-Whitney U	P
	n	-x	Median	Min	Mak	ss	Sıra Ort.	n	-x	Median	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.		
Sıcaklık ve Sevgi	139	64,6	68,0	26,0	80,0	12,9	132,5	120	63,6	68,5	30,0	80,0	12,8	127,1	7992	0,562
Saldırganlık ve Kin	139	49,3	52,0	21,0	60,0	9,4	135,2	120	48,1	52,0	15,0	60,0	9,6	124,0	7620	0,230
İlgisizlik ve İhmal	139	49,7	52,0	25,0	60,0	8,4	128,3	120	49,8	53,0	25,0	60,0	9,0	131,9	8111	0,702
Ayrıştırılmamış Reddetme	139	32,3	33,0	13,0	40,0	6,0	134,4	120	31,8	34,0	13,0	40,0	5,7	124,9	7732	0,310
Toplam	139	195,9	207,0	95,0	240,0	33,7	132,6	120	193,3	207,0	83,0	238,0	34,9	127,0	7982	0,550

Tablo 26’ da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının aile yapısına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 26 incelendiğinde aile yapısına göre çocukların, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Yaşanılan bölge de her iki aile yapısında anne öğrenim durumu, kardeş sayısı gibi özelliklerin benzemesi nedeniyle aile yapılarının çocuk-anne ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Berber (1990), sosyo ekonomik faktörlerin ve anne-baba tutumlarının okul başarısına olan etkisini incelemiştir. Araştırma Konya il merkezinde lise son sınıftaki 246 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak lise 1 ve 2 not ortalamaları ve Ana Baba Tutum Ölçeği kullanmıştır. Sonucunda, ailedeki birey sayısı çok olan çocukları okul başarılarının da düşük olduğunu saptamıştır.

Kaya (2005), erginlikte kendine güven ve aile ile ilişkilendirilmesini araştırmıştır. Çalışmasını Ankara’da 15-18 yaş grubundaki 360 ergenle gerçekleştirmiştir. Örneklem grubuna Soru Cetveli uygulamıştır. Sonucunda ergenin aile tipi ile ergenin anne-babasının tutumu arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır.

Yılmaz (2007), ergenliğin başları olarak bilinen erinlik dönemindeki ilköğretim ikinci kademe devam eden öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarının, özerkliklerinin gelişimine ve okul başarılarına olan etkilerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Ankara ilinde devlet ilköğretim okuluna devam eden 518’i kız, 488’i erkek olmak üzere 1006 ergen oluşturmuştur. Veriler toplama aracı olarak Anne-Baba Tutum Ölçeği ve Ergen Özerklik Ölçeği, kişisel bilgi formu ve öğrencilerin son dönem karne notları kullanmıştır. Aile tipine göre her iki ölçekte de anlamlı farklılık çıkmamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların gelir grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 27’ de verilmiştir.

Tablo 27

Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Gelir Düzeyi	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	73	63,6	68	13,9	26	79	68,6	1,362	2	0,506
	501-1000TL	52	65,2	67	11,5	36	80	68,7			
	1001TL ve üstü	14	67,8	73	12,4	47	80	81,9			
Saldırganlık ve Kin	500TL ve altı	73	48,7	52	10,3	21	60	68,6	0,210	2	0,900
	501-1000TL	52	50,0	51	8,6	30	60	71,9			
	1001TL ve üstü	14	49,7	49	8,1	38	60	70,4			
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	73	48,9	52	8,9	25	60	66,3	1,794	2	0,408
	501-1000TL	52	50,4	51,5	7,7	33	60	72,2			
	1001TL ve üstü	14	51,6	54,5	8,5	37	60	80,9			
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	73	31,8	33	6,0	16	40	67,0	0,888	2	0,641
	501-1000TL	52	32,8	34	6,1	13	40	73,7			
	1001TL ve üstü	14	32,9	35	5,5	24	40	71,9			
Toplam	500TL ve altı	73	193,0	207	36,6	95	238	67,5	0,924	2	0,630
	501-1000TL	52	198,4	202	29,6	138	240	71,3			
	1001TL ve üstü	14	201,9	214	33,2	149	239	78,3			

Tablo 27 ' de çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının gelir düzeyine göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 27 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki çocukların, gelir düzeyleri arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Çekirdek aile yapısında gelir düzeyi çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir.

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların gelir grubuna göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 28' de verilmiştir.

Tablo 28**Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları**

PARQ	Gelir Düzeyi	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	24	61,5	65,5	13,4	34	77	53,6	1,212	2	0,546
	501-1000TL	58	64,0	69,5	13,3	30	80	62,7			
	1001TL ve üstü	38	64,3	68,5	12,0	42	80	61,4			
Saldırganlıkve Kin	500TL ve altı	24	45,6	48	10,2	23	60	52,0	1,819	2	0,403
	501-1000TL	58	48,9	53	9,6	15	60	63,1			
	1001TL ve üstü	38	48,5	52	9,3	24	60	62,0			
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	24	48,4	51,5	10,2	28	60	56,7	0,678	2	0,713
	501-1000TL	58	49,7	52	8,8	25	60	59,8			
	1001TL ve üstü	38	50,7	54	8,7	35	60	63,9			
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	24	29,6	32	6,9	13	39	49,0	3,748	2	0,153
	501-1000TL	58	32,4	34	5,5	13	39	65,2			
	1001TL ve üstü	38	32,1	34	4,9	22	40	60,6			
Toplam	500TL ve altı	24	185,2	202	38,4	98	233	51,9	1,894	2	0,388
	501-1000TL	58	195,0	209	35,5	83	235	63,2			
	1001TL ve üstü	38	195,7	207	31,9	141	238	61,9			

Tablo 28’ de geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının gelir düzeyine göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 28 incelendiğinde geniş aile yapısındaki çocukların gelir düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Geniş aile yapısında gelir düzeyi çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir.

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 29’ da verilmiştir.

Tablo 29
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Gelir Düzeyine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Gelir Düzeyi	n	Çekirdek Aile						Aile Yapısı						Geniş Aile				Mann-Whitney	
			-	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort	-	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort	U	P				
			x						x											
Sıcaklık ve Sevgi	500TL ve altı	73	63,6	68	13,9	26	79	50,6	24	61,5	65,5	13,4	34	77	44,2	761	0,335			
	501-1000TL	52	65,2	67,0	11,5	36	80	55,3	58	64,0	69,5	13,3	30,0	80,0	55,7	1495,5	0,940			
	1001TL ve üstü	14	67,8	73,0	12,4	47	80	30,1	38	64,3	68,5	12,0	42	80	25,2	215,5	0,295			
Saldırganlık ve Kin	500TL ve altı	73	48,7	52	10,3	21	60	51,3	24	45,6	48	10,2	23	60	42,0	707	0,156			
	501-1000TL	52	50,0	51,0	8,6	30	60	57,6	58	48,9	53,0	9,6	15,0	60,0	53,6	1397,5	0,507			
	1001TL ve üstü	14	49,7	49,0	8,1	38	60	27,9	38	48,5	52,0	9,3	24	60	26,0	246	0,679			
İlgisizlik ve İhmal	500TL ve altı	73	48,9	52	8,9	25	60	49,0	24	48,4	51,5	10,2	28	60	49,1	874,5	0,990			
	501-1000TL	52	50,4	51,5	7,7	33	60	55,9	58	49,7	52,0	8,8	25,0	60,0	55,1	1485,5	0,893			
	1001TL ve üstü	14	51,6	54,5	8,5	37	60	28,0	38	50,7	54,0	8,7	35	60	25,9	244,5	0,656			
Ayrıştırılmamış Reddetme	500TL ve altı	73	31,8	33	6,0	16	40	51,3	24	29,6	32	6,9	13	39	41,9	705	0,151			
	501-1000TL	52	32,8	34,0	6,1	13	40	57,7	58	32,4	34,0	5,5	13,0	39,0	53,5	1394,5	0,495			
	1001TL ve üstü	14	32,9	35,0	5,5	24	40	28,3	38	32,1	34,0	4,9	22	40	25,9	241,5	0,610			
Toplam	500TL ve altı	73	193,0	207	36,6	95	238	50,6	24	185,2	202	38,4	98	233	44,2	760,5	0,333			
	501-1000TL	52	198,4	202,0	29,6	138	240	56,1	58	195,0	209,0	35,5	83,0	235,0	54,9	1475,5	0,846			
	1001TL ve üstü	14	201,9	214,0	33,2	149	239	29,4	38	195,7	207,0	31,9	141	238	25,4	225,5	0,402			

Tablo 29’ da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının gelir düzeyine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 29 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapısındaki çocukların gelir düzeyine göre, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Aile yapıları gelir düzeyinde çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir.

Tablo 27, 28 ve 29 da gelir düzeyinin çocuk-anne ilişkilerini etkilemediği görülmektedir. Annelerin gelir düzeylerini kabullenip çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtmadığı çocuklarından ilgi ve sevgilerini esirgemediği bir çocuk için de ilgi ve sevginin yerini başka bir şeyin tutamadığı böylece gelir düzeyinin çocuk-anne ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Düzgün (1995), lise öğrencilerinin psikolojik durumu ile anne-baba tutumlarını incelemiştir. 448 öğrenciden oluşan örneklem grubuna Anne Baba Tutum Envanteri uygulamıştır. Sonucunda, orta ve alt sosyo ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin demokratik anne baba tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını t testi ile değerlendirmiş ve bulgular sonucunda farkın anlamlı olmadığını saptamıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne yaş gruplarına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 30’ da verilmiştir.

Tablo 30**Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları**

PARQ	Yaş Grupları	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	10	71,0	77	12,1	49	80	98,6	7,734	3	0,052
	31-35	50	6,6	67,5	12,3	26	79	64,3			
	36-40	48	66,7	70,5	11,1	43	80	74,7			
	41+	31	60,8	67	15,6	29	79	62,8			
Saldırganlık ve Kin	21-30	10	51,3	55,5	8,9	37	60	78,0	1,121	3	0,772
	31-35	50	49,4	52	9,5	22	60	71,1			
	36-40	48	49,9	51	8,6	30	60	71,0			
	41+	31	47,5	51	10,8	21	60	64,1			
İlgisizlik ve İhmal	21-30	10	54,3	57	6,2	43	60	93,1	6,887	3	0,076
	31-35	50	48,9	51	8,2	29	60	64,9			
	36-40	48	51,4	52,5	7,2	34	60	76,4			
	41+	31	47,1	49	10,2	25	60	60,9			
Ayrıştırılmamış Reddetme	21-30	10	33,0	36	6,4	18	38	75,2	0,530	3	0,912
	31-35	50	31,9	33	6,1	18	40	67,4			
	36-40	48	32,7	33	5,6	13	40	72,2			
	41+	31	32,1	33	6,4	16	40	69,1			
Toplam	21-30	10	209,6	228,5	32,7	147	237	90,1	4,517	3	0,211
	31-35	50	193,9	207	33,2	95	238	66,6			
	36-40	48	200,7	202,5	28,7	146	240	74,3			
	41+	31	187,6	200	40,5	98	238	62,4			

Tablo 30 ‘ da çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının anne yaş grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 30 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki çocukların annelerinin yaş grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların annelerinin yaş grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemekle birlikte, çekirdek aile yapısındaki çocukların anne 21-30 yaş grubunda toplam ($x=209,6$) ve tüm alt boyut ($x=71,0$, $x=51,3$, $x=54,3$, $x=33,0$) puanlarının en yüksek puanlar olduğu görülmektedir.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinin (PARQ) değerlendirilmesinde alınan puan yükseldikçe çocuğun anne ile ilişkisinin daha sağlıklılaştığı, annesini reddetme düzeyinin arttığı bilinmektedir.

Bu bilgiye göre çekirdek aile yapısında 21-30 yaş grubunda anneleri olan çocukların anneleriyle ilişkilerinin sağlıklı olduğu söylenebilir. Genç yaştaki annelerin yeterli deneyimleri olmadığı için çocuk yetiştirme konusunda daha çok kaygılı bu duyguyla da aşırı koruyucu ve ya otoriter davrandıkları, bu nedenle de çocukların genç yaştaki annelerinin deneyimlerini ve sabırlarını az bulmalarının çekirdek aile yapısında çocuk-anne ilişkilerinin sağlıklı şekilde etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca çekirdek aile yapısında çocukla ilgilenecek deneyimli ebeveynlerin olmamasının da bu durumu etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Çimen (2000), üniversite anaokullarına devam eden beş- altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerini incelemiştir. Çalışmasını Ankara’da gerçekleştirmiştir. Sonucunda, annenin yaşının çocuğun psiko-sosyal gelişiminde etkili olduğunu bulmuştur. Annesi 41 ve daha yukarı yaşta olan çocukların toplumsallaşma

puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu, 36-40 yaş arasında olanların ise en düşük olduğu sonucunu elde etmiştir.

Bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne yaş grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 31' de verilmiştir.

Tablo 31

Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Grubuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Yaş Grupları	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	7	64,9	72	15,9	34	76	65,1	3,862	3	0,277
	31-35	50	61,5	62,5	11,6	45	78	53,6			
	36-40	39	65,7	72	13,5	30	80	67,8			
	41+	24	64,2	70	13,3	43	80	61,6			
Saldırganlık ve Kın	21-30	7	47,4	50	11,1	23	55	54,9	3,157	3	0,368
	31-35	50	47,1	49	8,6	35	60	55,2			
	36-40	39	49,5	54	10,5	15	60	67,9			
	41+	24	48,1	52	10,0	29	60	61,2			
İlgisizlik ve İhmal	21-30	7	48,6	52	10,9	28	58	56,4	3,034	3	0,386
	31-35	50	48,4	52	8,9	34	60	54,5			
	36-40	39	51,2	54	8,9	25	60	66,0			
	41+	24	50,8	54	9,0	35	60	65,2			
Ayrıştırılmamış Reddetme	21-30	7	30,6	34	8,3	13	36	56,8	1,605	3	0,658
	31-35	50	31,4	32,5	5,1	18	39	56,4			
	36-40	39	32,5	34	5,6	13	40	65,2			
	41+	24	31,8	34	6,4	15	39	62,7			
Toplam	21-30	7	191,4	207	45,0	98	223	59,5	3,364	3	0,339
	31-35	50	188,3	200	31,9	136	234	54,2			
	36-40	39	198,9	213	36,2	83	238	67,6			
	41+	24	194,8	209,5	36,7	123	235	62,4			

Tablo 31 ' de geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının anne yaş grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 31 incelendiğinde geniş aile yapısındaki çocukların annelerinin yaş grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Geniş aile yapısında anne yaşı çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir. Geniş aile yapısında çocuklarla ilgili kararların genellikle evde bulunan yaşça büyük kişiler tarafından alındığı ve evde genellikle anneanne ve babaanne gibi çocuklarla ilgilenecek daha deneyimli kişilerin bulunduğu bu nedenle de geniş aile yapısında çocuk-anne ilişkilerinin anne yaşından etkilenmediği düşünülmektedir.

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne yaş grubuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 32' de verilmiştir.

Tablo 32
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Yaş Grubuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Yaş Grupları	Aile Yapısı															
		Çekirdek Aile							Geniş Aile							Mann-Whitney U	P
		n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.		
Sıcaklık ve Sevgi	21-30	10	71,0	77	12,1	49	80	10,8	7	64,9	72	15,9	34	76	6,5	17,5	0,087
	31-35	50	63,6	67,5	12,3	26	79	53,3	50	61,5	62,5	11,6	45	78	47,7	1112	0,340
	36-40	48	66,7	70,5	11,1	43	80	43,6	39	65,7	72	13,5	30	80	44,4	918,5	0,881
	41+	31	60,8	67	15,6	29	79	26,9	24	64,2	70	13,3	43	80	29,4	338,5	0,568
Saldırganlık ve Kin	21-30	10	51,3	55,5	8,9	37	60	10,4	7	47,4	50	11,1	23	55	7,1	21,5	0,187
	31-35	50	49,4	52	9,5	22	60	55,1	50	47,1	49	8,6	35	60	45,9	1019	0,110
	36-40	48	49,9	51	8,6	30	60	43,4	39	49,5	54	10,5	15	60	44,7	907,5	0,807
	41+	31	47,5	51	10,8	21	60	28,0	24	48,1	52	10,0	29	60	28,0	371,5	0,993
İlgisizlik ve İhmal	21-30	10	54,3	57	6,2	43	60	10,4	7	48,6	52	10,9	28	58	7,1	21,5	0,184
	31-35	50	48,9	51	8,2	29	60	51,0	50	48,4	52	8,9	34	60	50,0	1227	0,874
	36-40	48	51,4	52,5	7,2	34	60	42,9	39	51,2	54	8,9	25	60	45,3	884,5	0,659
	41+	31	47,1	49	10,2	25	60	25,4	24	50,8	54	9,0	35	60	31,4	290,5	0,165
Ayrıştırılmamış Reddetme	21-30	10	33,0	36	6,4	18	38	10,3	7	30,6	34	8,3	13	36	7,2	22,5	0,220
	31-35	50	31,9	33	6,1	18	40	52,7	50	31,4	32,5	5,1	18	39	48,3	1138	0,438
	36-40	48	32,7	33	5,6	13	40	44,6	39	32,5	34	5,6	13	40	43,3	907,5	0,807
	41+	31	32,1	33	6,4	16	40	28,5	24	31,8	34	6,4	15	39	27,3	355	0,772
Toplam	21-30	10	209,6	228,5	32,7	147	237	10,5	7	191,4	207	45,0	98	223	6,9	20	0,142
	31-35	50	193,9	207	33,2	95	238	53,2	50	188,3	200	31,9	136	234	47,8	1114,5	0,349
	36-40	48	200,7	202,5	28,7	146	240	43,9	39	198,9	213	36,2	83	238	44,2	929,5	0,956
	41+	31	187,6	200	40,5	98	238	26,9	24	194,8	209,5	36,7	123	235	29,4	338	0,563

Tablo 32’ de Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının yaş grubuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 32 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapısındaki çocukların annelerinin yaş grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).Aile yapılarında anne yaşı çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir. Annelerin aile yapısı ne olursa olsun anne karnından itibaren çocukların hayatında çok önemli bir yere sahip olduğu bu nedenle de çocuk-anne ilişkilerinin etkilenmediği düşünülmektedir.

Günindi (2008), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasını, Ankara il merkezi Yenimahalle ilçesinde bulunan anasınıflarına devam eden 180 çocuk ve bu çocukların anne ve babalarıyla gerçekleştirmiştir. Veri toplama aracı olarak Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği-B Formu kullanmıştır. Annelerin yaşlarına göre çocukların; Sosyal Uyum, Sosyal Uyumsuzluk ve Sınırlı Sosyal İlişki alt faktör puanları açısından anlamlı farklılık saptamamıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne öğrenim durumuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 33’ de verilmiştir.

Tablo 33

Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Öğrenim Durumu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra ort.	Kruskall- Wallis H	P
Sıcaklık ve Sevgi	Okur Yazar Değil	49	62,9	66,0	13,3	29,0	79,0	64,6	1,573	0,666
	Okur Yazar Değil	42	65,0	69,5	13,3	26,0	80,0	71,1		
	İlkokul Mezunu	39	66,3	71,0	11,8	39,0	80,0	75,0		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	64,9	69,0	14,0	47,0	80,0	73,0		
Saldırganlık ve Kin	Okur Yazar Değil	49	49,0	51,0	9,5	21,0	60,0	68,1	1,505	0,681
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	49,1	51,5	9,5	22,0	60,0	68,8		
	İlkokul Mezunu	39	50,4	55,0	9,5	32,0	60,0	75,9		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	47,2	47,0	8,9	38,0	60,0	60,4		
İlgisizlik ve İhmal	Okur Yazar Değil	49	49,7	52,0	8,5	25,0	60,0	69,2	0,355	0,949
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	49,4	50,5	8,5	29,0	60,0	68,2		
	İlkokul Mezunu	39	50,3	52,0	8,2	36,0	60,0	73,2		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	49,0	53,0	9,7	37,0	60,0	68,7		
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okur Yazar Değil	49	32,4	33,0	5,7	16,0	40,0	70,4	1,226	0,747
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	31,9	33,5	6,5	13,0	40,0	67,9		
	İlkokul Mezunu	39	32,9	36,0	6,1	18,0	40,0	74,3		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	31,2	30,0	5,0	25,0	37,0	59,1		
Toplam	Okur Yazar Değil	49	194,0	201,0	33,8	98,0	239,0	66,9	1,235	0,745
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	195,3	205,0	33,9	95,0	238,0	69,2		
	İlkokul Mezunu	39	199,9	217,0	33,7	138,0	240,0	75,8		
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	192,3	197,0	36,4	149,0	237,0	65,6		

Tablo 33 ' de çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının anne öğrenim durumu grubuna göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 33 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki çocukların annelerinin öğrenim durumu grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).Çekirdek aile yapısında annelerin öğrenim durumu çocukların anneleriyle olan ilişkilerini etkilememiştir.

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne öğrenim durumuna göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 34

Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Öğrenim Durumu	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis H	P
Sıcaklık ve Sevgi	Okur Yazar Değil	2	63,0	63,0	15,6	52,0	74,0	60,0	0,138	0,987
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	63,9	70,0	13,5	43,0	80,0	60,5		
	İlkokul Mezunu	50	63,1	65,0	13,0	30,0	79,0	59,2		
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	64,0	70,0	12,7	34,0	80,0	61,8		
Saldırganlık ve Kin	Okur Yazar Değil	2	55,5	55,5	6,4	51,0	60,0	86,5	1,241	0,743
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	48,1	52,5	9,5	29,0	58,0	59,3		
	İlkokul Mezunu	50	48,0	51,5	10,0	15,0	60,0	61,2		
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	47,9	51,5	9,5	23,0	60,0	59,2		
İlgisizlik ve İhmal	Okur Yazar Değil	2	46,5	46,5	10,6	39,0	54,0	47,5	0,295	0,961
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	49,9	53,5	9,0	35,0	60,0	60,9		
	İlkokul Mezunu	50	49,4	53,0	9,6	25,0	60,0	60,4		
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	50,2	53,5	8,6	28,0	60,0	61,0		
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okur Yazar Değil	2	32,0	32,0	1,4	31,0	33,0	51,5	0,196	0,978
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	31,4	34,0	6,6	15,0	37,0	60,2		
	İlkokul Mezunu	50	31,5	33,5	6,0	13,0	39,0	59,9		
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	32,1	34,0	5,3	13,0	40,0	61,5		
Toplam	Okur Yazar Değil	2	197,0	197,0	33,9	173,0	221,0	64,5	0,048	0,997
	Okur Yazar-İlkokul Terk	16	193,4	211,0	37,0	123,0	235,0	59,6		
	İlkokul Mezunu	50	192,0	207,0	36,6	83,0	235,0	60,2		
	Ortaokul-Lise Mezunu	52	194,3	207,0	33,6	98,0	238,0	60,9		

Tablo 34 ' de geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının anne öğrenim durumu grubuna göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 34 incelendiğinde geniş aile yapısındaki çocukların, anne öğrenim durumu grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların anne öğrenim durumuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 35' de verilmiştir.

Tablo 35

Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Öğrenim Durumu	Aile Yapısı															
		Çekirdek Aile						Geniş Aile						Mann-Whitney			
		n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	n	- x	Median	ss	Min	Maxi	Sıra ort.	U	P
Sıcaklık ve Sevgi	Okuma Yazması Yok	49	62,9	66,0	13,3	29,0	79,0	26,0	2	63,0	63,0	15,6	52,0	74,0	25,5	48,0	0,961
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	65,0	69,5	13,3	26,0	80,0	29,7	16	63,9	70,0	13,5	43,0	80,0	28,9	326,0	0,862
	İlkokul Mezunu	39	66,3	71,0	11,8	39,0	80,0	48,5	50	63,1	65,0	13,0	30,0	79,0	42,3	839,5	0,261
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	64,9	69,0	14,0	47,0	80,0	32,3	52	64,0	70,0	12,7	34,0	80,0	30,8	222,5	0,814
Saldırganlık ve Kin	Okuma Yazması yok	49	49,0	51,0	9,5	21,0	60,0	25,6	2	55,5	55,5	6,4	51,0	60,0	35,8	29,5	0,342
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	49,1	51,5	9,5	22,0	60,0	30,3	16	48,1	52,5	9,5	29,0	58,0	27,5	304,0	0,577
	İlkokul Mezunu	39	50,4	55,0	9,5	32,0	60,0	49,3	50	48,0	51,5	10,0	15,0	60,0	41,6	806,5	0,162
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	47,2	47,0	8,9	38,0	60,0	29,4	52	47,9	51,5	9,5	23,0	60,0	31,3	219,5	0,767
İlgisizlik ve İhmal	Okuma Yazması Yok	49	49,7	52,0	8,5	25,0	60,0	26,2	2	46,5	46,5	10,6	39,0	54,0	21,3	39,5	0,644
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	49,4	50,5	8,5	29,0	60,0	29,2	16	49,9	53,5	9,0	35,0	60,0	30,4	321,5	0,800
	İlkokul Mezunu	39	50,3	52,0	8,2	36,0	60,0	46,0	50	49,4	53,0	9,6	25,0	60,0	44,2	936,0	0,746
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	49,0	53,0	9,7	37,0	60,0	29,6	52	50,2	53,5	8,6	28,0	60,0	31,2	221,5	0,798
Ayrıştırılmamış Reddetme	Okuma Yazması Yok	49	32,4	33,0	5,7	16,0	40,0	26,2	2	32,0	32,0	1,4	31,0	33,0	22,0	41,0	0,697
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	31,9	33,5	6,5	13,0	40,0	29,9	16	31,4	34,0	6,6	15,0	37,0	28,4	318,0	0,753
	İlkokul Mezunu	39	32,9	36,0	6,1	18,0	40,0	48,8	50	31,5	33,5	6,0	13,0	39,0	42,0	826,5	0,217
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	31,2	30,0	5,0	25,0	37,0	28,1	52	32,1	34,0	5,3	13,0	40,0	31,5	207,5	0,586
Toplam	Okuma Yazması Yok	49	194,0	201,0	33,8	98,0	239,0	26,0	2	197,0	197,0	33,9	173,0	221,0	26,0	49,0	1,000
	Okur Yazar-İlkokul Terk	42	195,3	205,0	33,9	95,0	238,0	30,0	16	193,4	211,0	37,0	123,0	235,0	28,3	316,5	0,734
	İlkokul Mezunu	39	199,9	217,0	33,7	138,0	240,0	48,4	50	192,0	207,0	36,6	83,0	235,0	42,4	843,5	0,276
	Ortaokul-Lise Mezunu	9	192,3	197,0	36,4	149,0	237,0	30,2	52	194,3	207,0	33,6	98,0	238,0	31,1	226,5	0,878

Tablo 35’ de Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının anne öğrenim durumuna göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 35 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında annelerin öğrenim durumu grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Çocukların aile yapılarının çekirdek veya geniş aile yapısında olmalarının eğitim durumu gruplarına göre çocuk-anne ilişkisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 33, 34 ve 35 ‘ de görüldüğü gibi annenin öğrenim durumu çocuk-anne ilişkilerini etkilememiştir. Yaşanılan bölgede geniş aile yapısındaki annelerin kurum ve kuruluşların açtıkları kurslara giderek kendilerini geliştirdikleri ve eğitim durumlarını ilerlettikleri bu nedenle de her iki aile yapısındaki annelerin anne öğrenim durumlarının birbirine yakın olduğu böylece çocuk-anne ilişkilerinin etkilenmediği düşünülmektedir.

Dilek (2007), okul türlerine göre öğrencilerin benlik saygısı ile annenin öğrenim durumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında 200 öğrenciye Özsaygı Envanterini uygulamıştır. Sonucunda, öğrencilerin benlik saygısı ile annelerin öğrenim durumu arasında bir ilişki saptamamıştır.

Çetin (2008), ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin anne-baba tutumu ve özsaygısı ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmasında 417 ilköğretim 4. sınıf öğrencisine Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Ana Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Ölçeği uygulamıştır. Sonucunda, annenin öğrenim durumuna göre özsaygı puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığını saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk ayısına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 36’ da verilmiştir.

Tablo 36

Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Sayısı	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	26	62,9	66,5	11,9	39	79	61,8	4,2	3	0,237
	3 Çocuk	31	68,4	71	10,9	39	80	81,6			
	4 Çocuk	36	64,4	71,5	14,0	26	80	71,5			
	5+ Çocuk	46	63,1	67	13,6	29	79	65,6			
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	26	49,4	51	8,6	33	60	69,7	4,8	3	0,188
	3 Çocuk	31	51,9	55	9,1	32	60	82,6			
	4 Çocuk	36	49,4	52,5	9,5	22	60	69,4			
	5+ Çocuk	46	47,4	49	9,9	21	60	62,2			
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	26	49,0	49,5	7,0	37	60	62,9	6,0	3	0,109
	3 Çocuk	31	52,7	56	7,6	34	60	85,2			
	4 Çocuk	36	49,5	52,5	8,6	29	60	68,8			
	5+ Çocuk	46	48,3	50,5	9,3	25	60	64,7			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	26	32,0	32,5	5,1	21	40	65,1	1,6	3	0,663
	3 Çocuk	31	33,5	36	5,5	22	40	77,1			
	4 Çocuk	36	31,9	33	5,8	18	40	66,9			
	5+ Çocuk	46	32,0	33	6,9	13	40	70,4			
Toplam	1-2 Çocuk	26	193,3	201,5	30,2	138	238	63,8	4,6	3	0,203
	3 Çocuk	31	206,5	218	29,3	143	240	83,2			
	4 Çocuk	36	195,2	210,5	34,9	95	238	69,2			
	5+ Çocuk	46	191,0	197,5	36,7	98	239	65,2			

Tablo 36 ' da çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk sayısına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 36 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki çocukların annelerinin sahip oldukları çocuk sayısı grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ ölçeğinden aldıkları puanların çocuk sayısına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 37' de verilmiştir.

Tablo 37

Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Kruskall- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Sayısı	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskall- Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	29	64,0	71	13,1	42	79	61,8	2,1	3	0,548
	3 Çocuk	41	65,8	71	11,7	44	79	65,1			
	4 Çocuk	30	60,8	62	12,9	34	80	53,2			
	5+ Çocuk	20	62,9	70,5	14,5	30	80	60,1			
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	29	47,9	52	9,5	24	60	59,9	1,6	3	0,655
	3 Çocuk	41	49,6	53	8,3	35	60	64,4			
	4 Çocuk	30	46,5	48,5	9,7	23	60	54,2			
	5+ Çocuk	20	47,8	52,5	12,2	15	60	62,9			
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	29	50,1	54	9,0	34	60	61,7	1,1	3	0,777
	3 Çocuk	41	50,5	54	8,7	35	60	63,6			
	4 Çocuk	30	48,8	52	8,8	28	60	55,1			
	5+ Çocuk	20	49,3	52	10,4	25	60	60,6			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	29	31,7	33	5,5	18	40	59,1	4,4	3	0,225
	3 Çocuk	41	33,2	35	4,6	24	39	68,8			
	4 Çocuk	30	30,5	31	5,5	13	38	51,8			
	5+ Çocuk	20	30,7	34	7,7	13	39	58,6			
Toplam	1-2 Çocuk	29	193,7	205	34,4	136	238	59,9	2,1	3	0,544
	3 Çocuk	41	199,1	212	31,8	144	235	65,9			
	4 Çocuk	30	186,6	188,5	34,2	98	234	53,8			
	5+ Çocuk	20	190,6	210,5	42,9	83	235	60,3			

Tablo 37 ' de geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk sayısı göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 37 incelendiğinde geniş aile yapısındaki çocukların annelerinin sahip oldukları çocuk sayısı grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk sayısına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 38 de verilmiştir.

Tablo 38
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Sayısına Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Sayısı	Aile Yapısı															
		Çekirdek Aile							Geniş Aile							Mann-Whitney U	P
		n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	- x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.		
Sıcaklık ve Sevgi	1-2 Çocuk	26	62,9	66,5	11,9	39	79	26,7	29	64,0	71	13,1	42	79	29,2	343,5	0,571
	3 Çocuk	31	68,4	71	10,9	39	80	38,9	41	65,8	71	11,7	44	79	34,7	560	0,390
	4 Çocuk	36	64,4	71,5	14,0	26	80	36,0	30	60,8	62	12,9	34	80	30,6	451,5	0,253
	5+ Çocuk	46	63,1	67	13,6	29	79	33,4	20	62,9	70,5	14,5	30	80	33,8	453,5	0,928
Saldırganlık ve Kin	1-2 Çocuk	26	49,4	51	8,6	33	60	29,5	29	47,9	52	9,5	24	60	26,6	337,5	0,504
	3 Çocuk	31	51,9	55	9,1	32	60	40,8	41	49,6	53	8,3	35	60	33,2	501,5	0,126
	4 Çocuk	36	49,4	52,5	9,5	22	60	36,3	30	46,5	48,5	9,7	23	60	30,1	439	0,191
	5+ Çocuk	46	47,4	49	9,9	21	60	32,8	20	47,8	52,5	12,2	15	60	35,2	427	0,644
İlgisizlik ve İhmal	1-2 Çocuk	26	49,0	49,5	7,0	37	60	25,9	29	50,1	54	9,0	34	60	29,9	322,5	0,357
	3 Çocuk	31	52,7	56	7,6	34	60	39,3	41	50,5	54	8,7	35	60	34,4	549	0,324
	4 Çocuk	36	49,5	52,5	8,6	29	60	34,3	30	48,8	52	8,8	28	60	32,5	510,5	0,703
	5+ Çocuk	46	48,3	50,5	9,3	25	60	32,6	20	49,3	52	10,4	25	60	35,6	418	0,557
Ayrıştırılmamış Reddetme	1-2 Çocuk	26	32,0	32,5	5,1	21	40	28,1	29	31,7	33	5,5	18	40	27,9	375,5	0,980
	3 Çocuk	31	33,5	36	5,5	22	40	38,4	41	33,2	35	4,6	24	39	35,0	576	0,495
	4 Çocuk	36	31,9	33	5,8	18	40	36,0	30	30,5	31	5,5	13	38	30,5	450,5	0,247
	5+ Çocuk	46	32,0	33	6,9	13	40	34,5	20	30,7	34	7,7	13	39	31,2	413	0,510
Toplam	1-2 Çocuk	26	193,3	201,5	30,2	138	238	27,0	29	193,7	205	34,4	136	238	28,9	352	0,673
	3 Çocuk	31	206,5	218	29,3	143	240	40,4	41	199,1	212	31,8	144	235	33,6	516	0,174
	4 Çocuk	36	195,2	210,5	34,9	95	238	35,6	30	186,6	188,5	34,2	98	234	31,0	463,5	0,323
	5+ Çocuk	46	191,0	197,5	36,7	98	239	33,2	20	190,6	210,5	42,9	83	235	34,1	448	0,867

Tablo 38’ de Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk sayısına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 38 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında çocuk sayısı gruplarında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 36, 37 ve 38’ de görüldüğü gibi ailedeki çocuk sayısı çocuk- anne ilişkilerini etkilememiştir. Kardeşlerin aile yapısında birbirinden ayrılmaz bir öge, birbirleri için oyun arkadaşı, kimi zaman bir öğretmen, kimi zaman destek sağlayıcı bir kaynak rolündedir. Bu nedenle de çocukların annelerinden çok kardeşleriyle ilişki içerisinde bulundukları ve böylece ailedeki çocuk sayısının çocuk-anne ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Baykan ve arkadaşları (1995), Ankara’da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 0-6 yaş çocuklarının gelişim durumlarını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, kardeş sayısı değişkeni ile sosyal duygusal gelişim arasındaki ilişkiyi önemsiz bulmuşlardır.

Kılıç Duran (2007), 9.10.11 yaşındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisini incelemiştir. Çalışmasında 216 Öz Kavramı Ölçeği ve Cattell Zeka Testi A Formu uygulamıştır. Çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi ve ailedeki çocuk sayısının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan ki-kare testi sonuçlarında anlamlı bir ilişki saptamamıştır.

Bu bulgular ailedeki araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk cinsiyetine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları Tablo 39’ da verilmiştir.

Tablo 39
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Cinsiyetine Göre Mann- Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Çocuk Cinsiyeti	n	x	Çekirdek Aile				Aile Yapısı				Geniş Aile				Mann-Whitney U	p
				Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	x	Median	ss	Min	Mak	Sıra Ort.		
Sıcaklık ve Sevgi	Kız	59	66,4	71,0	12,2	36,0	80,0	70,9	71,0	63,4	67,0	12,6	30,0	80,0	61,0	1773,5	0,133
	Erkek	80	63,3	67,0	13,3	26,0	80,0	63,6	49,0	63,8	71,0	13,3	43,0	80,0	67,2	1850,5	0,594
Saldırganlık ve Kin	Kız	59	50,6	52,0	9,1	21,0	60,0	72,6	71,0	47,4	51,0	10,1	15,0	60,0	59,6	1674,0	0,051
	Erkek	80	48,3	51,0	9,6	22,0	60,0	64,3	49,0	49,1	53,0	8,9	31,0	60,0	66,1	1905	0,789
İlgisizlik ve İhmal	Kız	59	50,8	52,0	8,1	33,0	60,0	67,3	71,0	50,0	54,0	8,7	25,0	60,0	64,0	1987,0	0,614
	Erkek	80	48,9	50,0	8,6	25,0	60,0	63,0	49,0	49,4	53,0	9,6	34,0	60,0	68,3	1800,5	0,437
Ayrıştırılmamış Reddetme	Kız	59	33,1	36,0	6,1	16,0	40,0	72,4	71,0	31,6	33,0	6,1	13,0	39,0	59,8	1687,5	0,056
	Erkek	80	31,8	32,5	5,9	13,0	40,0	64,5	49,0	32,1	34,0	5,0	19,0	40,0	65,8	1920	0,845
Toplam	Kız	59	200,9	213,0	33,0	106,0	239,0	71,6	71,0	192,5	206,0	35,0	83,0	235,0	60,5	1737,5	0,095
	Erkek	80	192,3	201,5	34,0	95,0	240,0	63,4	49,0	194,4	211,0	35,2	136,0	238,0	67,5	1835,5	0,545

Tablo 39’ da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk cinsiyetine göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 39 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapısında çocukların cinsiyetine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Sanayi öncesi dönemdeki ailelerde ataerkil yapı daha fazla görülmekte ve erkeğe-erkek çocuğuna daha fazla önem verilmekteydi. Ancak teknolojiyle birlikte aile yapılarının çözülüp değişime uğramasıyla ve kadının iş yaşantısına girerek toplumsal yaşamda önem kazanmasıyla ayrıca eğitimin kırsal ve kentsel alanda giderek yaygınlaşıp toplumun bilinçlenmesiyle çocuk cinsiyetine olan bakış açısının da değiştiği ailelerin, cinsiyetlerinden dolayı çocuklarına farklı davranmadıkları bu nedenle aile yapıları arasında çocuk cinsiyetinin çocuk-anne ilişkilerini etkilemediği düşünülmektedir.

Şingir (1996), anne babaların çocuklarına uyguladıkları ceza ile çocukların anne-babaya karşı sevgisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem grubunu ilkokul 1. sınıfa giden 300 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Fiziksel Ceza Ölçeği kullanmıştır. Sonucunda, ceza gören çocukların cinsiyeti ile anneye duyulan sevgi arasında anlamlı bir fark saptamamıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çekirdek aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk doğum sırasına göre Kruskal- Wallis H Testi sonuçları Tablo 40’ da verilmiştir.

Tablo 40

Çekirdek Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Doğum Sırası	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal-Wallis	Sd	P
Sıcaklık ve Sevgi	1. Çocuk	36	62,4	66	14,1	26	80	46,0	5,6	4	0,235
	2.Çocuk	29	65,1	68	12,0	39	80	49,3			
	3.Çocuk	13	67,9	73	10,6	43	79	55,2			
	4.Çocuk	8	71,8	73,5	4,8	62	76	62,8			
	5+ Çocuk	10	56,2	47	15,1	36	79	34,9			
Saldırganlık ve Kin	1. Çocuk	36	48,3	51,5	10,5	22	60	46,9	7,1	4	0,129
	2.Çocuk	29	50,1	52	8,3	34	60	50,2			
	3.Çocuk	13	54,7	57	5,0	45	60	62,5			
	4.Çocuk	8	49,8	51,5	9,4	30	59	47,7			
	5+ Çocuk	10	42,9	38	11,5	21	60	31,9			
İlgisizlik ve İhmal	1. Çocuk	36	49,1	50	9,1	29	60	48,4	8,9	4	0,065
	2.Çocuk	29	49,6	51	7,4	34	60	48,2			
	3.Çocuk	13	53,5	53	5,0	44	59	60,5			
	4.Çocuk	8	52,1	53,5	6,6	40	60	57,0			
	5+ Çocuk	10	42,4	37	9,0	33	60	27,5			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Çocuk	36	31,9	32,5	6,2	18	40	47,2	4,2	4	0,380
	2.Çocuk	29	32,6	34	5,7	23	40	49,5			
	3.Çocuk	13	34,2	35	4,2	26	40	55,4			
	4.Çocuk	8	33,0	36,5	8,6	13	39	56,9			
	5+ Çocuk	10	29,1	27	6,4	16	40	34,5			
Toplam	1. Çocuk	36	191,6	204,5	38,1	95	238	46,5	7,1	4	0,132
	2.Çocuk	29	197,3	203	28,2	149	240	49,2			
	3.Çocuk	13	210,2	215	23,2	158	238	60,5			
	4.Çocuk	8	206,6	216,5	24,8	162	231	56,9			
	5+ Çocuk	10	170,6	149	41,2	106	239	31,6			

Tablo 40 ' da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği puanlarının çocukların doğum sırası gruplarına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 40 incelendiğinde çekirdek aile yapısındaki çocukların doğum sırası grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların, doğum sırası grupları arasında PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından anlamlı fark görülmemekle birlikte toplam ve alt boyut puanlarında farklılıklar bulunmaktadır. Çekirdek aile yapısındaki çocukların toplam ($x=170,6$) ve alt boyutlarda ($x=56,2$, $x=42,9$, $x=42,4$, $x=29,1$) en düşük puanların 5 ve üstü doğum sırası grubunda olduğu görülmektedir. Çekirdek aile yapısında doğum sırası 5 ve üstü olan çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açılarının daha sağlıklı olduğu söylenebilir. Çekirdek aile yapısında çocukla ilgilenecek başka ebeveynlerin bulunmadığı, aile yaşamında kardeşler arası ilişkilerin etkisinin oldukça önemli olduğu, çocukların birbirleriyle yakın ve destekleyici ilişkiler geliştirdikleri, büyük çocukların kendinden küçük kardeşlerine rehberlik ettiği düşünülürse, 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların annelerinden çok kardeş ilişkileri içerisinde bulunduğu bu nedenle de çocuk-anne ilişkilerinin sağlıklı olduğu düşünülmektedir.

Volling ve Elins (1998), araştırmasında ebeveyn tutumlarını incelemiştir. Okulöncesi dönem ve daha küçük yaşta en az 2 çocuğu bulunan, aynı zamanda evliliği sağlıklı olan 60 aile örneklemini oluşturmuştur. Verileri anket yolu ile topladığı çalışmasının sonucunda, anne ve babaların küçük çocuklardan çok büyük çocuğu disiplin ettiklerini saptamıştır.

Bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ Ölçeğinden aldıkları puanların çocuk doğum sırasına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları Tablo 41' de verilmiştir.

Tablo 41

Geniş Aile Yapısındaki Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocuk Doğum Sırasına Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

PARQ	Doğum Sırası	n	- x	Median	Ss	Min	Max	Sıra Ort.	Kruskal- Wallis	Sd	P	İkili Karşılaştırma
Sıcaklık ve Sevgi	1. Çocuk	33	66,4	72	12,0	42	79	50,2	9,9	4	0,042*	
	2.Çocuk	24	61,8	62	12,3	45	79	42,8				5-1**
	3.Çocuk	20	61,4	64,5	12,9	43	77	40,1				5-2**
	4.Çocuk	5	62,4	66	14,9	47	80	42,7				5-3**
	5+ Çocuk	4	39,8	40,5	9,1	30	48	10,3				5-4**
Saldırganlık ve Kin	1. Çocuk	33	49,3	53	9,1	24	60	46,7	9,9	4	0,042*	
	2.Çocuk	24	48,1	51,5	9,3	35	60	44,3				5-1**
	3.Çocuk	20	48,0	51,5	8,9	29	59	42,5				5-2**
	4.Çocuk	5	49,8	57	10,8	38	58	51,6				5-3**
	5+ Çocuk	4	26,8	27	9,9	15	38	6,8				5-4**
İlgisizlik ve İhmal	1. Çocuk	33	52,0	54	7,9	37	60	49,8	10,0	4	0,041*	
	2.Çocuk	24	48,1	50	9,3	34	60	40,2				5-1**
	3.Çocuk	20	49,8	52	8,3	35	60	43,3				5-2**
	4.Çocuk	5	49,2	55	11,3	37	60	45,7				5-3**
	5+ Çocuk	4	32,3	32,5	6,8	25	39	9,6				5-4**
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Çocuk	33	32,4	34	4,3	22	39	45,8	9,5	4	0,049*	
	2.Çocuk	24	32,2	32	5,5	21	40	46,2				5-1**
	3.Çocuk	20	31,2	33,5	6,0	15	38	42,5				5-2**
	4.Çocuk	5	32,8	36	5,3	27	37	48,7				5-3**
	5+ Çocuk	4	18,0	16	6,6	13	27	6,9				5-4**
Toplam	1. Çocuk	33	200,2	212	30,6	141	235	48,7	10,9	4	0,028*	
	2.Çocuk	24	190,2	191,5	34,2	136	238	43,4				5-1**
	3.Çocuk	20	190,3	205	33,9	123	231	41,6				5-2**
	4.Çocuk	5	194,2	217	41,8	149	235	47,6				5-3**
	5+ Çocuk	4	116,8	117,5	31,3	83	149	5,8				5-4**

*p<0,05

Tablo 41 ' de geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk doğum sırası gruplarına göre Kruskall- Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 41 incelendiğinde geniş aile yapısındaki çocukların, doğum sırası grupları arasında Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve tüm alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p<0,05$).

Geniş aile yapısında 5 ve üstü doğum sırasına sahip olan çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ($x=170,6$) ve alt boyut ($x=56,2$, $x=42,9$, $x=42,4$, $x=29,1$) puanlarının diğer doğum sırası gruplarındaki çocukların puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Geniş aile yapısında doğum sırası 5 ve üstü olan çocukların anneleriyle olan ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu söylenebilir. Geniş aile yapısında 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların diğer aile büyükleriyle ve kendinden büyük kardeşleriyle paylaşımlarının fazla olduğu ve kendinden büyük kardeşlerinin yardımıyla bir çok şeyin üstesinden gelebildiği bir çok şeyi öğrendiği bu nedenle de anneleriyle olan ilişkilerin zedelenmediği böylece çocuk-anne ilişkilerinin de daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir.

Irmak (1995), araştırmasında beş altı yaş grubu çocuklarda uyum problemlerinin doğuş sırasıyla ilişkisinin olup olmadığı, eğer varsa doğuş sırasına göre nasıl bir yön gösterdiğini saptamayı amaçlamıştır. Özel ve resmi kurum yuvalarındaki 70 beş, 70 altı yaş grubundan, 70 kız ve 70 erkek çocukla çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan anket çocuğun öğretmeni tarafından doldurulmuştur. Anket formu yardımlaşma, paylaşma, işbirliği, kurallara uyma, kıskançlık, inatçılık, yalan söyleme, saldırganlık, liderlik, küsme, yenilgide başkalarını suçlama, rekabet davranışlarının kontrolü için hazırlanmıştır. Anket formu ile beraber Hacettepe Üniversitesi Uyum Ölçeği ve Anne- Babaların Tutumlarını Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi aldıkları puanların karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır. Araştırmaya alınan 6 yaş grubundaki büyük çocukların %66 sında, küçük çocukların %95' inde, tek çocukların %79 unda uyum problemi

saptanmıştır. 5 yaş grubundaki büyük çocukların %100'ünde, küçük çocukların % 65'inde, tek çocukların % 40,5'nde uyum problemi saptanmıştır. Uyum problemleri küçük ve büyük çocuklar yönünde toplanmıştır.

Tüfekçi (2000), sağlıklı ergenlerin öz-bakım gücü ile anne-babaların öz-bakım güçlerini incelemiştir. Araştırmasında 102 öğrenci ve 204 anne-baba ile çalışmıştır. Örneklem gruplarına Öz-Bakım Gücü Ölçeğini kullanılmış ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğuna göre öz-bakım gücünü incelediğinde birinci, ikinci ve üçüncü çocuk olan ergenlerin puan ortalamalarında gruplar arasındaki istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte fark olduğunu saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çocukların PARQ'dan aldıkları puanların doğum sırasına göre Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 42' de verilmiştir.

Tablo 42
Çocukların PARQ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Doğum Sırasına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

PARQ	Doğum Sırası	Çekirdek Aile						Aile Yapısı						Geniş Aile						Mann-Whitney U	p
		n	x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	n	x	Median	Ss	Min	Mak	Sıra Ort.	U	p				
Sıcaklık ve Sevgi	1.Çocuk	36	62,4	66	14,1	26	80	32,8	33	66,4	72	12,0	42	79	37,4	516	0,348				
	2.Çocuk	29	65,1	68	12,0	39	80	28,5	24	61,8	62	12,3	45	79	25,2	304	0,431				
	3.Çocuk	13	67,9	73	10,6	43	79	19,8	20	61,4	64,5	12,9	43	77	15,2	94	0,184				
	4.Çocuk	8	71,8	73,5	4,8	62	76	8,1	5	62,4	66	14,9	47	80	5,2	11	0,186				
	5+.Çocuk	10	56,2	47	15,1	36	79	8,6	4	39,8	40,5	9,1	30	48	4,9	9,5	0,122				
Saldırganlık ve Kin	1.Çocuk	36	48,3	51,5	10,5	22	60	35,0	33	49,3	53	9,1	24	60	35,0	593	0,990				
	2.Çocuk	29	50,1	52	8,3	34	60	28,4	24	48,1	51,5	9,3	35	60	25,4	308,5	0,477				
	3.Çocuk	13	54,7	57	5,0	45	60	22,2	20	48,0	51,5	8,9	29	59	13,7	63	0,013*				
	4.Çocuk	8	49,8	51,5	9,4	30	59	6,8	5	49,8	57	10,8	38	58	7,4	18	0,768				
	5+.Çocuk	10	42,9	38	11,5	21	60	9,0	4	26,8	27	9,9	15	38	3,9	5,5	0,033*				
İlgisizlik ve İhmal	1.Çocuk	36	49,1	50	9,1	29	60	32,4	33	52,0	54	7,9	37	60	37,8	500,5	0,260				
	2.Çocuk	29	49,6	51	7,4	34	60	27,7	24	48,1	50	9,3	34	60	26,1	327	0,707				
	3.Çocuk	13	53,5	53	5,0	44	59	19,1	20	49,8	52	8,3	35	60	15,6	102,5	0,310				
	4.Çocuk	8	52,1	53,5	6,6	40	60	7,2	5	49,2	55	11,3	37	60	6,7	18,5	0,825				
	5+.Çocuk	10	42,4	37	9,0	33	60	8,6	4	32,3	32,5	6,8	25	39	4,9	9,5	0,122				
Ayrıştırılmamış Reddetme	1.Çocuk	36	31,9	32,5	6,2	18	40	35,1	33	32,4	34	4,3	22	39	34,9	591	0,971				
	2.Çocuk	29	32,6	34	5,7	23	40	27,5	24	32,2	32	5,5	21	40	26,4	333	0,788				
	3.Çocuk	13	34,2	35	4,2	26	40	19,7	20	31,2	33,5	6,0	15	38	15,2	94,5	0,190				
	4.Çocuk	8	33,0	36,5	8,6	13	39	7,6	5	32,8	36	5,3	27	37	6,1	15,5	0,502				
	5+.Çocuk	10	29,1	27	6,4	16	40	9,1	4	18,0	16	6,6	13	27	3,6	4,5	0,022				
Toplam	1.Çocuk	36	191,6	204,5	38,1	95	238	33,5	33	200,2	212	30,6	141	235	36,7	539,5	0,512				
	2.Çocuk	29	197,3	203	28,2	149	240	28,7	24	190,2	191,5	34,2	136	238	24,9	297,5	0,366				
	3.Çocuk	13	210,2	215	23,2	158	238	20,5	20	190,3	205	33,9	123	231	14,7	84	0,090				
	4.Çocuk	8	206,6	216,5	24,8	162	231	7,3	5	194,2	217	41,8	149	235	6,5	17,5	0,714				
	5+.Çocuk	10	170,6	149	41,2	106	239	9,1	4	116,8	117,5	31,3	83	149	3,6	4,5	0,023*				

*p<0,05

Tablo 42’ de Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ puanlarının çocuk doğum sırasına göre Mann- Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 42 incelendiğinde çekirdek ve geniş aile yapıları arasında çocukların doğum sırasına göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve “Saldırganlık ve Kin ” alt boyutu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$).

Çekirdek aile yapısında 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların toplam ($x=170,6$) ve “Saldırganlık ve Kin” alt boyutu ($x=42,9$) puanlarının geniş aile yapısındaki 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların toplam ($x=116,8$) ve “Saldırganlık ve Kin” alt boyutu ($x=26,8$) puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca çekirdek aile yapısında 3. doğum sırasındaki çocukların “Saldırganlık ve Kin” alt boyutu ($x=54,7$) puanının da geniş aile yapısında 3. doğum sırasındaki çocukların “Saldırganlık ve Kin” ($x=48,0$) alt boyutu puanına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Çekirdek aile yapısında anne ve babada dışında çocukla ilgilenecek başka ebeveyn bulunmadığından annenin sorumluluğu arttığı, 5 ve üstü doğum sırasındaki çocukların kardeşleriyle olan paylaşımının anneleriyle olan paylaşımına göre daha fazla olduğu düşünülürse anne çocuk ilişkilerinin sağlıksızlaştığı söylenebilir. Bu aile yapısında 3. doğum sırasındaki çocukların ortanca çocuk olduğu düşünülürse, ortanca çocuğun aile içindeki yaş sırasının getirdiği ortanca çocuk olma pozisyonundan dolayı çoğunlukla hem büyük kardeşinin hem de küçük kardeşinin baskısını hissetmesi ve bunun sonucunda çocuğun rekabete dayalı davranışlar sergilemesi, gibi nedenlerin çocukların anneleriyle olan ilişkilerini sağlıksızlaştırdığı düşünülmektedir.

Er Gazeloğlu (2000), ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimine anne-baba tutumlarının etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan 300 çocuğa Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği uygulamıştır. Sonucunda ortanca çocukların ilk ve son çocuklara göre anne-babalarını daha fazla otoriter olarak algıladıklarını saptamıştır.

Pektaş ve Özgür (2005), ilköğretim öğrencilerinin anneleri ile olan ilişkilerini algılayışları ve bu ilişkiyi etkileyen etmenleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 3. sınıf öğrencisi 369 öğrenci oluşturmuştur. Aile Kabul-Red Ölçeği (PARO) Çocuk Formu'nu uyguladığı araştırmasında, doğum sırasının çocuk anne ilişkilerini etkilediğini saptamıştır.

Bu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanlarına İlişkin Bulgular Tablo 43-44 arasında yer almaktadır.

Çekirdek Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları Tablo 43' de verilmiştir.

Tablo 43
Çekirdek Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları

Aile Yapısı			Sıcaklık ve Sevgi	Saldırganlık ve Kin	İlgisizlik ve İhmal	Ayrıştırılmamış Reddetme	Toplam Anne Puanları
Çekirdek Aile	Sıcaklık ve Sevgi	r	-0,614				
		p	0,000				
		n	139				
	Saldırganlık ve Kin	r		-0,705			
		p		0,000			
		n		139			
	İlgisizlik ve İhmal	r			-0,718		
		p			0,000		
		n			139		
	Ayrıştırılmamış Reddetme	r				-0,675	
		p				0,000	
		n				139	
	Toplam Çocuk Puanları	r					-0,721
		p					0,000
		n					139

Tablo 43’de çekirdek aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasındaki korelasyon testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 43 incelendiğinde çekirdek aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasında ters korelasyon bulunmaktadır.

Çocuğa ait toplam puan arttıkça, anneye ait toplam puan azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,721$) .Çocuğa ait “Sıcaklık ve Sevgi” puanı arttıkça, anneye ait “Sıcaklık ve Sevgi” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,614$). Çocuğa ait “Saldırganlık ve Kin” puanı arttıkça, anneye ait “Saldırganlık ve Kin” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,705$).Çocuğa ait “İlgisizlik ve İhmal” puanı arttıkça, anneye ait “İlgisizlik ve İhmal” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,708$).Çocuğa ait “Ayrıştırılmamış Reddetme” puanı arttıkça, anneye ait “Ayrıştırılmamış Reddetme” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,708$).

Geniş Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları Tablo 44’de verilmiştir.

Tablo 44
Geniş Aile Yapısında Anne-Çocuk İlişkisi Puanları ile Çocuk-Anne İlişkisi Puanları Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları

Aile Yapısı			Sıcaklık ve Sevgi	Saldırganlık ve Kin	İlgisizlik ve İhmal	Ayrıştırılmamış Reddetme	Toplam Anne Puanları
Geniş Aile	Sıcaklık ve Sevgi	r	-0,678				
		p	0,000				
		n	120				
	Saldırganlık ve Kin	r		-0,694			
		p		0,000			
		n		120			
	İlgisizlik ve İhmal	r			-0,748		
		p			0,000		
		n			120		
	Ayrıştırılmamış Reddetme	r				-0,614	
		p				0,000	
		n				120	
	Toplam Çocuk Puanları	r					-0,733
		p					0,000
		n					120

Tablo 44’de geniş aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasındaki korelasyon testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 44 incelendiğinde geniş aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasında ters korelasyon bulunmaktadır.

Çocuğa ait toplam puan arttıkça, anneye ait toplam puan azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,721$). Çocuğa ait “Sıcaklık ve Sevgi” puanı arttıkça, anneye ait “Sıcaklık ve Sevgi” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,614$). Çocuğa ait “Saldırganlık ve Kin” puanı arttıkça, anneye ait “Saldırganlık ve Kin” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,705$). Çocuğa ait “İlgisizlik ve İhmal” puanı arttıkça, anneye ait “İlgisizlik ve İhmal” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,708$). Çocuğa ait “Ayrıştırılmamış Reddetme” puanı arttıkça, anneye ait “Ayrıştırılmamış Reddetme” puanı azalmaktadır ($p<0,05$; $r=-0,708$).

Tablo 43 ve 44 incelendiğinde her iki aile yapısında da anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasında ters korelasyon bulunmaktadır. Çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açılarıyla, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açıları birbirinden farklıdır. Bu durumun çocuk ve annelerin gerek yaş, gerek aile içindeki statü ve görevleri, gerekse hayat tecrübeleri ve sorumlulukları açısından birbirlerinden farklı olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Savi (2008), 12–15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasının örneklemini 389 ergen ve onların anne-babaları oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL/ 4-18), 11- 18 Yaş Grubu Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR-18), Eysenck Kişilik Envanteri ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanmıştır. Sonucunda ergenlerin davranış sorunlarına ilişkin algıları anne çalışma durumu açısından anlamlı bir farklılık göstermezken, annelere göre farklılaşmanın anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır.

Bu bulgu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6. 1.Sonuçlar

Bu araştırmada, geniş ve çekirdek aile yapısındaki ailelerde anne-çocuk ilişkisini belirlenen bazı demografik değişkenlere göre incelemek amaçlanmıştır. Araştırma evrenini, Bingöl ili merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı resmi ilköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmuştur.Örnekleme olarak ise, geniş aile yapısının en çok olduğu resmi ilköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden, 120 geniş ve 139 çekirdek aile yapısında yaşayan toplam 259 çocuk ve anneleri belirlenmiştir. Veri toplama araçları olarak, aile yapılarının belirlendiği Genel Bilgi Formu, annelerin ve çocukların demografik özelliklerinin belirlendiği Kişisel Bilgi Formu, anne – çocuk ilişkilerini incelemek amacıyla Aile – Çocuk İlişkileri Ölçeği (PARQ) – Anne Formu ve çocuk-anne ilişkilerini incelemek amacıyla da Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (PARQ)-Çocuk Formu kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Annelerin % 53,7'sinin çekirdek, % 46,3'nün geniş aile yapısına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo . 1).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin % 52,5'nin 500TL ve altı, % 37,5'nin 501- 1.000 TL, % 10,0'ının 1.001 TL ve üstü gelir düzeyine ; geniş aile yapısındaki annelerin % 48,3'nün 501- 1.000 TL, % 31,7'sinin 1.001 TL ve üstü, % 20'sinin 500TL ve altı gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo . 2).

Çekirdek aile yapısında annelerin % 36,0' nın 31-35 yaş grubunda, % 34,5'nin 36-40 yaş grubunda, % 22,3'nün 41 ve üstü yaş grubunda, % 7,2'sinin 21-30 yaş grubunda olduğu ; geniş aile yapısındaki annelerin % 41,7' sinin 31-35 yaş grubunda, % 32,5'nin 36-40 yaş grubunda, % 20,0'nın 41 ve üstü yaş grubunda, % 5,8'nin 21-30 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir (Tablo . 3).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin % 35,3' nün okuma yazmasının olmadığı, % 30,2'sinin okur yazar-ilkokul terk, % 28,1'nin ilkokul mezunu, % 6,5'nin ortaokul-lise mezunu olduğu; geniş aile yapısındaki annelerin % 43,3'ünün ortaokul-lise mezunu, % 41,7'sinin ilkokul mezunu, % 13,3'nün okur yazar-ilkokul terk olduğu, %1,7 'sinin okuma yazmasının olmadığı belirlenmiştir (Tablo . 4).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin % 33,1'nin 5 ve üstü çocuğa, % 25,9'nun 4 çocuğa, % 22,3'nün 3 çocuğa, % 18,7'sinin 1-2 çocuğa; geniş aile yapısındaki annelerin % 34,2'sinin 3 çocuğa, % 25'nin 4 çocuğa, % 24,2'sinin 1-2 çocuğa, % 16,7'sinin 5 ve üstü çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo . 5).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin % 95,7'sinin çalışmadığı, % 4,3'nün çalıştığı ; geniş aile yapısındaki annelerin % 90,8'nin çalışmadığı, % 9,2 sinin çalıştığı belirlenmiştir (Tablo . 6).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların % 57,6'sının erkek, % 42,4'nün kız; geniş aile yapısındaki çocukların % 40,8 'inin erkek, % 59,2'sinin kız çocuk olduğu belirlenmiştir (Tablo . 7).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların doğum sıralarına göre % 37,5'inin 1. çocuk, % 30,2'sinin 2. çocuk, %13,5'inin 3. çocuk, % 10,4 'ünün 5 ve üstü çocuk, % 8,3'ünün 4. çocuk; geniş aile yapısındaki çocukların, % 38,4'ünün 1. çocuk, % 27,9'unun 2. çocuk, % 23,3'ünün 3. çocuk, % 5,8'inin 4. çocuk, % 4,7'sinin 5. ve üstü çocuk olduğu belirlenmiştir (Tablo . 8).

Annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına aile yapıları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 9).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına, gelir grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo .10).

Geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına gelir düzeyi grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo .11).

Geniş ve çekirdek aile yapıları arasında Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanlarına annelerin gelir düzeyi grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo .12).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına yaş grupları açısından bakıldığında “Sıcaklık ve Sevgi” alt boyut puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). “Sıcaklık ve Sevgi” alt boyutunda en düşük puanın 21-30 yaş grubundaki annelerde olduğu belirlenmiştir (Tablo . 13).

Geniş aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına yaş grupları arasında açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir. ($p>0,05$). (Tablo . 14).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanlarına yaş grupları arasında açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). (Tablo . 15).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına öğrenim durumu grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 16).

Geniş aile yapısındaki annelerin, öğrenim grupları arasında Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ “Sıcaklık ve Sevgi” ve “ İlgisizlik ve İhmal” alt boyut puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Geniş aile

yapısında “Sıcaklık ve Sevgi” ve “ İlgisizlik ve İhmal” alt boyutlarında Ortaokul-Lise mezunu annelerin puanlarının diğer öğrenim gruplarındaki annelerin puanlarına göre anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo .17).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki annelerin öğrenim durumu grupları arasında Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p > 0.05$). Geniş aile yapısında ilköğretim mezunu annelerin toplam puanının çekirdek aile yapısında ilköğretim mezunu annelerin toplam puanına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo . 18).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına çocuk sayıları grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Anlamlı fark görülmemekle birlikte 5 ve üstü çocuk sayısına sahip olan annelerin toplam ve tüm alt boyut puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo . 19).

Geniş aile yapısındaki annelerin, Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına çocuk sayıları grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Anlamlı fark görülmemekle birlikte 5 ve üstü çocuk sayısına sahip annelerin toplam ve tüm alt boyut puanlarının en yüksek puanlar olduğu belirlenmiştir (Tablo . 20).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanlarına çocuk sayıları grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). (Tablo . 21).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına çocukların cinsiyetleri açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir($p > 0.05$). (Tablo .22).

Çekirdek aile yapısındaki annelerin, doğum sırası grupları arasında Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanları açısından anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Çekirdek aile yapısındaki annelerin 5 ve üstü çocuk sayısı grubundaki toplam ve tüm alt boyut puanlarının diğer doğum sırasındaki puanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo . 23).

Geniş aile yapısındaki annelerin, Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına çocuk doğum sırası açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık görülmemekle birlikte geniş aile yapısındaki annelerin çocuk doğum sırası 5 ve üstü olan grupta toplam ve tüm alt boyut puanlarının en yüksek puanlar olduğu, doğum sırası ilerledikçe toplam ve alt boyutlardaki puanların da yükseldiği belirlenmiştir(Tablo .24).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki annelerin Anne – Çocuk İlişkileri Ölçeği PARQ “Saldırganlık ve Kin” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme” alt boyut puanlarına doğum sırası açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($p>0,05$). Geniş aile yapısındaki annelerin, doğum sırası 3. olan grupta “Saldırganlık ve Kin ” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyut puanlarının çekirdek aile yapısındaki annelerin doğum sırası 3. olan gruptaki “Saldırganlık ve Kin” ve “Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyut puanlarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo . 25).

Çocukların, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına aile yapıları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 26).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına gelir düzeyleri açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 27).

Geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına gelir düzeyleri açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 28).

Çekirdek ve geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına gelir düzeyleri açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 29).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin yaş grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık görülmemekle birlikte çekirdek aile yapısındaki çocukların anne 21-30 yaş grubunda toplam ve tüm alt boyut puanlarının en yüksek puanlar olduğu belirlenmiştir (Tablo. 30).

Geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin yaş grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 31).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyutları puanlarına annelerinin yaş grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). (Tablo .32).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin öğrenim durumu grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 33).

Geniş aile yapısındaki çocukların PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin öğrenim durumu grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo .34).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin öğrenim durumu grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). (Tablo .35).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin sahip oldukları çocuk sayısı grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo . 36).

Geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin sahip oldukları çocuk sayısı grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). (Tablo .37).

Geniş ve çekirdek aile yapılarındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına annelerinin sahip oldukları çocuk sayısı grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). (Tablo . 38).

Geniş ve çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına cinsiyetleri açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$). (Tablo . 39).

Çekirdek aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve alt boyut puanlarına doğum sırası grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).Anlamlı fark görülmemekle birlikte çekirdek aile yapısındaki çocukların 5 ve üstü doğum sırası grubunda toplam ve tüm alt boyutlarda en düşük puanların olduğu belirlenmiştir (Tablo . 40).

Geniş aile yapısındaki çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve tüm alt boyut puanlarına doğum sırası grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Geniş aile yapısında 5 ve üstü doğum sırasına sahip olan çocukların toplam ve tüm alt boyut puanlarının diğer doğum sırası gruplarındaki çocukların puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo . 41).

Geniş ve çekirdek aile yapısında çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği PARQ toplam ve tüm alt boyut puanlarına doğum sırası grupları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0,05$). Çekirdek aile yapısında doğum sırası 5 ve üstü olan çocukların toplam ve “Saldırganlık ve Kin” alt boyut puanı ile doğum sırası 3. olan çocukların “Saldırganlık ve Kin” alt boyut puanı geniş aile yapısındaki çocukların puanlarına göre yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo . 42).

Çekirdek aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasındaki Korelasyon Testi sonuçlarında, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açılarıyla çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasında ter bir ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo . 43).

Geniş aile yapısında anne-çocuk ilişkisi puanları ile çocuk-anne ilişkisi puanları arasındaki Korelasyon Testi sonuçlarında, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açılarıyla çocukların anneleriyle olan ilişkilerine bakış açıları arasında ter bir ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo . 44).

6. 2.Öneriler

Toplumun en küçük sosyal grubu olan aile, bireyin yaşantısında çok önemli bir yer tutmaktadır. İlk çocukluk yıllarından itibaren birey pek çok şeyi ailesinden öğrenmekte, ilk temeller ailede atılmaktadır. Daha sonraları toplumun ve eğitim kurumlarının katkısı olsa da bu katkı; birey sağlıklı bir aile ortamı içindeyse ve öğrendikleri aile içinde de destek buluyorsa anlam kazanmaktadır. Toplumun sağlıklı ve huzurlu olması, en küçük yapı taşı olan ailelerle sağlanabilir. Sağlıklı bireyler de sağlıklı ailelerde yetişmektedir. Bu nedenle aile içi ilişkilerin sıcak, içten, dolaysız ve sevgi dolu olması çocuğun sağlıklı bir kişilikle yaşamını sürdürmesini sağlayacaktır.

Anne-Babalara Yönelik Öneriler

Çocuğun ilk sosyal çevresi olan ailenin çocuğa karşı vermiş olduğu tepkilerin ne denli önemli ve etkili olduğu düşünülerek ailelerin bu doğrultuda davranışlarını şekillendirmeleri önerilebilir.

Çocukların kimlik kazanımı ve her türlü ilişkilerinde sergileyecekleri tutum ve davranışları ailelerinden öğrendikleri ile belirginleşmektedir. Bu nedenle anne-babalara çocuklarını yetiştirirken doğru davranışlar sergileyerek model olabilirler.

Anne-babalara çocuklarıyla iletişimlerinde kullanacakları dile dikkat etmeleri, çocuklarına karşı koşulsuz, tutarlı bir sevgi göstermeleri ve aile içinde demokratik bir ortam oluşturularak demokratik davranışları içinde yetiştirdiği ailesinden başlayarak öğrenmesine yardımcı olmaları önerilebilir.

Anne-babalar çocuklarına yaşları, kapasiteleri doğrultusunda sorumluluklar vererek yaşamı tanımlarına fırsat tanıyabilirler.

Anne ve babalara çocuklarını bir birey olarak görüp, kabullenmeleri ve görüşlerine değer vermeleri önerilebilir.

Anne babaların çocuklarına doğru yaklaşım sergileyebilmeleri için, çocuklarının yaşlarına göre gelişim özelliklerini bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen anne-baba eğitim programlarına katılarak kendilerini geliştirebilirler.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler

Ailesi ile sağlıklı ilişkileri olduğu düşünülen öğrencilerin velileriyle, öğretmenler tarafından görüşmeler yapılarak veliler bilgilendirilebilir ve sergiledikleri yanlış davranış ve iletişimlerin engellenmesi sağlanabilir.

Öğretmenler bölgenin ve ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda ailelerle birlikte çocuğun gelişimi için etkinlikler yürütebilir, aileyi yönlendirebilir, aile katılım çalışmaları yapabilirler.

Öğretmenlerle aileler arasında iyi bir iletişimin kurularak, çocuğun gelişim alanlarında sorunlu bir durum saptandığında yönetici, öğretmen ve aile işbirliği içerisinde ortaklaşa çözüm yolları bulunabilir.

Sorunları olduğu düşünülen çocuklar ve aileleri için gerekli görüldüğü takdirde rehberlik birimlerinden destek alınabilir.

Ülkemizde yapılan anne-baba eğitimi çalışmalarına genellikle annelerin katıldığı gözlenmektedir. Çocuğun sağlıklı gelişimi ve eğitiminde babanın da etkin rolü olduğu göz önüne alınırsa öğretmenlerin, eğitim programlarına babaların da katılımını sağlayacak düzenlemeler yapması önerilebilir.

Çocukların yetiştirilmesinde ebeveynler kadar birinci derecede sorumlu olan öğretmenlere de etkili iletişim ve kişiler arası ilişkilere gerekli önemi göstererek, bu konuyla ilgili seminerler, grup çalışmaları, hizmet içi eğitim kurslarına katılabilirler.

Kurum ve Kuruluşlara Yönelik Öneriler

Toplumu oluşturan ailenin nelere ihtiyaç duyduğu önemlidir. Bu nedenle başta eğitim olmak üzere ailenin bazı ihtiyaçlarının belirlenmesi, giderilmesi için gerekli planlamaların yapılarak uygulamaya geçilmesi, ailelerin çocuk ve aile ilişkileri konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu gibi görevler toplumun ilgili kurum, kuruluşları ve bazı sivil toplum örgütlerine düşmektedir. Eğitim kurumları ve yerel yönetimler tarafından da desteklenerek ailelere ve dolayısıyla bireylere yol gösterir hale getirilmesi gerekmektedir.

Demokratik anne baba tutumlarının ve sağlıklı aile ilişkilerinin toplumun tüm kesiminde yayımlaşabilmesi için Belediyeler, Halk Eğitim Merkezleri, ilgili resmi kurum ve kuruluşlarca ailelere ulaşarak seminer, kurs düzenlenmesi, anne – baba okulları oluşturulması, oluşturulan okullarda anne babaların bilinçli anne baba olmaları için eğitilmesi, çocuk yetiştirme ve aile konularında kendilerini daha fazla ifade etme ve geliştirme imkanı bulmaları için yardımcı olunması sağlanabilir.

Unutmamalıdır ki ailelere ulaşacak eğitim desteği öğretmenler yoluyla daha hızlı açılım sağlayacaktır. Bu nedenle başta eğitim olmak üzere sağlık, iletişim gibi alanlarda çalışan personelin hizmet içi eğitimden geçirilerek bu konuda daha verimli olmaları sağlanabilir.

Annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin yaşı, çocuk sayısı ve çocuklarını isteyerek dünyaya getirip-getirmemeleri gibi nedenler de önemlidir. Anne ve babanın çocuk sahibi olmak için kendilerini yeterli hissettikleri dönemde ve istedikleri sayıda çocuk sahibi olabilmeleri için etkili aile planlaması hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bu konuda evlenecek olan çiftlere danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilebilir.

Teknoloji çağı olan günümüzde basın önemli bir yer tutmaktadır. Anne baba eğitimi konusunda radyo, televizyon, gazete, internet ve diğer kitle iletişim

araçlarından yararlanılarak ailelerin kısa ve öz bir şekilde bilgilendirilmeleri sağlanabilir.

Üniversiteler ve diğer eğitim kurumlarınca, bireyler henüz anne-baba olmadan bilinçlendirilerek hayata hazırlanabilir. Bu amaçla çocuk ve aile eğitimi konulu dersler müfredata eklenerek zorunlu hale getirilebilir.

Çalışan anne ve babalara işyerlerinde bilgilendirme amaçlı kurs ve toplantılar düzenlenmesi önerilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışma Bingöl ili örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Farklı bir çalışma geniş bir örneklem grubu ile ve metropol illerde yapılabilir.

Bundan sonraki aileyle ilgili yapılacak çalışmalarda anne – çocuk ilişkilerinin kırsal ve kentsel kesim ayrımında, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde incelenmesi önerilebilir.

Yapılacak olan bir çalışmada annenin kendi yetiştiriliş tutumuyla ilgili olarak da anne-çocuk ilişkileri incelenebilir.

Araştırmada aile yapıları ve anne – çocuk ilişkilerine ilişkin veriler yalnızca annelerden ve çocuklardan elde edildiğinden, anne – çocuk ilişkileri annelerin ve çocukların algıladığı biçimde doğru kabul edilmiştir. Bundan sonra yapılacak benzeri çalışmalarda baba-çocuk ilişkisi incelenebilir.

Bu araştırma ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Diğer çalışmaların farklı gelişim dönemlerinde bulunan okul öncesi, lise ve üniversite çağındaki çocuk ve gençlerle de yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- AĞACIK, N. (2007). Annenin Aile İşlevselliği Algısına Yönelik Bir Araştırma.Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AĞLAMAZ, T (2003). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi Ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- AKTAŞ, Y. (1993). Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri, **Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri**. Ankara: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- ALTAN, Ö. (2006). The Effects Of Maternal Socialization And Temperament On Children's Emotion Regulation. Doktora Tezi. Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ALİSİNANOĞLU, F. (2003). “Çocukların Denetim Odağı İle Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişki”.**Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı 1, Kış.
- ARAZ, H. (2007). Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri Ve Bunların Çocuğun Din Eğitimine Etkileri.Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ARI, R, A. ÇAĞDAŞ, Z. SEÇER ŞAHİN. (2002). **Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi**.Ankara: Nobel Yayınları.
- ATİLA, S.(2006). Toplumsal Değişmenin Aile Ve Yaşlılar Üzerine Etkisi (İstanbul'daki Beş Huzurevinde İnceleme). Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- AYDIN, N.H.(2003). **Çocuk Ruh Sağlığı**.İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.
- AYDOĞAN, F. (1992). Ailenin Fonksiyonları Ve Bu Fonksiyonlardaki Değişmeler. Doktora Tezi . İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- AYYILDIZ, T. (2005). Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- BARAN, G.(1999). Yurtlarda Ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan Gençlerin Problemleri. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**.(3): 53-6.

BAŞER, Z.(2006). Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

BAYKAN, S., TEMEL, Z. F., ÖMEROĞLU, E., BULDUK., ERSOY, Ö., AVCI, N. VE TURLA, A. (1995). **Ankara’da Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Durumlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma**. Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi. Ankara.

BAYRAM, Y.(2006).Toplumsallaşma Süreci İçinde Aile Ve Kültür İran Örneği. Yüksek Lisans Tezi.Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul.

BENASİCH, A.A. and GUNN, J.B. (1996). Maternal Attitudes and Knowledge of Child-Rearing: Associations with Family and Child Outcomes. **Child Development** (67):1186-1205.

BENOAKRAİTİS, N.V. (2005). **Marriages and Families** . New Jersey: Pearson.

BERBER, Ş. (1990). Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BERK, L.E.(2005). **Infant Children and Adolescents**. Fifth Edition. Boston: Pearson.

BERK, E. (2006). İletişim Bilimleri İçerisinde Halkla İlişkiler Ve Edebiyat İlişkisi.Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BIÇAKÇI, M.Y.(2004). Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Anne-Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

BİLEN, M. (2004). **Sağlıklı İnsan İlişkileri**.Ankara: Anı Yayıncılık.

BİLGİN, V. (1991).Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailelerin Görünümü, Türkiye’de Aile Yıllığı. Ankara.: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

BİLGİN, V.(1998). **Mesleklere Göre Aile Araştırması : İşçi Ailesi / Proje Grubu**. Ankara : Aile Araştırma Kurumu.

BOSTAN, S. (1993). 14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

BREMNER, G. and FOGEL, A.(2001). **Blackwell Handbook of Infant Development**. Blackwell Publishing.

BRODY, G.H., FLOR, D.L and GIBSON, N.M (1999). Linking Maternal Efficacy Beliefs, Developmental Goals, Parenting Practices, and Child Competence in Rural Single-Parent African American Families. **Child Development**. September/October. 70(5): 1197-1208.

BROWN, J.E. and MANN, L. (1990). The Relationship Between Family Structure and Process Variables and Adolescent Decision Making. **Journal of Adolescence**. (13): 25-37.

BROWN, J.E. and MANN, L. (1991). Decision-Making Competence and Self-esteem: A Comparison of Parents and Adolescents. **Journal of Adolescence**. (14): 363-371.

BOYLE, M.H., JENKINS, J.M., GEORGIADES, K., CAIRNEY, J., DUKU, E. AND RACINE, Y. (2004). Differential Maternal Parenting Behavior: Estimating Within- and Between-Family Effects on Children. **Child Development**. September /October .75 (5): 1457-1476.

BULUT, I. (1990). “Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma”, **Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum**. Bilim Serisi 5/III, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. 197-228.

BULUT, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. Ankara .Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları .

BUKATKO, D., DAEHLER, M.W. (2004). **Child Development : A Thematic Approach** Boston : Houghton Mifflin.

CARTNEY, K.M.C and PHILLIPS, D. (2007). **Blackwell Handbook Of Early Childhood Development**. Malden, MA ; Oxford : Blackwell Pub.

CENGİZ, R. (1993). Kasabada Aile Yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

CERİT, T. (2007). Ergenlerin Aile İlişkilerini Algılamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

CHAFEL J.A. and NEITZEL, C. (2004). **Young Children's Ideas About Poverty: Gender, Race, Socioeconomic Status, And Setting Differences**. Oxford : Elsevier JAI.

CORONA,R.,EVA S. LEFKOWITZ., MARIAN SIGMAN LAURA., F. ROMO .(2005). Latino Adolescents' Adjustment, Maternal Depressive Symptoms, and the Mother-Adolescent Relationship. **Family Relations**.(54):386–399.

COŞKUN, T. (2005). Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşayan Çocukların Aile Ortamını Algılamalarının İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

CÜCELOĞLU, D. (1996). **İçimizdeki Biz**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

CÜCELOĞLU, D. (2002). **İletişim Donanımları**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

CHEN X, M. L, B. LI, G. CEN,H. CHEN, L.Wan£ (2000). Maternal Authoritative And Authoritarian Attitudes And Mother-Child Interactions And Relationships İn Urban China. **International Journal of Behavioral Development**. 24(1): 119-126.

ÇABUKÇA, F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. **Aile ve Toplum Dergisi**.Nisan-Haziran : 35 – 41.

ÇAĞATAY, E. (2003). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6,9,12 Yaş Çocuklarına Verilen Fizikse Cezanın Ana Baba Tutumlarını Algılamalarını ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyip Etkilemediğinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÇAĞDAŞ, A. (2003). **Anne Baba Çocuk İletişimi**.Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.

ÇAKICI, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÇAKMEN, O.F. (2004).İlkokul Üç, Dört ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Bağımlılık Eğilimleri İle Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi,Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÇETİN, C.N.(2008).İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Özsaygı İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÇİMEN, S. (2000). Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DALKILIÇ, M.(2006).Lise Öğrencilerinin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

DE FRUYT , F. VOLLRATH, M. (2003). Inter –Parent Agreement on Higher and Lower Level Traits in Two Countries:Effects of Parent and Child Gender. **Personality And Individual Differences**.35 (2): 289.

DEHART, G. (2004).**Child Development : Its Nature And Course**. Boston : McGraw-Hill.

DEMİRİZ, S. (1997). 9 ve 12 Yaş Çocuklarının Benlik Kavramı İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DEMİRİZ, S., ÖĞRETİR A.D. (2007). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Mart.15 (1): 105-122.

DEMİRTAŞ , K. (2001). Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım Becerileri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi.Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DİLEK, H. (2007). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DİZMAN, H. (2003). Anne-Babası ile Yaşayan ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DURAN, Ş.K.(2007). 9.10.11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DÜZGÜN, Ş. (1995). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ELMACIOĞLU, T. (1998). **Başarıda Aile Faktörü** . İstanbul: Hayat Yayınları.

EPSTEİN, N.B., G.I. KEİTNER, I.W. MİLLER and D.S. BİSHOP. (1993).The McMaster Model: View of Healthy Family Functioning”. Froma Walsh (ed.). **Normal Family Processes**. New York: Guilford Press.

EREMREM, N.(1998). Eski Türk Toplumunda Ailenin Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ERKAN,S., TORAN, M. (2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul Ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği).**Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 27: 91-97.

EROL, M. (1992). Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Aile İçi İlişkilerde Meydana Gelen Nitelik Değişmelerinin Aile Üyeleri Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ERSOY, A.F. (1997). Aile İçi Etkileşim Ve Ailede Meydana Gelen Bazı Sorunlar Üzerine Bir Araştırma . **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**.

ERYAVUZ, A. (2006). Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri.Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ERYÜKSEL, G. (1996). Ana – Baba Ve Ergen İlişkilerinin Davranışsal Aile Sistemleri Modeline Göre Değerlendirilmesi. **Türk Psikoloji Dergisi**.11(38).1 – 17.

ERYÜKSEL, G.N VE AKÜN, E. (2003). Depresyonu Olan Ergenler İle Ana-Babaların Aile İlişkilerinin Ve Bilişsel Çarpıtmalarının İncelenmesi. **Türk Psikoloji Dergisi**. 18 (51):59-73.

ESTES, L. S.(2004). **Essentials Of Child Care And Early Education**. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.

FELDMAN,R.S.(2004).**Child development** .Upper Saddle River, N.J.:Pearson/Prentice Hall.

FOX, L.G, BRUCE,C. AND ORME, T.C. (2000).Parenting Expectations and Concerns of Father and Mother of Newborn Infants.**Family Relations**. (49):123-131.

GANDER, J.M. and GARDİNER, H.W. (1995).**Çocuk ve Ergen Gelişimi**.Ankara: İmge Yayınları.

GAZELOĞLU, C.E. (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi , Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÖRÜNMEZ, M.(2006). Bağlanma Sitilleri Ve Duygusal Zeka Yetenekleri.Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

GOLDENBERG, I. and GOLDENBERG, H. (1991). **Family Therapy**. Third Edition, California: Brooks/Cole Publishing Company.

GÜNGÖRMÜŞ, O. (1997).**Baba-Çocuk İlişkisi. Ana-Baba Okulu**:İstanbul Kitabevi.

GÜNİNDİ, N. (2008).Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri İle Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÜRE, A.ve MUSALLAOĞLU,C.(2005).Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkiler.**Türk Psikoloji Dergisi**.20 (55):79-94.

HABLEMİTOĞLU Ş. (1996).Kırsal Ailede Kadının İş Modelleri Ve Kararlara Katılımı. Doktora Tezi.Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

HALICIOĞLU ,İ.U.(2004). Annelerin Empatik Beceri Düzeyi İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

HANTAL B.R.(2007).Mother-Adolescent Relations Across Contexts Representing Different Cultural Value Orientations And Socio-Economic Conditions. Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , İstanbul.

HASDEMİR, A.D. (2007). Ergenlerin Ve Anne Babalarının Empatik Becerileri İle Aile Yapılarını Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi.Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

HATİPOĞLU, T. (1996). Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri İle Algılanan Anne Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , İstanbul.

IRMAK, A. S. (1995). Beş Altı Yaş Grubu Çocuklarda Doğuş Sırasının Uyum Problemleri İle Olan İlişkisinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KARACAN, E. (1998).Yaşamın İlk Bir Yılında Anne-Bebek Etkileşimi. Uzmanlık Tezi. Tıp Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KAPIKIRAN, A. N ve FİYAKALI, C. (2005). Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. (18):16-25.

KAPLAN, S.P. (2004). **Adolescence** .Boston: Houghton Mifflin.

KAYA, S. (2005). Erginlikte Kendine Güven Ve Aile İle İlişkilendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KESER, C.Ç. (2006).Annenin Bağlanma Düzeyi Ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

KESKİN, S. (2005). Çocuğun Akademik Yeteneğinin Anne Davranışına Etkisi. **İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi**. 68 (2): 46-49.

KILIÇASLAN, A. (2001). Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KOCACIK, F. (1990). Sivas'ta Kentsel Aile. Aile Yazıları 1. Ankara. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

KONGAR, E. (1972). **İzmir'de Kentsel Aile**. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

KOPTAGEL, İ.G.(1981). Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile. **Aile ve Çocuk Dergisi**.(1):37.

KÖNEZOĞLU, B. (2006). Aile ve Ailenin Korunması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KULIK, L. (2004). The Impact of Birth Order on Integrational Transmission of Attitudes From Parents to Adolescent Sons: The Israeli Case. **Journal of Youth and Adolescence**. 33(2):149-157.

KUYUCU, Y.(2007). Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki .Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

KÜNTAY, A. ve AHTAM, B. (2004). Annelerin Çocuklarıyla Geçmiş Hakkında Konuşmalarının Anne Eğitim Düzeyiyle İlişkisi. **Türk Psikoloji Dergisi** .19 – 31.

LİPPE A.V.D. (1999).The Impact of Maternal Schooling and Occupation on Childrearing Attitudes and Behaviours in Low Income Neighbourhoods in Cairo, Egypt, **International Journal of Behavioral Development**.23 (3): 703-729.

MANGIR, M., ARAL, N., HAKTANIR, G., BARAN, G., BAŞAR, F., KÖKSAL, A. (1995). Fiziksel Yönden İstismar Edilen ve Edilmeyen Çocukların Ana-Baba Tutumlarının Algılayış Şekillerinin İncelenmesi. **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. İstanbul, Ya-Pa Yayın Paz. San. Tic. A.Ş. 81-89.

MARVIN B. Sussman, Suzanne K. Steinmetz, and Gary W. Peterson.(1999). **Handbook of Marriage and The Family** .New York : Plenum Pres.

MAYA, C. (2004). Factors Affecting the Achievement Motivation of High School Students in Maine.

<[http:// www.usm.maine.edu/cepare/pdf/he/factors.pdf](http://www.usm.maine.edu/cepare/pdf/he/factors.pdf)>
(10.01.2009, Ocak, 10).

MCBRIDE B. A., BROWN, L.G ., BOST, K.K., SHIN, N., VAUGHN, B., KORTH, B.(2005).Paternal Identity, Maternal Gatekeeping, and Father Involvement **Family Relations**. (54): 360–372.

MC.HALE.S, KİM, J.Y, CROUTER A.C. ,LİND.A.M, DAVİS, K.D, DOTTERER, A.M and SWANSON ,D.P. (2006). Mothers’ and Fathers’ Racial Socialization in African American Familers:Implications for Youth. **Child Development**. September/October 77 (5): 1387-1402.

MC NALLY, S. EISENBERG, N. and HARRIS, J.D. (1991). Consistency And Change In Maternal Child-Rearing Practices And Values: A Longitudinal Study, **Child Development**.(62):190-191.

MOSS, E., ROUSSEAU,D., PARENT, S. and SAINTONGE, J.(1999). Correlates pf Attachment at School Age:Maternal Reported Strees, Mother-Child Interaction and Behavior Problems, **Child Development**. October, 1390-1405.

MULUK, E.G. (2004). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapılarının Anne-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

NİRUN, N. (1994). **Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür** .Ankara: A.K.M. Yayınları.

NOVAK, G., PELAEZ, M.(2004).**Child And Adolescent Development: A Behavioral Systems Approach**. Thousand Oaks, Californiya: Sage Publications.

NURMİ, J.E. and PULLIANIEN, H. (1991). The Changing Parent-Child Relationship, Self Esteem And İntelligence As Determinants Of Orientation To The Future During Early Adolescence. **Journal Of Adolescence**. (14): 35-51.

OZANKAYA, Ö. (1991). **Aile Kurumu**. İstanbul: Cem Yayınları.

ÖĞRETİR, A.D. (2004). Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelerin Benlik Algısı, Eşlerine Ve Çocuklarına Yönelik Tutumları İle Kendini Denetleme Becerisi Ve Otomatik Düşünceleri Üzerinde Etkisi.Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖMEROĞLU F. (1996). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşp Farlılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma). Yayınlanmamış Doktora Tezi.Marmara Üniversitesi, Toplumsal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖNDER, A. (2003). **Ailede İletişim**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

ÖNDER, A.ve GÜLAY, H. (2007). Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 22 (2): 23.

ÖNER N. (1996).Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler- Bir Başvuru Kaynağı, II. Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

ÖNER, N. (2006). **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

ÖRGÜN, S.K . (2000). Anne Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi .Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÖZAĞI, A. (2007). Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Yapılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

ÖZÇAĞLAYAN, M. (1996). Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim.Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖZDİKER, J.B. (2002). DEHB Olan Çocukların Anneleriyle İlişkilerini Algılamaları İle Annenin Çocuğunu Kabullenme Ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÖZENSEL, E. (1992). Kentlileşmeyen Ailelerin Sosyo Kültürel ve Ekonomik Kökenine Dair Sosyolojik Bir İnceleme.Yüksek Lisans Tezi. Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÖZENSEL, E. (2004). Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği .**Değerler Eğitimi Dergisi**, 11 (6) Nisan :77 – 96.

ÖZGÜVEN, İ. E. (2001). **Ailede İletişim Ve Yaşam** . Ankara: Perdem Yayınları.

ÖZMEN, F. (2007). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi Ve Bir Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

ÖZYÜREK, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi .Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

PALA GÜNKAN, H. E. (2007). Ailenin İlköğretim Öğrencilerinin Eğitimi Üzerindeki Etki Düzeyinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

PEKTAŞ, İ., ÖZGÜR, G. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Anneleriyle Olan İlişkilerini Algılayışları ve Bu İlişkiyi Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. **Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek okulu Dergisi**. 21 (2): 13-27.

PEKTAS, İ. (1998). İlköğretim Öğrencilerinin Anneleriyle Olan İlişkilerini Algılayışları Ve Bu İlişkiyi Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

POEHLMANN, I. (2005). Representations of Attachment Relationships in Chidren of Incarcerated Mothers. **Child Development**.76(3): 679-696.

RYDER, V. (1995). **Parents and Their Children Family Life Education Consultant**. Houston/ Texas: Dorsey Pres.

SAĞLAM, S. (2007). Lise Öğrencilerinin Ana-Baba Sosyal Destek ve Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

SARI, E. (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çocuğun Sosyal Uyum Ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi .Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

SAVİ, F. (2008). 12–15 Yaş Arası İlköğretim Öğrencilerinin Davranış Sorunları İle Aile İşlevleri Ve Anne-Baba Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

SCHWARTZ, J.I. (2004). An Observational Study of Mother /Child and Father /Child Interactions in Story Reading. **Journal of Research in Childhood Education**. 9 (2).

SEGRİN, C. and FLORA, J. (2005). **Family Commination**. London: Lawrence Erlbaum Associates.

SERTELİN, Ç. (2003). Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları İle İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SEO, S.J. (2005).A Study Of Korean Working Mothers With Infants: Implications For Research And Social Policy.

SHEK, D. (2001). Paternal And Maternal Influences on Family Functioning Among Hong Kong Chinese Families. **The Journal Of Genetic Psychology**.162 (1),56-74.

SHULMAN, S. and BEN-ARTZİ ,E. (2003). Age-Related Differences in the Transtion From Adolescence to Adulthood and Links With Family Relationships. **Journal of Adult Development**. (10):217-226.

SİGEL, I. E., BRODY G.H. (1989) Methods Of Family Research :Biographies Of Research Projects .Hillsdale, N.J. : Lawrence Erlbaum.

SOLMUŞ, T. (2002). Romantik Bağlanma:Bebeklik Dönemi Bağlanma Süreci,Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Romantik İlişkiler. **Türk Psikoloji Bülteni** 24:Mart-Haziran.

SÜMER, N. ve GÜNGÖR , D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkileri.**Türk Psikoloji Dergisi**. 14 (44) : 35-58.

ŞAHİN, D., GÜVENÇ, B.G, (1996). Ergenlerde Aile Algısı ve Benlik Algısı. **Türk Psikoloji Dergisi**. 11 (38): 22-32.

ŞAHİNKAYA, R. (1975). **Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile**. Ankara :Kardeş Basımevi.

ŞANLI, D. (2007). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

ŞENDOĞDU, M.C. (2000). Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Anne Babalarını Algılamaları ile Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ŞENTÜRK, Ü. (2006). Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması). Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

SİNGİR, H. (1996). Anne Ve Babanın Çocuğa Uyguladığı Ceza İle Çocuğun Anne Babaya Karşı Sevgisi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TABAK, N. (2007). İlköğretim I.Kademde Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları.Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

TAYLAN, H.H. (2003). Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

TİMUR, S. (1972).**Türkiye’de Aile Yapısı**. Ankara :Doğuş Matbaacılık.

TOK, S . (2001). Aile İçi İletişim ve Çocuk.**Çağdaş Eğitim Dergisi**.Eylül.279:34- 39.

TOLAN, B. (1990). Aile,Cinsiyet Ve Cinsel Roller.**Türk Aile Ansiklopedisi**.Cilt1,T.C. Başkanlık Aile Araştırma Kurumu,Ankara.

TOPÇUOĞLU, S. (2001). Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

TULVISTE, T. and CORRESPONDENCE, A.F.(2001). Printed in the United States of America Can Variation in Mother–Child Interaction be Explained by Context and Collectivistic Attitudes? **Applied Psycholinguistics**. 22: 541–553.

TURNER, L.H and WEST, R. (2006). **The Family Communication Sourcebook**. London: Sage Publications.

TÜFEKÇİ, F.G (2000).Sağlıklı Adölesanların Öz-Bakım Gücü İle Anne Babalarının Öz-Bakım Gücünün Karşılaştırılması ve Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi ,Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

UGÜROL, Y. (1993). Aile İçi Yaşlılara Karşı Tutumlar ve Psikolojik Sonuçlar.Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

ÜSTÜN, E. (1994). 8-11 Yaşlarındaki Çocukların Psikososyal Açından Potansiyellerinin Çocuk-Aile Gözüyle İncelenmesi ve Kuşaklar Arası Çocuk Yetiştirmeye Ait İnançların Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

VOLLING, B.L. and BELSKY, J. (1992). The Contribution of Motor-Child And Father Child Relationships To The Quality of Sibling Interaction: A Longitudinal Study. **Child Development**. 63 (2):1209.

VOLLING, B.L and ELLINS, J. (1998). Family Relationships and Children's Emotional as Correlates Paternal Differential Treatment:A Replication with Toddler and Preschool Siblings.**Child Development**. 69 (6): 1640-1656.

WITTMER, D.S. PETERSEN S. H.(2006). **Infant And Toddler Development and Responsive Program Planning:A Relationship-Based Approach**. New Jersey: Pearson/Merrill Prentice Hall.

WYSE D. (2004). **Childhood Studies : An Introduction**. Oxford, UK : Blackwell Pub.

YAVUZER, H (1995). **Ana-Baba ve Çocuk**. 8.Baskı İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, H. (2003). **Ana Baba ve Çocuk**. On Altıncı Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, H.(2005). **Çocuğu Tanımak ve Anlamak**. İstanbul: Remzi Yayınevi.

YERBY, J.(1998). **Understanding Family Communication**.Boston, MA : Allyn and Bacon.

YILMAZER, Y. (2007). Anne-Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ankara.

YİĞEN, E. (2005). Zonguldak İl Merkezinde Yuvaya Giden 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kıskançlığının Değerlendirilmesi.Yüksek Lisans Tezi.Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

YÖRÜKOĞLU, A. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

ZOLTEN, K.M.A.and LONG, N. (1997.) .Parent /Child Communication.
<<http://www.parentinged.org/handout3/General%20Parenting%20Information/parent%20to%20child.htm>>(15.10.2008, Ekim, 15).

ZOYLAN, E.O (2005). Engelli Kardeşe Sahip Olan ve Olmayan Bireylerin Kardeş İlişkilerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

